

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 10

12. AASTAKÄIK. — DETSEMBER 1930.

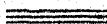
Eesti Õpetajate Liidu häälekandja

„KASVATUS“

ilmub 1931. aastal endisel kujul.

„KASVATUS“e“ kaasandena kirjastab toimetus ühe metoodise teose, mille „Kasvatuse“ aastatellijad saavad kaasandeks ilma erilise lisatasuta.

„KASVATUS“e“ kaastöolisteks on meie kui ka mitmed välismaade silmapaistvamad koolimehed ja haridustegelased.

Ilmumise tihedus: kord kuus, peale juuni- ja juulikuu, mil „Kasvatus“ ei ilmu.

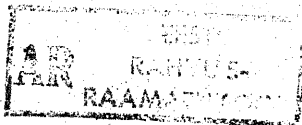
Tellimishind: aastas 5 kr., poolaastas 2 kr. 50 snt.
üksiknumber 75 snt.

Endisi aastakäike on veel saada.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised. Üksikud numbrid saadaval paremais raamatukaupluses.

Toimetuse ja talituse aadress:

Tallinna, Rataskaevu tän. nr. 22. Kõnetraat 434-63.

„KASVATUSE”

1930. A. SISU.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 10

Detsember 1930.

12. aastakäik

SISU: Kasvatusteaduslik nädal ja kooliuuenduse näitus. Pedagoogika-nõukogu tegevusest — *B. Rea*. Kirjanduse arvustisi ja ülevaateid: V. Tamman, Huvitaja I, Huvitaja II ja Huvitaja III — *R. Reiman*; Politsei-loomaaed (V. Uibopuu, Suletud ring) — *B. Linde*; J. A. Luur ja A. Grünberg, Piiblilugusid algkoolile ja leerilastele — *prof. H. B. Rahamägi*. Organisatsioonide teateid ja kroonika. Välismaalt: Läti keskkoolid — *E. Vitenberg-Lieknis*; Riia raskelt-kasvatatavate laste kooli põhijooni — *dr. M. Möller* ja *V. Videniek*; IV rahvusvaheline kodukasvatuse kongress (järg.) — *Em. Peterson*. Toimetusele tulnud kiri. Uusi raamatuid.

Kasvatusteaduslik nädal ja kooliuuenduse näitus

Tallinnas, 12.—26. aug. 1930.*)

Lõpule lähenev 1930. aasta jätab Eesti kooli ajalukku mitmesuguseid jälgi: rõõmsaid ja kurbi. Viimased on sügavamad ja säilivad isegi püsivamalt, esimesed kaovad kergemini. Üht neist — Eesti Õpetajate Liidu korraldatud kasvatusteaduslikku nädalat ja kooliuuenduse näitust — tahaksime jäädvustada ülevaatliku kokkuvõttega.

E. Õ. L. juhatuses tekkis juba 1929. aasta varasügisel mõte märkida meie algkooliseaduse kevadel 1930 täituvat 10-a.-st iga ülevaate-koolinäituse korraldamisega, kus „võiksid leida aset kõik kooli- ja kasvatustöö tulemused ja avaldused; selline näitus pidi andma ülevaate kümneaastase töö tulemustest“. Kõrvu näitusega pidi korraldatama ka kasvatusteaduslik nädal. Sellest omast kavatsusest Liidu juhatus teatas ringkirjaga nr. 70 oktoobris 1929 kõigile koolivalitsustele ja õpetajate organisatsioonidele ja moodustas näituse toimkonna. Samal ajal juhatus pöördus ka HSM poole palvega toetada ettevõtet

rahaliselt. Hiljem selgus, et säärast suurt näitust ei suudaks meie kanda aineliselt. Kava tõmmati kokku ja otustati korraldada *kooliuuenduse* näitus ja nädal, mis annaksid pildi sellest, missuguseid nõudmisi seab koolile tänapäeva pedagoogika ja mis Eesti kool on suutnud sellel alal teha. Veebruaris 1930 Liidu juhatus määras näituse-nädala ajaks 12.—26. aug. 1930 ja teatas sellest uue ringkirjaga; seal paluti eeltööd ja andmeid, kus ja millised katseted on tehtud ja missuguseid kogemusi saadud meil kooliuuenduse alal ja nimetati tähtsaks ka üksikute õpetajate iseiseisvaid katseid koolitöö uuendamise suunas.

Moodustus *näituse komitee*, mille liikmeiks olid — J. Elango, J. Grünthal, A. Janson, A. Oengo-Johanson, A. Pedusaar ja J. Rummo.

Aprillis 1930 üldjoontes oli valmis *näituse ja nädala kava*, oli saadud nõusolek osavõtuks mitmelt välismaa tegelaselt. Sellest näituse komitee teatas kõigile koolijuhatajatele ja pedagoogika-nõukogudele ringkirjaliselt, kus uuesti rõhutati iga üksiku katse tähtsust ja paluti teatada, missugustel ala-

*) Kasvatusteadusliku nädala ja kooliuuenduse näituse juhtivate tegelaste poolt toimetusele avaldamiseks saadetud.

Kooliuuenduse näituse komitee.

del oleks võimalik esineda igal koolil. Kolmekordset etteteatamist arvestades oli võõrastav kuulda näituse ajal etteheidet: „Miks ei kutsutud keskkooli osavõtule näitusest“... Umbusaldus, tagasihoidlikkus ja argus takistasid näituse kujunemist täielikumaks, kui ta oli ja võis olla. Kevadel alustati ka juba eeltööd tänapäeva kooliuuendust käsitleva koguteose jaoks, mille toimetamiseks andis lahkesti nõusoleku E. Martinson. — Juunis saadeti kõigile koolidele näituse ja nädala üksikasjalikum enam-vähem lõplikult selgunud kava ja ajajaotus.

*A. Kooliuuenduse näitus
Tallinnas, Jaani 13, Tütarlaste Kom-
mertsgümnaasiumis II ja III korral.*

Näituse jaoskonnad.

1. Üldõpetus
2. Individuaalne tööviis
3. Dalton-plaan
4. Decroly-süsteem
5. Projekt-meetod
6. Testid
7. Õpilaste omavalitsus

8. Karskuskasvatus
9. Ekskursioonid
10. Kooliuuendus Lätis
11. Koolis valmistatud õppevahendid
12. Uuenduslikke võtteid eriõppeainete alalt
13. Mitmesugust.

B. Kasvatusteaduslik nädal.

I Üldloengud.

1. Missugustel aladel eriti vajame uuendatud tööviise. Dir. J. Käis Võrust.
2. Kõlblusõpetus ja karskuskasvatus. Dr. Rudolf Smola Viinist.
3. Decroly-süsteem. Dr. J. Rabino-
vič Riiast.
4. Testid. Koolin. J. Grüntal Tal-
linnast ja koolin. J. Estam Pärnust.
5. Projekt-meetod. Prof. Lester Wil-
son New-Yorgist.
6. Dalton-plaan. Mr. A. J. Lynch
Londonist.
7. Ekskursioonide korraldamine.
Artur Dseivers Riiast.
8. „Haus in der Sonne“. Uuendus-
katse ühekomplektlises maakoolis. Wil-
helm Kircher Westerwaldist.

9. Maailmakriis kasvatuses ja maailma pedagoogika teelahkmed. *Otto Tacke* Stettiinist.

10. Õpilaste omavalitsus. Dir. *J. Roos* Tartust.

11. Kodu ja kooli koostöö.

12. Kooliuuenduse edusammud Lätis. *Leon Taivans* Riiast.

13. Ameerika kooliolud. Prof. *Lester Wilson* New-Yorgist.

14. Koolioludest Soomes. Koolin. *Akseli Salokannel* Kuopiost.

Loengute kuulamine kõigile vaba ja maksuta. Loengud peetakse Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi saalis.

II Töörühmad ja praktikumid.

1. Üldõpetus. Juhatab pr. *A. Johanson* Tallinnast.

2. Declory-süsteem. Juhatab dr. *J. Rabinovič* Riiast.

3. Projekt-meetod. Juhatab prl. *H. Pöld* Tallinnast.

4. Testid. Juhatavad koolinõunikud *J. Grüntal* ja *J. Estam*.

5. Dalton-plaan ja individuaalne tööviis. Juhatab direktor *J. Käis* Võrust.

6. Ekskursioonide korraldamine. Juhatab *A. Dseivers* Riiast.

7. Kõlblusõpetus. Juhatab dir. *H. Roos* Tallinnast.

8. Karskuskasvatus. Juhatab *H. Rajamaa* Haapsalust.

9. Õpilaste omavalitsus. Juhatab dir. *J. Roos* Tartust.

10. Kooliaiaandus. Juhatab dir. *A. Kuks* Tallinnast.

Iga õpetaja võib võtta osa neist töörühmadest, mille vastu tal kõige suurem huvi.

III Demonstratsioonid.

Õppefilmid, näitetunnid, õppevahendite tutvustamine jm.

Viimastes tuli võtta ette veel väikesemaid muudatusi kasvatusteadusliku nädala suhtes; lõplikult ilmus see näituse avamiseks 12. augustil 1930 järgmisel kujul:

Kasvatusteadusliku nädala töökava
12.—26. aug. 1930. a.

Tütarlaste Kommertsgümnaasium
Jaani t. 13.

	Kell	<i>Teisipäeval, 12. augustil.</i>
	11	Nädala ja näituse avamine.
	12—14	<i>J. Käis</i> : Missugustel aladel eriti vajame uuendatud tööviise.
		<i>Kolmapäeval, 13. augustil.</i>
	9—10	<i>A. Dseivers</i> : Ekskursioonide korraldamine.
	10. ¹⁵ —12	<i>A. J. Lynch</i> : Dalton-plaan.
	16—18	Ekskursioonide töörühm.
	"	Testid.
	18—19	Dalton-plaani töörühm. (<i>A. J. Lynch</i>).
		<i>Neljapäeval, 14. augustil.</i>
	9—10. ⁴⁵	<i>J. Rabinovič</i> : Declory-süsteem.
	12. ¹⁵ —14	<i>A. Krull</i> : Üldõpetuse näitetund II algk. klassis.
	16—18	Dalton-plaani töörühm (<i>A. J. Lynch</i>).
	"	Ekskursioonide töörühm.
	18—19	Testide töörühm.
	"	Declory-süsteemi töörühm.
		<i>Reedel, 15. augustil.</i>
	9—10	<i>J. Estam</i> : Test koolitöös.
	10. ¹⁵ —12	<i>O. Tacke</i> : Maailmakriis kasvatuses.
	12. ¹⁵ —15	<i>A. Krull</i> : Üldõpetuse näitetund II algk. klassis.
	16—18	Dalton-plaani töörühm (<i>A. J. Lynch</i>).
	"	Ekskursioonide töörühm.
	18—19	Testide töörühm.
	"	Declory-süsteemi töörühm.
	20	Lastenäidend „ <i>Rahulingi</i> “ etendus „ <i>Estonia</i> “ teatri draamasaalis.
		<i>Lauapäeval, 16. augustil.</i>
	9—11. ³⁰	<i>L. Taivans</i> : Kooliuuenduse edusammud Lätis.
	12—14	<i>A. Krull</i> : Üldõpetuse näitetund II algk. klassis.
	16—18	Declory-süsteemi töörühm.
	"	Ekskursioonide töörühm.
	17—18	Testide töörühm.
	18—19	Dalton-plaani töörühm.

- Esmaspäeval, 18. augustil.*
- 9—11.⁴⁵ W. Kircher: „Haus in der Sonne“ (uuenduskatse ühekomplektilises maakoolis).
- 12—14 E. Viidas: Üldõpetuse näite-tund III algk. klassis.
- 16—18 Testide töörühm.
- „ Dalton-plaani töörühm.
- 18—19 Üldõpetuse töörühm (J. Parinbak: Vaba väljendus üldõpetuses).
- 20 A. Oengo-Johanson: Muljeid Vene koolioludest.
- Teisipäeval, 19. augustil.*
- 9—11.⁴⁵ A. Salokannel: Kooliolud Soomes.
- 12—15 E. Viidas: Üldõpetuse näite-tund III algk. klassis.
- 16—18 Testide töörühm.
- 17—19 Üldõpetuse töörühm (G. Reial: Üldõpetus välismaal).
- 18—19 Dalton-plaani töörühm.
- Kolmapäeval, 20. augustil.*
- 9—11.⁴⁵ J. Käis: Individuaalne tööviis.
- 12—14 E. Viidas: Üldõpetuse näite-tund III algk. klassis.
- 16—18 Testide töörühm.
- „ Dalton-plaani töörühm.
- 17—19 Üldõpetuse töörühm (G. Reial: Üldõpetus välismaal).
- Neljapäeval, 21. augustil.*
- 9—11.⁴⁵ (Selgub hiljem).
- 16—18 Õpilaste omavalitsuse töö-rühm.
- 17—19 Üldõpetuse töörühm (A. Oengo-Johanson: Üldõpetus I klassis).
- 18—19 Testide töörühm.
- Reedel, 22. augustil.*
- 9—11 H. Jansen: Kool ja kodu.
- 16—18 Õpilaste omavalitsuse töö-rühm.
- 17—19 Üldõpetuse töörühm (M. Barchov: Ettevalmistus üldõpetusele lasteaias).
- 18—19 Testide töörühm.
- 19.³⁰ Lastevanemate õhtu (kõne-sid, muusikat jm.).
- Laupäeval, 23. augustil.*
- 10—12 R. Smola: Kõlblusõpetus ja karskuskasvatus.
- 16—18 Üldõpetuse töörühm (Tom-bak: Üldõpetus II kl.).
- „ Karskuskasvatuse töörühm.
- 17—19 Testide töörühm.
- „ Kooliaiiduse töörühm.
- 20 R. Smola: Muljeid Ameerika-st.
- Pühapäeval, 24. augustil.*
- 10 Karskuskasvatuse töörühm.
- 19 R. Smola ja A. Elango: Koo-liuuenduse võidukäik Aust-rias.
- Esmaspäeval, 25. augustil.*
- 10—12 R. Smola: Kõlblusõpetus ja karskuskasvatus.
- 16—18 Üldõpetuse töörühm (J. Oli-lik: Üldõpetus III kl.).
- „ Karskuskasvatuse töörühm.
- 17—19 Kooliaiiduse töörühm.
- 20 R. Smola: Muljeid Türgist.
- Teisipäeval, 26. augustil.*
- 10—12 R. Smola: Kõlblusõpetus ja karskuskasvatus.
- 16—18 Üldõpetuse töörühm (A. Oengo-Johanson: Raamat üldõpetuses).
- „ Kooliaiiduse töörühm.

Ettenähtud ajal 12. augustil *näitus avati* pidulikult. Avamine oli lühike kuid hoogne, sellele järgnes kohe töö al-gus näitusel ja nädalal, mis kestis suu-re intensiivsusega 14 päeva üheainsa puhkepäevaga vahepeal. Olgugi, et näi-tusest osavõttu ignoreeriti mitmelt poolt (näit. enamik keskkooli ja Tartu), oli kogunud siiski niipalju eksponaate, et Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaa-siumi 17 avarat ruumi ja 2 koridori olid nendega täis kiilunud. Nendest ka-hes toas eksponeerisid ja demonstreeri-sid ärid projektsioon- ja filmiaparaate; nelja tuppä olid mahutatud üldõpetuse tööd (I, II, III ja vanemad klassid), ka-hes toas Võru seminar laulis oma ilusat luigelaulu, kaks tuba ja osa koridorist olid Läti eksponaatide jaoks, kolme tuba kasutas Tallinna Pedagoogium, ühe toa täitis Eesti Koolinõunikkude Ühing testimaterjaliga, ühte tuppä oli koonda-tud karskuspropaganda töö, ühes toas leidsid aset mitmesugused eksponaadid (mõned keskkoolid, Tallinna Ped. Muu-seum j. m.) ja ühes toas eksponeerus vene laste raamatukogu-lugemistuba Moskvas.

Üksikasjalikult peatuda kõigil sellel on võimatu: eksponaatide arv ulatub tuhandeisse. Esiletõstmist vajab kõigepealt *üldõpetuse osakond*. Ta oli korraldatud Tallinna linna XII algkooli juures koondatud Üldõpetuse Õpet. Rühmiku kaasabil. Oli püütud rakendada tööle kõiki Tallinnas ja Tallinna läheduses asuvaid üldõpetusele kaasatundvaid jõude. Töö organiseerimiseks, näituse mõtte propageerimiseks ja selgitamiseks korraldati kaks koosolekut, millest võttis osa paarikümne õpetaja ümber. Moodustati alatoimkonnad I, II, III ja vanemate klasside töö korraldamiseks ning koostati üldjoontes näituse üldõpet. osakonna kui ka töörühma töö süsteem. Kõigil oli selge, et näituse kondikava peavad moodustama eeltööst osa võtnud koolid ja õpetajad. Kuna töö koosolekuil kujunes üksmeelseks ja hoogsaks, õnnestus enam-vähem kokku leppida eksponaatide liikide ja üldse välimuse suhtes, mis hiljem suuresti kergendas tööd näitusel esinejaile. Ringkirjaliselt oli pöördutud kõigi koolide poole, kust oli loota eksponaatide üldõpetuse alal — ja teatatud toimkonna otsustest näituse ja „nädala“ töökorralduse suhtes. Kogu kevade jooksul selgitati näituse tööd mitmel puhul üksikuile õpetajaile nii suusõnal kui kirjalikult.

Näituse komitee kui ka üldõpet. töörühma üksikute alatoimkondade liikmed külastasid võimalust mööda Tallinna ja Nõmme koolide näitusi. Paluti koolijuhatajaid käsikäes üldõpetuse õpetajatega ise valida lõplikult eksponaadid, mis kool saadab näitusele. Üksikuile enam õnnestunud eksponaatidele juhiti aga sealsamas tähelepanu, rõhutades nende saatmist ühte või teise näituse osakonda. Käidi isegi Narvas (kust muuseas palju lubatud jäi saatmata).

Suvel saatis näituse komitee delegatsiooni Venemaale pedagoogilisele näitusele, millest võttis osa ka üldõpet. toimkonna juhataja. Otsese eeskuju mõttes oli Vene ped. näitusel vähe näha, kuna selle näituse põhilaad ja eesmärk oli hoopis teine. Ka ei õnnestunud kaasa tuua eksponaatide üldõpetuse alalt. *Kaudselt* tõi selle suure ja huvitava

näituse külastamine siiski rohkesti kasu meie näituse korraldamisele.

Üldõpetuse rühma töö võib liigitada kolme alajaotusse: a) *näituse* korraldamine ja selle külastajate vastuvõtmine ning juhtimine; b) *näitetundide* korraldamine; c) *töörühma koosolekute ja referaatide* korraldamine.

Suurimaks, kindlasti ka kordaläinumaks tuleb lugeda esimest, s. o. *näitust*. See ei vastanud küll korraldajate esialgsele kavatsustele, eriti ulatuse mõttes. Kuid eksponaadid mahtusid hästi toimkonna poolt koostatud raamistikku, ja näitus, olgugi väikeulatuslik, kujunes süsteemikaks ja ülevaatlikuks.

Eksponaadid olid paigutatud *nelja tupp*a.

Esimene neist — *I õppeaasta oma* — kandis sisulist pealkirja „K o d u r i n g“. Tähendab ju see õppeaasta üleminekut kodusest elust kooliellu. Meetodiliselt oli siin selgesti märgatav üleminek väike-lapse lasteaiast tööst koolitöödele. I õppeaasta ametliku kava ülesannete — aabitsa äraõppimine, arvutusoskuse omandamine 1—20 piires — põimimise koduringi asialastikku oli reljeefselts näha. Siin toas ei küsinud keegi: „Mis on kooliuuendus?“ See rõõmus värvide rohkus, rõõmsa töö jälgedena jäänud vihkudesse, seinatabeleisese, käsitöösse rääkis ise selget keelt. Algõpetuse esimesi samme astub meie kool u u t t e e d. Rõõmustaval kombel, nagu näitas meile see esimene üldõpetuse tuba, — on see tee juba enam-vähem tähistatud ja käijail jalgealune kindel.

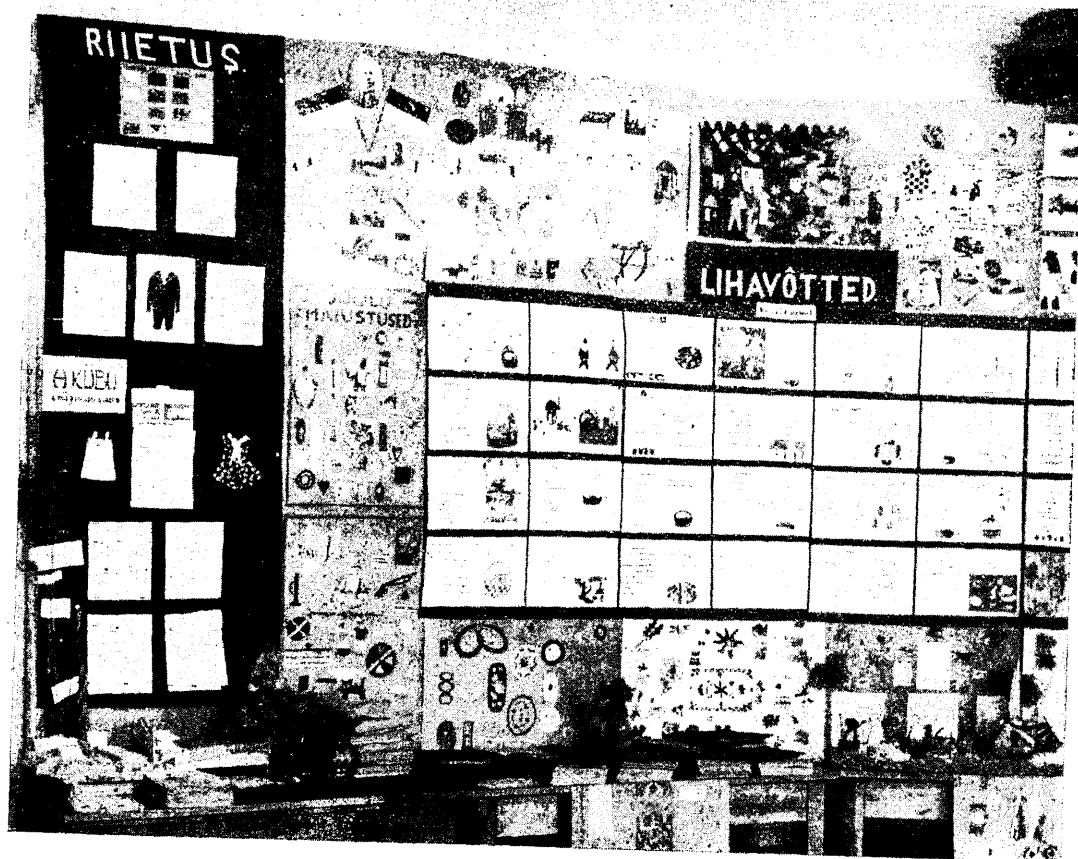
Üksikutest asialadest tahaksin nimetada siin „Öö-päev“ (Nõmme III algkool), „Pood“ (Vene algkool Tallinnas), „Kuked-kanad“ ja „Sõidukid“ (Tallinna I. II algkool).

Obiniste algkool Petserimaal oli saatnud komplekti huvitavaid käsitöid ja vihke, samuti õpetaja poolt koostatud üldõpetuse kava. Sama laadi eksponaatide oli Läänemaa Seminari harjutuskoolilt.

Tallinna linna vene algkool oli esitanud ülevaatlikult kogu oma aastase töö. Huvitav oli siin ka õpetaja poolt joonistatud pilt-tähestik.

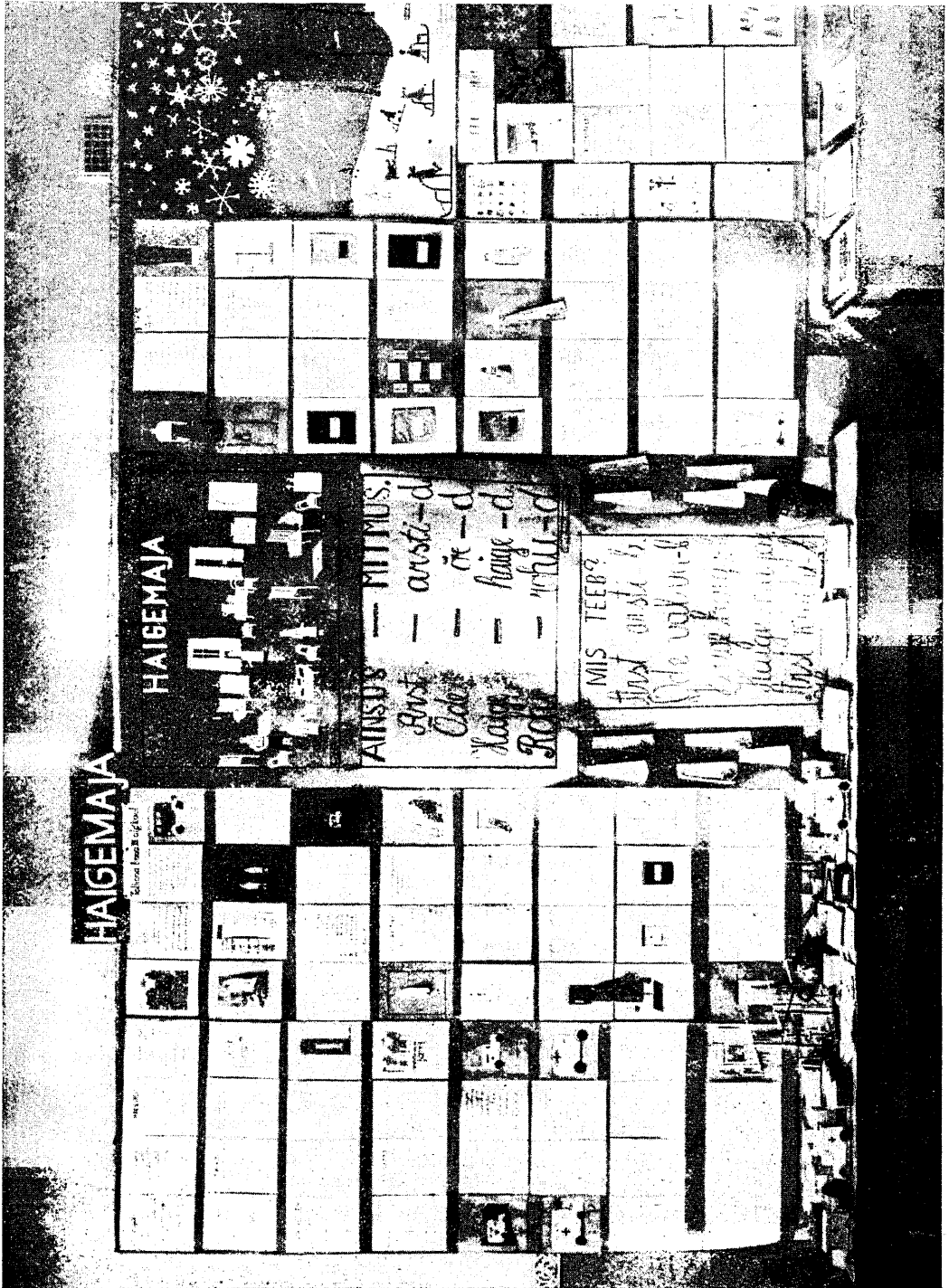
„Pood“.

Mitmed teisedki koolid olid saatnud õpilaste aastased töövihikud, nii nagu nad olid kujunenud tegelikus töös.

Teise õppeaasta toa aineistik haaras

sisult *kodu lähema* ümbruse. Õnnestunud asialadena nimetaksin siin: „Meie riided“ (Kubu eragüm. algkool), „Kevad-pühad“, „Minu kodu“, „Uus maja“

(Nõmme linna III algkool), „Meie korter“ (Pelgulinna algkool Tallinnas) ja „Haigla“ (T. I. XII algkool).

Mõne kooli II klassid olid esitanud siin kogu oma aastase töö *kõidetuna asi-
alade kaupa* (näit. Pelgulinna ja XII algkool).

Leisi algkool Saaremaalt oli välja pannud peale õpilastööde komplekti (nende hulgas oli huvitav valik iseseisvaid kirjandeid) õige suure hoolega ja asjalikkusega koostatud üldõpetuse kava.

III õppeaasta tuba oli parimaid.

Selle õppeaasta töö on õppida tunda *kodu kohta*. Ulesandele vastavalt ka teemastik: „Nõmme linn“ (N. III algkool), „Meie joogivesi“ ja teised (T. II linna algkool), „Meri“ (Haapsalu I algkool) ja kolm asiala, mida keegi välismaa külaline nimetas „pedagoogiliseks chef-d'oeuvre'iks“ — „Tallinna postkontorid“, „Tallinna kirikud“ ja „Tallinna raekoda“ (Õpet. E. Viidas, T. I. XII algkoolist). Eriti viimases avaldus nii palju leidlikkust ja arusaamist üldõpetuslikust tööst, et ainuüksi selle asiala esitamine oleks väärinud üldõpetuse näitust.

Sama õpetaja oli pannud näitusele 12-ne õpilase tööd alates I õppeaasta algusest III-da lõpuni, näidates niiviisi publikule kogu oma otsingute rea.

Neljandas toas oli näiteid ainete *kontsentratsioonist vanemais klassis*. Oli toodud kolm kontsentratsiooni võimalust: 1) kontsentratsiooni aluseks on mingi *idee* („Hõimunurk“, Tallinna II algkool); 2) domineerib üks õppeaine mingi olulise küsimusega, mille ümber koondub kogu töö („Harjumaa“ — maateaduslik küs. juhtival kohal, „Vana Tallinna“ — ajaloolise põhilaa-diga teema); 3) teema on oleneb väliselt põhjustatud elumusest („Sügis“, „Kevad“ — aluseks õppekäigud loodusesse), (4 viimast — T. I. XII algkoolilt).

Selles toas oli näha mõningaid eksponaate *üksik-õppeaine* alalt. Siin oli teste ja testi tulemusi, õpilaste vabaväljenduse näiteid I—VI klassini, diagramme, joonestisi, korktrüki katseid, üksikuid kartong- ja papptoide. Üks kool oli esitanud katse läbi viia *dalton-plaan* ühes klassis osaliselt lihtsustatud

kujul. Ilusaid näiteid õnnestunud võt-teist oli siin-seal, näiteks ühe kooli esitatud tabelid kirjanduse käsitlemisest algkooli VI klassis.

See üksik-õppeainete osa oli koostunud siiski juhuliselt. Sinna oli kogunenud liiga palju eksponaate selleks, et neid jätta esitamata hoopis. Ja liiga vähe oli neid millegi tervikulise loomiseks. See oli kahtlemata üldõpetuse osakonna nõrgem osa.

Siin toas oli veel valik raamatuid — metoodilist kirjandust üldõpetuse alalt ja lasteraamatuid üldõpetusl. töö saate-ainena. Välja olid pandud ka Üldõpetuse Õpet. Rühmiku kirjastusel ilmunud raamatud: „Üldõpetuse kava Tallinna algkoolide kolmele nooremale õppeaastale“ ja liikuva lugemiku üksiknumbreid: „Tallinna laht ja sadam“, „Tallinna Toompea“, „Lasnamägi ja Ülemiste järv“. —

Kaaluvam osa näitusest, kaugelt üle 90%, koostus õpilaste töist. Isegi osa korraldavast tööst oli laste tehtud, nende maitse ja initsiatiiviga: vihikute kaaned, tööde kaunistised jm. Täiskasvanute osa — selgitavaid pealkirju, juhtmõtteid, meetodilisi märkusi, töökokkuvõtteid, statistilisi andmeid — oli liigagi vähe; neist tundus puudus mitmel juhul. Viimane asjaolu tuleb panna, muidugi, tööjõudude arvu vähesuse arvele.

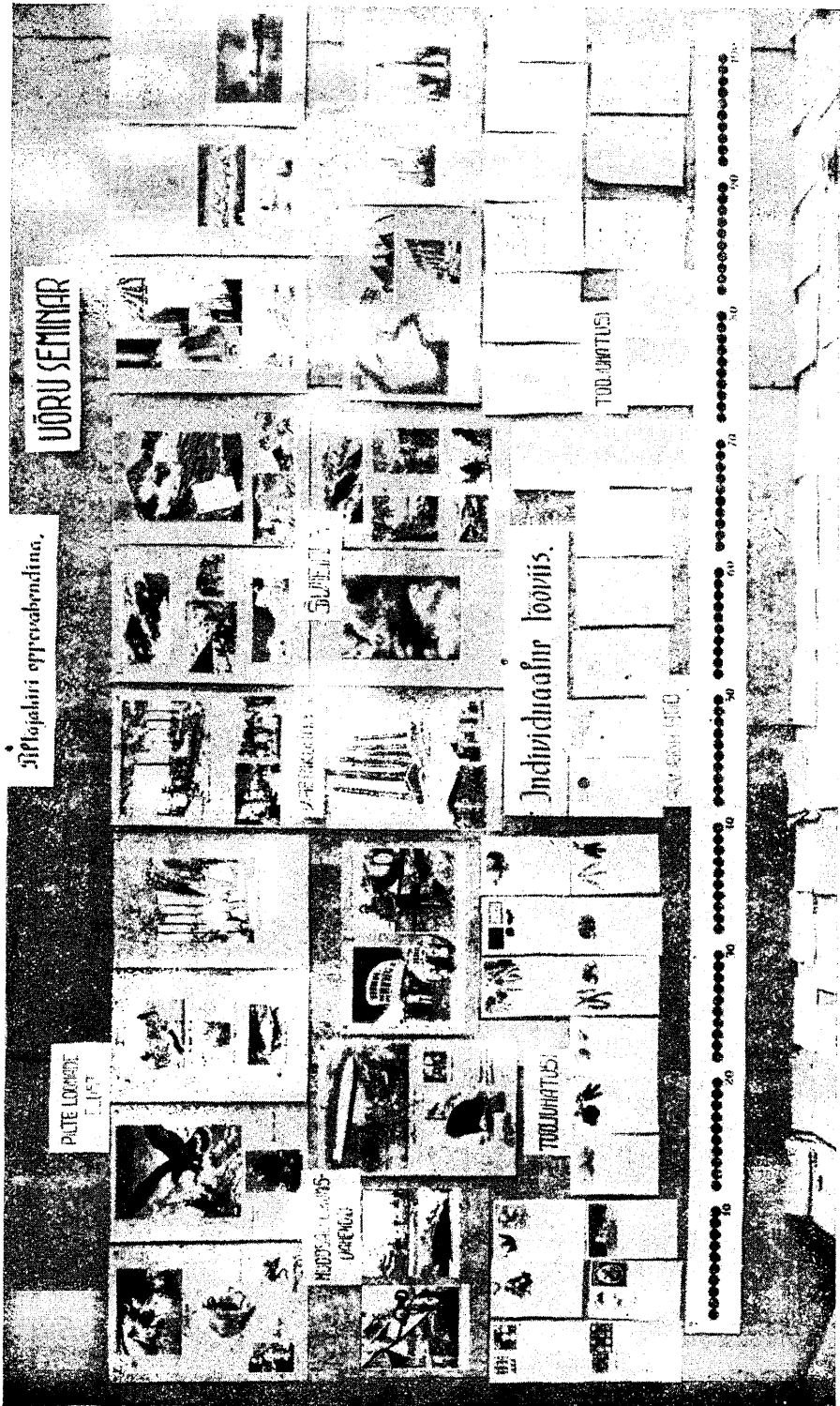
Publik suhtus näitusse ootamata heatahtlikult. Üldõpetuse tubades oli alati inimesi. Neid kogunes sinna ka siis, kui juhuliselt avati mõni uks hommikul enne töö algust või õhtul hilja. Oli neid, kes leppisid pealiskaudse läbi-jalutamisega, või ainult seinatabelite vaatamisega; oli ka põhjalikult töötajaid, kes tulid päev-päeva kõrval ja lahkusid märkmeteraamat tihedasti täis kirjutatud. Oli neid, kes seesmise võidurõõmuga leidsid vigu õpilaste ja õpetajate töis. Oli heatahtlikult arvustajaid ja arutlejaid. Kaunis suur osa tuli otsiva ilmega — mida siit endale kaasa viia.

Pildi hiilgavast ja sügavast tööst andsid *Võru seminari kaks tuba*. Ühte oli koondatud hulk hästivalitud ja -korraldatud materjali, mille põhjal võis põhjalikult uurida individuaalset õpeta-

misviisi koguteoses „Kooliuuenduse päevaküsimusi“ (E.Õ.L., Tallinnas 1930.) toodud Joh. Käis'e kirjutiste najal ja ka

ilma selleta. Terve näituse kestvuse ajal oli see tuba õppivat rahvast täis. Hra Käis pidi vahetpidamata andma seletusi.

Testide toas võis näha kõiki Eestis üleriigiliselt korraldatud teste ja nende tulemusi tabelitesse kokkuvõe-

tuna, palju näiteid üksikuis kooles korraldatud testidest ja suurt kogu proove Ameerika testidest; peale selle natuke

testikirjandust. Ootamatult leidis ka see tuba elavat tähelepanu: hommikust õhtuni oli tuba täis õpetajaid, kes hoollega tegid endile märkmeid või vaidlesid elavalt. Ometi oli selle toa väline ilme kuiv ja külm, pani rõhku haigutama. Toas, kuhu oli kogutud õpilaste jooniseid ja mitmesuguseid teisi töid, oli nii mõndagi huvitavat: õpilase äripäevane vihik või kirju kaust taganeb ilusa illustreeritud ja kaunistatud käsikirja ees; meie õpilaste joonistused võivad julgesti võistelda nende Saksamaa kaastõitlejate omadega; mis meil puudub, on pedagoogiline kirjandus.

Osavõtt näitusest oli erakordselt elav. Testide toas näiteks, kus registreeriti külalisi, käis päevas 170—360 inimest, kokku 3800. Sealjuures ei olnud see tuba sugugi kõige tõmbavam. Kui otsustada osavõtu järgi, tohib näitust küll pidada hästi kordaläinuks.

Näitusega tihedalt seotud oli ka *kasvatusteadusliku nädala* töö. Kõik, mis oli nähtud ette kavas, viidi läbi, peale varem plaanitud prof. L. Wilsoni ettekannete projekt-meetodist: L. Wilson haigestus teel siia Pariisis. Nädala töö jagunes üldloenguiks ja tööks mitmesugustes rühmades. Viimaseid oli 9.

Juba esimesel päeval kogunes niipalju rahvast, et kommertsgümnaasiumi avaras saalis ei jätkunud ruumi ega õhku, ja teisest päevast alates peeti üldloengud kino Grand Marinas 400—500, mõnikord isegi tuhandepäisele kuulajaskonnale. Suurem osa peetud loenguist peegeldub näituse aegu ilmunud koguteoses. Sellepärast võib piirduda siin ainult mõne üksiku ettekande või nende seeria nimetamisega. Kõige pealt tahaksin peatuda loengul *dalton-plaanist*; neid pidas selle liikumise tegelik ja tuline poolehoidja — *A. J. Lynch'i*. Toon siin kokkuvõtteid tema ettekannetest võimalikult lähedalt tema oma väljendusele.

Dalton-plaan tekkis Ameerikas ja on seotud Miss Helen Parkhurst'i nimega, kes oli mitu aastat dr. Montessor'i esindajaks Californias. Dr. Montessor'i meetod oma algelisel kujul oli määratud kuni kaheksa-aastaste lastele. Miss Parkhurst katsus jätkata samu põhimõtteid ka vanemate laste

A. J. Lynch, London.

juures. Tema esialgsed katsed rakensid vigastele lastele, kuid esimene puhas katse viia läbi see plaan tehti Massachusettsi o.-r. Dalton-linna keskkoolis (High School) aastal 1920. Miss Parkhurst keeldus nimetamast oma plaani „parkhurst-plaaniks“, sest ta ei pidanud seda veel lõplikult kujunenuks; iga katsetaja pidi teda veel arendama. Vastupidiselt montessori-meetodile see ei ole *meetod*, vaid *plaan* kooli ümberkorraldamiseks.

See plaan tugeneb järgmisele kolmele põhimõttele:

Esiteks: katse anda igale lapsele suurem vabadus. Ta püüab murda vanaaja „massi“-süsteemi. Tähtis on pidada meeles, et vabadus ei ole omavoli (licence). Meie suurim vabadus leidub reguleerimise piires, mitte väljaspool seda. Ikka on õige, et „kord ilma vabaduseta on türannia“, ja samuti õige on, et „vabadus ilma korrata on kaos“. Vabadus ja seadus ei eita teineteist, — üks pole võimalik teiseta.

Teiseks: püüta võimaldada igale lapsele tavalisest tähtsam osa tema enda töös. See idee on tuntud individuaalse töö põhimõtte nime all. Temast peab

õieti aru saama. Individuaalse töö olemus pole mitte ainult selles, et lapsele antakse midagi teha, et hoida teda ametis; vaid tuleb anda temale suurem vabadus tema toiminguis, et tal oleks võimalik väljendada oma individuaalsust. Kasvatuse sihiks lõppude-lõpuks peaks olema lubada igale lapsele olla, kes ta on, võimaldada temale väljendada oma isiksust. Individuaalne töö ei ole vastolus *õpetamisega*. Dalton-plaan püüab ilmutada õiget vahekorda mõlema vahel. Õpetaja peab õpetama, kuid ta ei tarvitse seda teha kogu aeg. Lapsel peab olema võimalus teha ka ise oma osa. Missugune on too õige vahekord — seda peab iga antud klassi ja kooli kohta tegema kindlaks õpetaja ise.

Kolmandaks: Miss Parkhurst'i nimetuse järgi — „sotsiaalsete gruppide ühistöö (õigem gruppidevaheline töö — interaction), mida Lynche eelistab nimetada „ühiseluks“ (community life). Selle mõtte tähtsus ilmneb tolles alalises muutuses, mida võib märgata aineklassides tundide vahetusel. Seal võivad ühtaegu olla poisid (õpilased) mitmesuguses vanuses 9—14-aastani. Säärase korralduse sotsiaalne efekt on väga väärtuslik. Õpilased on koos mitte ühise vanuse või ühiste saavutiste või ühte klassi kuuluvuse põhjal, vaid sellepärast, et nad antud silmapilgul igatsevad teotseda ühe ja sama aine alal. Teiseks hüveks on võimalus lasta vanematele õpilastele aidata nooremaid. See on koostöö (co-operation). Poisid Lynch'i koolis algavad sellist tööd üheksa-aastasena ja jätkavad kuni 14-ne a. vanuseni, mil praegu Inglismaal lõpeb algkoolisundus.

Nende põhimõtete rakendamine vajab „aineklasse“, mille kirjeldusel Lynch peatus pikemalt. Edasi tarvitatakse siin „ülesandeid“ (assignments). Niisugune „ülesanne“ saadakse aastaks määratud aine jagamisel niimitmeks võrdseks osaks, mitu kuud on kooliaastas. Ühe kuu tööhulk jagatakse nädalate või isegi päevade vahel. „Ülesanded“ on märgitud, trükitud või masinal kirjutatud üksikutel kaartidel, mida õpilane vahetab tema töö edenemisel. Samuti on olemas saavutiste kaardid (records). Üks neist on õpi-

lase, teine õpetaja ja kolmas koolijuhataja käes. Õpilase kaart on väga kasulik ja õpetlik: ta näitab igal silmapilgul, missugust ainet õpilane eelistab, ja seega ka ainet või aineid, milles ta vajab rohkem õpetaja abi.

On avaldatud arvamust, et dalton-plaan on eriti kohane andekatele õpilastele. Kuid üks kümneaastane dalton-plaani sõber tõendab, et see tööviis on samuti hea ka nõrgemate õpilaste juures, sest ta näitab nii selgesti, kus õpetaja töö „on madalikul“.

Lynch'i koolis on tööpäev jaotatud järgmiselt: hommikul õpilased jagunevad viide gruppi või klassi 40—45 õpilast igaühes. Esimene pooltundi on pühendatud usuõpetusele, mis antakse „klassimeetodil“. Siis klassid jagunevad aineklassidesse üheks tunniks. Sellele järgneb mäng. Uuesti kogunedes nad asuvad klassidesse, kus antakse õpetust neis aineis, mida ei saa daltoonida, näit.: laulmine, võimlemine, peastarvutamine jne. Viimane tund kuni k. 12-ni töötatakse uuesti aineklassides. Järgneb kahetunniline lõunavaheaeg. Esimene tund pärast lõunat ollakse jälle aineklassides, kuna viimased 1½ t. pühendatakse klassiõpetamisele daltoonitud kui ka mittedaltoonitud aineis. Nii siis igapäev 3 tundi individuaaltööd aineklassides ja 2½ t. harilikku klassiõppust.

Töö läheb libedasti, segadust ei ole. Seejuures on tal veel suur hüve: lapsel on suurem vabadus. Tööpäeva suuremal osal ta töötab omaenda tunniplaani järgi. See on normaalne tööviis, iga laps töötab temale kohase kiirusega. Lapsel on selge, milles seisab tema terve töö, ja harilikult ta produtseerib palju rohkem ja paremini kui tavalises koolitöös. Edasiviimine on kerge asi, sest iga laps töötab ülesandelt ülesandele ja ühe aasta töölt teise omale. Distipliini probleeme pole olemas.

D.-plaanis leidub aga ka pahesid või raskusi — ebamugavusi. Suurim neist on harjutuste-tööde korrektuur, sest õpilane teeb rohkem kirjalikku tööd, mis kõik nõuab korrektuuri. Viimane lubab end kergendada kohase organisatsiooniga. Lynch omas koolis on saanud üle sellest raskusest. Edasi tõuseb

aeglase ja laisa õpilase probleem. Kuid viimaste arv pole suur, ja kogenud õpetaja suudab teda veelgi vähendada. Aeglane õpilane on aga too isand, kellele d.-plaan on just kohane. Leidub seal veelgi pahesid, kuid Lynch ei kõhkle kinnitamast, et d.-plaaniga kaasakäivad paremused kaugelt ületavad raskused. Kool tervikuna humaniseerub rohkem ja muutub rohkem õnnetovaks paigaks. D.-plaani edu parimaks tunnuseks on asjaolu, et ükski teda katsumud õpetaja ei taha pöörduda temast tagasi vana meetodi juurde, olgugi et tal on palju rohkem tööd.

Samal ajal Lynch aga ei näe d.-plaanis ainsat võimalust tõsta kooli paremale järjele. Peasi on uus vaim, mis temaga käib kaasas. D.-plaan ilmutab hiigla edu, võrreldes vana meetodi uniformimise ja survega. Ta näeb lapses ühikut, mitte klassis. Ja lõppeks on ju meie kohus võtte ette koolis kõik, mis võimalik, et aga laps saaks teha oma paremat, et arendada — ühiskonna huvides — maksimumini lapse andeid ja võimeid.

Lynch'i ettekanded äratasid kuulajaskonna suurt huvi ja elavaid mõttevahetusi. Nad näitasid muu seas, et võõras keel ei ole takistuseks ühel ja samal alal töötajate lähenemisele: Lynch lahkus meilt meie hea sõbrana, soovis näha lahkumiskäepigistuses inglise ja eesti rahva sõpruskinnitust ja jättis meile armsaid mälestusi.

Sisult tihedalt seotud Lynch'i ettekannetega oli J. Käis'e ettekannete seeria *individuaalsest tööviisist*: tema hoogsa loenguga algas nädala töö. Hiljem, kui Lynch pidi lahkuma, jätkas Käis tema tööd veel paari loenguga. Nende sisu leiðub koguteoses „Kooliuuenduse päevaküsimusi“. Keskkooliõpetaja dr. Otto Tacke Stettiinist käsitleb „Maailmakriisi kasvatuses“ ja tutvustas rahvusvaheliselt organiseeritud katsetega ületada seda kriisi. Peale oma programmoengu andis Tacke veel 2 lisaloengut: „Õpetajate ettevalmistusest Preisist“ (pedagoogilised akadeemiad) ja „Tööjaotus ja töökonsentratsioon keskkooli töö põhimõtetena“.

Rahulikke, peaaegu akadeemiliselt esinevaid lektoreid Lynch'i, Käis't ja

Tacke't vahetasid hiljem entusiastid dr. R. Smola Viinist ja W. Kircher Reini äärest. Esimene otse pillas oma ülevoolava energiaga mitmes loengus ja lisaettekandes, esitades peenelt väljatöötatud programmi karskuspropaganda jaoks koolis ja käsitades kooliuuendust Viinis, Ameerikas, Türgimaal. Kircher jutustas väga köitvalt ja huviaratavalt tema juhatusel töötavast ühekomplektilisest maa-alkkoolist 8 klassiga. Ühe ettenähtud loengu asemel tuli tal pidada kolm, mille sisu üldjooned leiduvad koguteoses. Dr. J. Rabinovič Riist refereeris üksikasjaliselt üldõpetuse Belgia variantist, nn. decroly-süsteemist. Omaette seeria moodustasid Soome ja Läti esindajate loengud. Soome rahvakooli tarkastaja (koolinõunik) Akseli Salokannel'i soojas toonis peetud eestikeelses loengus anti ülevaade Soome rahvakoolist. Tema kõne toob „Kasvatus“ tervena edaspidi. L. Taivans, Läti katsekooli juhataja, tutvustas põhjalikult tõsist järelejä kaasategemist väärivate plaanikindlate kooliuuenduse katsetega tema kodumaal.

Töörühmad, nii nagu nad olid mõeldud kasvatusteaduslikul nädalal, nurjusid sõna tõsisemas mõttes: osavõtjate rohkuse pärast! Töörühmade asemel, kus võivad töötada ainult 20—30 inimest, kujunesid sektsioonid 100—300—500 osavõtjaga, nende istungid olid õigust öelda väikesed üldloengud. Rühma kuju suutis säilitada ainult ekskursioonide grupp, kes A. Dseiversi artistlikul juhatusel tuhnis mööda Tallinnat, siis koosolekul töötas läbi ekskursiooni meetodi ja lõppkokkuvõttes kuulas valmistatud kiitust võõra suust meile nii tuntud Tallinna tähele panemata jäänud ilust. Kõigi rühmade hulgas oli esirinnas jällegi üldõpetuse rühm osavõtjate arvu kui ka elavuse poolest. Rühmas peetud loengud võib liigitada kahte ossa.

I Teoreetilist laadi loengud:

1. „Üldõpetus ja algkooli õppekavad“ — J. Käis.
2. „Vaba väljendus üldõpetuses“ — J. Parinbak.
3. „Üldõpetus välismail“ — J. Reial.

4. „Raamatu koht uues koolis“ — A. Oengo-Johanson.

Need neli loengut oleksid võinud esineda kõik üldloengutena. Huvi nende jaoks oleks olnud. Komitee oli kavasse võtnud sellisena vaid esimese. See oli hoogne, vaimustusküllane loeng, mis kahtlemata oli kasuks asjale. Huviga kuulati ka J. Parinbak'i loengut vabast väljendusest. Kahjuks jäi pidamata G. Reial'i loeng üldõpetuse üle välismaail kõneleja haigestumise tõttu.

Referaat „Raamatu koht uues koolis“ läks kaduma, kuna see mitmesuguste kava ümberkorralduste tagajärjel oli sattunud „nädala“ viimasele tööpäevale, kust talle viimati 2-he tunni asemel oli antud üks ja isegi ainult $\frac{3}{4}$ tundi aega. Nii et tuli leppida konspekti lehitsemisega, rääkimata mõttevahetuste korraldamisest. Küsimus on aga aktuaalne; see vajaks rõhutamist mõnel uuel õpetajate kokkutulekul.

II Puhtpraktilist laadi loengud:

1. „Kuivõrt lasteaed suudab valmistada ette üldõpetuslikuks tööks algkoolis“ — pr. Barchova.

2. „Üldõpetus I õppeaastal“ — pr. Tombak.

3. „Üldõpetus II õppeaastal“ — pr. Tombak.

4. „Üldõpetus III õppeaastal“ — pr. J. Ollik.

Siin oli pealtkuulajaid vähem, töö omas enam rühmatöö ilmet.

„Nädala“ lõpul kõneles Smola üldõpetusest. Kuna kõneleja arvestas meid vist tõelikkusest madalamaks, või oli seal mõni muu põhjus, kuid kõne ei suutnud kuulajaid köita ega midagi uut lisada üldõpetuse rühma tööle.

Osavõtjate soovil korraldati *eri töörühm maa-õpetajatele* üldõpetuse kava koostamise otstarbel. Seati üldised põhimõtted kava kohta, märgiti üles teemastik ja valiti komisjon, kelle hooleks anti kava lõplik koostamine.

Peale loengute kõitsid üldõpetuse rühmas osavõtjaid veel seal korraldatud *näitetunnid*. Neid anti 6 à 2—3 tundi iga kord: pr. A. Krull II algkooli klassiga ja prl. E. Viidas III algkooli klassiga. Tunnid olid korraldatud saalis, poodiumil — klass, põrandal ja rõdul — pealtvaatajad-kuulajad. Saal

oli igakord kuulajaid viimse võimaluseni täis. Lähirääkimised pärast tunde kestsid sagedasti 2—3 tundi. Asjatundjate arvates tuleb pidada antud näitetunde *headeks* tundideks.

Kuid *näitetundide* alal ei valitse meil veel õigeid traditsioone. See maksab niihästi tundiaandjate kui publiku kohta. Näitetundi püütakse liiga suuresti ühendada tunniaandja isikuga. Ikka on liiga palju juttu sellest, kuivõrt tunniaandja on osav, kuivõrt tal õnnestub võita südameid. Enne tundi räägib tunniaandja ise ses toonis. Pärast tunde arvustatakse teda *kui isikut*, tema kaitseb *ennast* ja sõbrad kaitsevad *teda*. Nii tekib piinlikke momente, millel pole midagi ühist näitetundide õige eesmärgiga.

See on ju ainult — *propaganderi* uut *töövõtet*, kaaluda ja arvustada selle tulemusi, leida uusi üksikasju ja eemaldada iganenuid. Tunniaandja isiku julgust — tulla tuhandepäise inimhulga ette oma tööga, mis on harilikult suletud pealtvaatajatele — loome vooruseks. Kuid — tema on eneseohverdaja idee kasuks. Laused „kui ta juba tuleb ennast teiste ette näitama, siis ta peab ka midagi olema“ jne. on põhjendamatud. Tema ei tulegi *ennast näitama*; ei ole sel suurel hulgal ka tähtis, kuidas *töötub üksik õpetaja*, keda ta ei tunnegi. Tähtis on ainult — *selle tööviisi juures töötatakse nii; töötades nii, saame selised tulemused*.

Arvustajad toovad ette, kuivõrt tund vastas seatud ülesandele ja jutustavad omist kogemustest, milliseid üksikasju võib veel juhtuda sellise töö juures, mille poole tuleb püüda ja millest tuleb hoiduda.

Ei ole sugugi tähtis, kas õpetajal on nagu töö juures valge või punane, on ta erutatud või mitte, „tahab ta saada kuulsaks“, või tuleb ainult näitama „oma lihtset vähenõudlikku tööd“; ei ole ka tähtis, kas ta on tavalises nimesitikus heade või halbade õpetajate hulgas. Ei ole ka põhjust ütelda: „Tulge vaadake mu tööd klassis, ärge selle järgi siin otsustage“. Klassis vaatamine on iseasi. Vaatajad ja otsustajad on teised ja teistsuguse eesmärgiga. Nii

hästi tunniandja kui ka külastajate töö on hoopis teine.

Näitetundide andmine, pealtkuulamine ja arvustamine on eri liik pedagoogilist tööd. See on kõrgeväärtuslik, edasiviiv töö. See tuleb aga puhastada kõigepealt igasugusest isiklikust värvingust. See tuleb korraldada nii, et ei kannataks üleliiga lapsed, et aga ka — ei kannataks publik.

Esimeste — see on laste — huvides tuleb töö korraldada nii, et see ei omaks *lavateose* ilmet, kus kõik on ette kavatsetud, midagi ei tohi juhtuda juhuliselt. Ka publik tahab „harilikku klassi tööd“, kuid ei jakska ometi kannatada tundide viisi tuhandepäise hulgana kokku kiilutud kitsasse ruumi surmavaikus, teades, et lapsed midagi kirjutavad, — mida, ei tea keegi, kuidas, ei näe keegi. Publiku suhtes peab tunniandja olema teadlik oma ülesandes. Ta on ju kogu oma tööga publiku teenistuses. Ta peab enne töö algust selgitama, *kust* ta viib lapsed edasi, *mille kaudu* ja *kuhu* ta nad kavatseb viia. Ta peab rõhutama oma töös, — olgugi nõutav selle juures võimalikult loomulik kord, — neid võtteid, mis pealtvaatajale arusaadavad ja nähtavad — suuline väljendus, töö klassitahvil jms.

Mõni töö (pikemad kirjandid, arvutused, joonistused, käsitöö) tuleb ainult ära märkida, alustada ja lõpetada mujal või jätta hoopis lõpetamata. (See on teatava määran, muidugi, laste tööharjumuste ohvriks toomine, kuid siin paratamatu!)

Ka pealtvaataja publik peaks arvestama mõningat pisiasja. Jutuaamine, edasi-tagasi käimine jms. on veel kuidagi andeksantav. Kui aga jälgitakse tööd nii suure põnevusega, et iga loomulik, lapselikult algupärane väljendus kutsus esile saalis naerulagina — on tunniandja töö hädaohus, eriti tööviisi juures, kus ju kõik põhjeneb lapse ise-tegevusel ja vabal väljendusel.

Nii palju häist traditsioonest näitetundide puhul ja nende puudumisest meil.

Selliste traditsioonide puudumise arvele tuleb kirjutada nii mõndagi nende tundide puhul. Nii mõnigi kibedus tunniandjate kui arvustajate hinges, nii

mõnigi piinlik silmapilk erapooletuile ja asjaosalistele.

Mõlemad õpetajad — pr. A. Krull II kl. õpilastega ja prl. E. Viidas III kl. õpilastega, töötasid täiesti kooskõlas üldõpetuse nõuetega. Ainete seos alal (esimesel oli teemaks „Kirjasaatmine postiga“, teisel „Tallinna peajammas“) oli läbi mõeldud hästi ja käsitatud kavakindlalt. Lapsed näitasid häid tööharjumusi, kindlat kasvatust ja täielist ühtekasvamist klassiühiskonnaga kui ka õpetajaga.

II klassi grupi töö oli rikkam välis-effektidelt, meeldis seetõttu publikule enam.

III klassi grupp töötas lihtsemalt, publik oli juba väsinud — tundis paiguti igavust.

Tundidele järgnesid kauakestvad arvustused, mis olid ikkagi huvitavad, kuigi kõik räägitu ei olnud just tööle kasuks.

Välised olud tundide puhul olid otse hirmsad. Saalile joosti tormi. Paar tundi enne töö algust okupeeriti kohad. Inimesi istus akendel, poodiumi äärtel põrandal, seisis püsti igalpool, kus iganes oli vaba jalatäis maad. Saali uste juures peeti sõda sissepääsu pärast — uksi tuli isegi lukustada. Selles õhkkonnas töötas kumbki õpetaja paarikümne lapsega, vähem kui poolega omast klassist, kes juhuliselt olid linnas või olid nõus sõitma siia näitetundide ajaks.

Kuivalju need näitetunnid annavad tulu, näitab ehk tulevik. Huvi näitetundidele on aga meil suur. *Neid tuleks kindlasti korraldada ka edaspidi.*

Üldõpetuse rühma järeltöödena tuleks nimetada 1) *kava koostamist maalgakoolidele*, mis lõppes neil päevil. 2) albumi korraldamist toimikonna poolt Tallinna Pedagoogilisele Muuseumile antud näituse üldõpetuse eksponaatidest.

Seni meil tuntud kooliuuenduse vooludest on üldõpetus ainuke, mis laiaulatuslikult ja kindlalt on juurdunud meie minda. Huvi selle voolu vastu on suur. Uuenev algkool võtab oma lüükiriaks üldõpetuse ja ühendab selle sõnaga kõik hea, mis ta leiab kooliuuenduse alalt üldse. Sellega tuleb arvestada tulevas-

tel kooliuuenduse nimel „nädalate“ või „päevade“ korraldajail.

Uute, hoopis võõraste ideede propageerimine võib suured hulgad ajutiselt kiskuda kaasa. Kestvamate ja kindlamate tulemuste saamiseks *laiaulatuslikul kooliuuenduse* alal on parem kasutada istikuid, mis on kasvanud omal pinnal ja on juba läbi esimese katsetamise ajajärgust.

Teiseks väga elavalt töötanud rühmaks osutus *testide rühm* või sektsioon, sest *töörühmast* ei saanud siingi juttu olla 100—200 osavõtja puhul. 14 istungil (kaks korda tuli korraldada paralleelistungeid) J. Estam ja J. Grüntal käsitlesid ainetestidesse ja testimisse puutuvaid spetsiaalküsimusi, kahel korral rühmast osavõtjad ise reeglipäraselt täitsid ühe testi, mis siis hiljem töötati läbi; üks istung oli pühendatud intelligents-testile. Ühel üldloengul käsitles Estam testi laiemalt. Läbirääkimisi rühmas ei peetud, töö kandis tehniliste võtete õppimise laadi. Arvustamine jäeti hiljemaks, vabamaks ajaks või harrastati erajutlemises. Kõigi rühmast osavõtjate soov oli, et testide küsimus leiaks meil lähemat käsitlemist kirjanduses. Loodetavasti täitub see soov. Skeptikud arvasid, et elavus testide ümber on tingitud sellest, et meil viimasel ajal korraldatakse kontrolltestid, mille tulemused võivad riivata ka õpetajaid. Enesekaitse sunnib siis viimaseid vaatama asjale lähemalt. Skeptikuid võib õigus olla, kuid ainult osalt: hulk õpetajaid oli väljas puhta huviga — nii mõnigi töötab juba ise vaikselt nendega.

Teised rühmad töötasid samuti suure osavõtjate arvuga. Peale kavasa ettenähtud tööde korraldati veel 3—4 juhuslik loengut.

Osavõtjate arvu, elavust ja pinevat tööd arvestades tuleb ka pedagoogiline nädal pidada kõigiti kordaläinuks. Sellele aitas suurel määral kaasa näitus, mis osutus laboratooriumiks loengutesaali kõrval. Üldse registreeriti näitusest ja nädalast osavõtjaid: õpetajaid 2121, külalisi 894, kokku 3015, välismaalasi 147.

Näituse ja nädala rahaline aruanne.

Tulud:

1. Hasominilt näituse toetuseks	Kr. 1.500.—
2. Hasominilt nädala toetuseks	„ 3.500.—
3. Viru Maavalitsuselt nädala toetuseks	„ 50.—
4. Pärnu Maavalitsuselt nädala toetuseks	„ 30.—
5. Hasominilt pr. Johansonil Leningradi sõiduks	„ 120.—
6. Tallinna linnalt näituse toetuseks	„ 1.000.—
7. Võru Maavalitsuselt näituse toetuseks	„ 50.—
8. Tulud teatri-ettekannetest	„ 681.50
	<u>Kokku Kr. 6.931.50</u>

Kulud:

1. Eksponaatide vedu	Kr. 236.91
2. Eksponaatide ülesseadmine ja ruumide korraldus	„ 260.80
3. Eksponaatide valmistamine	„ 172.45
4. Lektorite honorarid	„ 1.323.25
5. Sõidukulud	„ 1.386.47
6. Päevarahad	„ 475.54
7. Bürookulud	„ 460.34
8. Teenijad ja töäjõud	„ 1.023.15
9. Ettekanded teatrites	„ 730.72
10. Lektorite ja väliskülastuste vastuvõtt	„ 169.35
11. Näitusest järelejäänud eksponaatide korralduskulud	„ 200.—
12. Näituse aruande trükkimine	„ 192.94
13. Mitmesugused kulud	„ 299.58
	<u>Kokku Kr. 6.931.50</u>

Meil kooliuuenduse näitus ja kasvatusteaduslik nädal on valgustamist leidnud mitmes välismaa ajakirjas (Die Quelle Wien Nr. 11, 1930, Deutscher Alkoholgegner Berlin Nr. 11, 1930, Länsi Suomi Nr. 190, 1930, Suomen Kasvatusopillaisen Yhdistyksen Aikauskirja, Helsinki, 1930, Nr. 6. ja mõned teised saksa ja üks inglise ajakiri). Seal öeldakse eesti õpetajaskonnale palju meelitusi.

Iseloomulik ja huvitav on, et 1930. aasta suve suurt tööd ei saa kirjutada kellegi üksiku arvele: nädal ja näitus oli tõsiselt Eesti õpetajaskonna ühiseks tööks. Kaasa aitasid mitmed välismaa kasvõitlejad. Kõigile, kes virgalt tagusid kaasa nädalal ja näitusel, ja ettevõtet aineliselt toetasid, olgu siinkohal öeldud tänu, tervist ja jõudu!

Pedagoogika-nõukogu tegevusest.

B. Rea.

Käesolevat aega võib nimetada kooliuuendusajaks. On lõplikult loobunud vanust õpetus- ja kasvatusviisidest, mis ei vasta meie ajale ega nõuetele. On sügavamini maad võtnud arusaamine, et rahva tulevik on tema lapsed ja nende otstarbekohasem, parimini korraldatud õpetus ja kasvatus loob rahvale ka parema, helgema tuleviku. On püstitatud uued õpetus- ja kasvatussihid ja loodud terve rida uusi meetodeid, nagu üldõpetus, dalton-plaan, decroly-süsteem, individuaalne tööviis jt. Kõigi nende uute meetodite siht on üks: võimalikult otstarbekohasemalt, võimalikult paremini ja seejuures vähima jõukulutusega korraldada laste õpetust ja kasvatust vastavalt praeguse demokraatliku aja avardunud elunõuetele. Meetod, kui teaduslikult põhjendatud tee, mille abil püüame jõuda ülesseatud õpetus- ja kasvatussihile, omab suurt tähtsust. Pestalozzi ütleb: „Omandage meetod ja teie näete imesid, mis lapsed ühe päeva jooksul omandavad“. Kuid meetodi kõrval on õpetuses ja kasvatuses veel teine tähtis tegur — õpetaja, kes seda meetodit teostab. Õpetaja isiksust tuleb kõrgelt hinnata, sest õieti öeldakse, et hea, oma kutse kõrgusel seisev õpetaja võib ka halvema meetodi juures saavutada paremaid tagajärgi, kui nõrk õpetaja parima meetodi juures. Praegunegi kooliuuendustöö edeneb ainult siis, kui teda kannab ajanoorte kõrgusel seisev õpetajaskond. Meie tänavune kooliuuendusrõõm on kasvatussteaduslik nädal Tallinnas näitasid oma rekordilise osavõtjate arvuga, et Eesti õpetajaskond, vaatamata praegusele raskele, tagasikiskuvale ajale, pole veel tülpunud, vaid elab elavalt kaasa kooliuuendustööle, tervitades iga uut teed ja sihti, mis aitab kaasa kooli arenemisele. Ja paljud lahkusid kooliuuendusrõõmelt värskenadatud jõuga, viies kaasa uut töötahet, uusi sihte. Kuid suur osa õpetajaskonnast jäi siiski ikkagi eemale ja vast just see osa, kes suhtub kooliuuenduskatseisse vaenulikult või ükskõikseltselt. Torkas veel silma, et kasvatussteaduslikul nädalal võe-

ti väga vähe osa läbirääkimistest ja needki vähesed sõnavõtmised, mis aset leidsid, keerlesid peamiselt üksikute didaktiliste võtete ja küsimuste ümber, jättes puudutamata põhiküsimusi ja ideid. Ka meie ühingute ja liitude tegevus, nagu näitab E. Ö. L. aruanne, on viimaseil aastail muutunud loiuks. Tihti juhtub otse piinlikke seisukordi, kus mõne tähtsa, õpetajaskonda sügavalt riivava küsimuse arutamisel ei leidu koosolekul ühtki sõnavõtjat. Mõnikord ei suudeta isegi aastate jooksul uut põhikirja vastu võtta, sest kunagi ei saada kokku tarvilikku kvoorumit. See kõik tõendab, et meil tõesti, nagu märgibki E. Hansen oma artiklis („Kasvatus“ 1929. a. nr. 7), „on kooliuuendused ja pedagoogilised edusammud südamel ja arusaamisest vaid vähemikul õpetajaskonnast, enamik on siinjuures passiivne“. Meil teeb kooliuuendus õieti alles esimesi samme, ja olles küll teadlikud kõigis neis raskustes, millega tuleb meil võidelda kooliuuendustööl, ei või siiski enam leppida sellega, et ainult üksikud, edumeelsemad püüavad rajada teed, vaid tuleb kaasa kiskuda ja tööle rakendada kogu õpetajaskond. Seda enam, kui tuletame meelde Columbia ülikooli professor dr. Harold Rugg'i tunnistust, et Ameerikas ja ka Lääne-Euroopas on kool maha jäänud majandusliku ja poliitilise elu arenemisest mitte ühe, vaid kahe kuni kolme generatsiooni võrra!

Minu kirjutise ülesandeks ei ole peatada kõigil neil abinõudel, mille varal suudaksime tõsta kogu meie õpetajaskonna teadust ja huvi oma otsese töö vastu ja aidata kaasa meie kooli intensiivsemale arenemisele kooliuuenduse suunas. Ei peatu ma ka meie kutsekoondiste tegevusel, vaid piirdun ühe kitsama, kuid meie algkooli juhtiva organi — pedagoogika-nõukogu — tegevuse vaatlemisega. Kool on see koht, kus püüame ellu viia need uuendused, need uued pedagoogilised juhtimõtted, millest kõneleme suuremail nõupidamistel ja konverentsidel. Siin, harilikus jooksvas koolitöös, puutume ka kokku

vahetumalt nende kolleegidega, kes kooliuuendustööle on passiivsed. Siin võime neid mõjutada ja püüda kaasa tõmmata ühisele koostööle. Iga kooli aremine oleneb aga suurimal määral selle kooli õpetajaskonna kindlast ühisest koostööst. Seetõttu omab pedagoogika-nõukogu tegevus suurt tähtsust.

Ped.-nõukogu võime vaadelda kui kitsaimat õpetajaskonna koondist, millest laiapiirilisem oleks juba kohalik ühing, siis maakonna liit ja lõppeks E. Ö. L. Mida laiapiirilisem on aga organisatsioon, mida suurem tema liikmete arv, seda vähem võimalusi sagedamaiks koosviibimisteks. Väikesemas koondises, kus liikmeid vähem ja nende kokkutulek kergem, võivad ka koosviibimised sagedamad olla ja koostöö tihedam. Ped.-nõukogu, kui ühe kooli õpetajatepere, peaks olema see esimene instants, kus koostöö oleks tihedaim. Siin peaks alati esmalt arutusele tulema mitmekesised kooliellu puutuvad küsimused, nagu mitmesuguste meetodite kasutamine tegelikus koolitöös, puudused, mis ilmnevad igapäevases koolielus jne. Ja koondiste koosolekuil oleks siis küllalt huvitavaid ettekandeid ja rohket materjali arutamiseks ja ka sõnavõtjatest ei tuleks vist puudus, sest küsimused oleksid tuttavad vähemalt sellele osalegi, kes neid juba kaalunud ped.-nõukogus. Kas ped.-nõukogud täidavad aga neile määratud ülesandeid, kas on nende tegevus küllalt aktiivne?

Vaatleme lähemalt, missugused on pedagoogika-nõukogu õigused ja funktsioonid, missuguseks peab kujunema tema tegevus koolielu korraldamisel ja arendamisel kooliuuenduse sihis. Nagu meie vabariigi põhiseadusestki, läbib ka Av. algk. seadusest demokraatluse printsiipi, mille üheks avalduseks on kollegiaalsuse põhimõte. Algekooli seaduseandjaks ja juhtivaks organiks on kollegiaalne asutus — ped.-nõukogu.

Võrreldes koolijuhataja ja ped.-nõukogu ülesandeid Av. alg. sead. järgi, selgub, et ped.-nõukogu võimkonda kuulub tervelt kooli sisemise elu korraldamine — seaduseandmine, kuna juhataja on kooli asjaajaja ja esindaja, kes on vahemeheks kooli ja ametiasutiste ning

eraisikute vahel, ja ka täidesaatev võim, kes peab valvama ped.-nõukogu otsuste ja määruste täitmise üle. Juhataja algekoolis on, nagu seletas A. Susi („Kasvatus“ 1929. nr. 10), ainult primus inter pares, mitte ülemus. Säärane kord oli maksev seni. Uus õpetajate teenistusseadus aga nimetab algekooli juhatajat juba ülemuseks, kel on õigus õpetajaile märkusi teha. Kuid tuleb tõsiselt kahelda, kas see on küllalt otstarbekohane. Õpetaja töö ei ole harilik kanitseeleiametniku töö, vaid õpetaja peab olema kunstnik, tema töö—vaba, loov. Õpetaja vastutagu oma töö tagajärgede eest, kuid ärgem asetagem teda käskude kammitsasse. See rõõviks tema töölt isikupärasuse, vaba inspiratsiooni, võtaks temalt tööroõmu, mis nii tähtsad kasvatusstöös. Kümne aasta vältel on meie kool teinud suuri edusamme ja mulle näib, et see on suurel määral tingitud sellest, et õpetajad ei ole olnud käskudetäitjad ametnikud, vaid vabad, loovad ja teadlikud kaastöölised ühises kasvatusstöös. Kui juhatajale antakse õigus märkusi teha õpetajaile nende õpetus- ja kasvatusstöö kohta, siis peaks juhataja olema ka palju kompetentsem isik nende küsimuste alal kui õpetaja. Ta peaks siis omama kõrgemat haridust ja küllaldaselt praktikat. Teenistusseaduses ettenähtud kolmeaastane praktika on liiga vähene ja meie juhatajate koosseis on praegu ja jääb ka lähemas tulevikus väga kirjuks. Leidub küllalt juhatajaid puuduliku üldharidusega, kelle kutsehariduski, mis omandatud mitmesugustel lühiaegseil kursustel, jätab väga palju soovida. Av. algk. sead. järgi on juhatajal õigus valvata tundide täpsa alguse ja lõpu järele, kuid võib jutustada anekdoote nii mõnestki juhatajast, kes on mõistnud seda sõna-sõnalt ja näinud oma peamist ülesannet koolielu eest hoolitsemisel selles, et kell käes seista klassilävel ja teha märkusi õpetajaile, kui nad minut või kaks hiljem klassi astusid. Enesestki mõista, on ka väline kord ja täpsus koolitöös nõutavad, kuid see ei tohi muutuda sõjaväeliseks drihiks, sest suurim väärtus on õpetaja sisemisel, looval tööl. Õpetajate töö hindajana on aga kahtlemata ped.-nõukogu õiglasem ja kompetent-

sem kui üksik inimene — juhataja, kes võib küll olla tihti suurte pedagoogiliste annetega, kuid sageli ka vähik. Aitaks juba sellest, kui õpetaja vastutab otsest oma töö eest ped.-nõukogu ja koolinõuniku ees.

Av. algk. seaduse § 76 ütleb, et ped.-nõukogu ülesandeks on kooli kasvatuslikkude ja õpetuslikkude küsimuste ning nendega lähedas ühenduses olevate muude koolielu küsimuste lahendamise. Esikohale on tõusnud praeguses koolis kasvatuslik külg ja see eriti nõuab kõigi õpetajate töö kooskõlastamist, kui tahame kasvatada lapsi kindla ilmavaatega teoinimesteks. Üksikute õpetajate kasvatuslikud võtted võivad olla aga väga erinevad ja üks võib seda järjekindlalt lõhkuda, üks teine hoolega ehitab. Juba õppeaasta alul tuleks ped.-nõukogul kõne alla võtta kasvatuslikud põhimõtted ja küsimuse peaks algatama koolijuhataja, sest tema kohus on Av. algk. sead. järgi algatada koolisse puutuvaid küsimusi ped.-nõukogus. Eriti tuleks selgusele jõuda koolis tarvitatavate karistusviiside kohta. Põhimõttelikult ei võiks ju palju juttu ollagi karistusest, sest uus kool ei tunne tema järele tarvidust, vaid hoolitseb, et ettetulnud korrarikumised ja eksimused tehtaks jälle heaks ning püüab õpilaste ebavoorusi ravida otstarbekohasemate kasvatuslikkude võtetega. Ja mida enam kool suudab rakendada õpilasi iseseisvale, jõukohasele tööle, mida huvitavam, elulisem on õpetus, seda vähem esineb korrarikumisi. Kuid kui korrarikumised on siiski aset leidnud, tuleb neid kuidagi liikvideerida. Meie algkoolis võivad tarvitusele tulla ainult pedagoogiliselt lubatavad karistusviisid. Õpetajaskonnas aga leidub kahtlemata veel sääraseid pedagooge, kes jagaksid hea meelega lastele ihunuhtlust. Ja ehkki harilikult heidetakse kooliuuenduskatseile ette, et nad on välismaa laen, meie oludele mitte kohased, siis otsitakse ses küsimuses hoolega eeskuju ja tuge välismaalt. Kuid kas ka nurkapanemine, kinniistumised, avalikud noomitused või vahel koguni mõnitused ja pilge on pedagoogilised karistusviisid? Kas on nad meie koolist kadunud? Siin peabki

ped.-nõukogu kaaluma, selgitama ja kindla seisukoha võtma, mõjutades ka neid kaasõpetajaid, kelle arusaamine kasvatuses on liiga omapärane, sundides neid vähemasti loobuma mõttetuid ja inimväärtust alandavaist karistusviisidest.

Kooli õpetusliku külje eest hoolitsemisel on ped.-nõukogul täita terve rida Av. algk. sead. loeteldud ülesandeid. Peale tunnikava kokkuseadmise ja kasvatus- ning õpetustöö jaotamise õpetajate vahel kuulub tema võimkonda õpetajate poolt kokku seatud töökavade arutamine. Av. algk. sead. § 42 nõuab, et iga õpetaja õppeaasta alul peab esitama ped.-nõukogule ühtlustamiseks õppeaine kava, s. o. töökava. Ka hamin tuletab seda nõuet meelde oma 1922. a. ringkirjas, lisades juurde, et ped.-nõukogul tuleb ka kindlaks määrata igas aines sunduslikkude kirjatööde arv.

Töökavade kokkuseadmise nõue peaks olema kõigile arusaadav, sest kuigi koolis ei tarvitata uuemaid meetodeid, nagu üldõpetust näiteks, nõuab ametlik õppekava, et õpetusel oleks silmas peetud vähemasti kohaliku olud ja et õpetöö olgu ligemas kontaktis õpilaste mõtte-, tunde- ja elamusilmaga, s. o. õpetöös valitsegu eluligiduse põhimõte. Seetõttu ei võiks ükski õpetaja rahulduda ametliku õppekavaga, mis esineb tooresmaterjalina, mille järjestuski on tihti lahutatud ülevaatlikkuse mõttes psühholoogiliselt sidumata eriosadesse ega ka õpetada juhuliselt. See on küll niisugune pedagoogiline aabitsatõde, millest ei tasuks vaeva pikemalt kõnelda, kui ei leiduks siiski veel koole ja õpetajaid, kes seda ei täida seni. Mulle tundub, et meie koosolekuil ja nõupidamistel minnakse neist aabitsatõdedest liiga kiirelt ja pealiskaudselt üle. Arvestatakse vast ainult edulise- ja vähemusega ja hinnatakse ehk õpetajaskonna hariduslikku üldtasapinda kõrgemalt, kui ta tõepoolest on. Raske on muidugi üldse hinnata tervet õpetajaskonda ja arvestada kõiki, eriti suuremail nõupidamistel, sest õpetajaskonna koosseis on meil eriti kirju oma ettevalmistuselt. Niisuguste pedagoogiliste aabitsatõdede selgitamine sündigu ped.-nõukogus ja juhataja peab

nõudma seaduses ettenähtud nõuete täitmist. Töökavade ühtlustamisel tulevad kõne alla ka need meetodid, mida õpetajad kavatsevad kasutada oma töös, arvestades nende tähtsust koolitöö viljakamaks tõstmise sihis ja tegelikke võimalusi. Muidugi ei tähenda see, et ped.-nõukogu võiks sundida üksikut õpetajat loobuma omast meetodist ja käsutama mõnd teist. Õpetajal peab olema vaba valik meetodi suhtes. Arutamine peab sündima enam informatsiooni, selgitamise mõttes, mis tutvustaks uute meetoditega ka neid õpetajaid, kes mingil põhjusel pole osa võtnud kursustest, päevadest ja kongressidest, pannes nii mõnegi uuendustevastase järele kaaluma omi seisukohti.

Teisest küljest võimaldab niisugune ühine arutamine hoiatada ka võimalikkude vigade ja pahede eest neid kolleegide, kes asuvad liiga uute, vähetuntud meetodite käsitamisele.

Kirjatööde arvu kindlaksmääramine on tarvilik, et hoiduda õpilaste ülekoormatusest, sest suuremalt jaolt kaldutakse ses suhtes liialdustesse.

Aja säästmise ja otstarbeka kasutamise mõttes tulevad kooskõlastada ka ekskursioonid.

Kooliaasta lõpul peavad õpetajad aru andma ped.-nõukogule kava teostamisest ja tehtud kõrvalekalduvistest. See annaks võimaluse hinnata aasta alul püstitatud probleemide ja kavatsuste tegelikku läbiviidavust, tutvustaks meid töö tagajärgedega ja annaks terve rea uusi kogemusi.

Tähtsaks ped.-nõukogu ülesandeks tuleb lugeda ka õpilaste töö hindamist ja nende edasiviimist klassist klassi. Meie kool on teinud suuri edusamme, kuid hindamise küsimuses seisame surnud punktil. Praegune hindamissüsteem, mis koosneb nõrgast, rahuldavast ja heast ja hindab peamiselt ainult õpilaste teadmusi ja oskusi, jättes tähelepanemata nende individuaalsed, vaimlised ja hingelised omadused, ei vasta põrmugi tänapäeva koolile, mille tähtsamaks ülesandeks on kasvatus. Ei paranda ka asja elukommete, hoolsuse ja korralikkuse hindamine, sest need mõisted on liiga üldist laadi ja lubavad mitmesugust tõlgitsust (Kasvatus 1928.

aastal J. Käis. Õpilaste hindamisest, katsetest ja tunnistustest). Ka oskuste ja teadmuste hindamine üksikuis õppeaineis on liiga subjektiivne. Nii hindab mõni kodulugu peamiselt õpilaste vaatlusvõime ja tähelepanu, teine aga suulise ja kirjaliku väljendusvõime põhjal.

Võimlemist hinnatakse kord lihtsalt õpilase kehalise arenemise, kord oskuste, kord meelelaadi järgi. Usuõpetuse hindamisel võtab üks arvesse teadmusi, teine aga hingelisi omadusi. Seadus olenebki peamiselt sellest, et vaimliste ja hingeliste omaduste ametlikult hindamata jätmisega hinnatakse neid ometigi koos teadmuste ja oskuste hindamisega üksikuis õppeaineis, ühe väheütleva sõnaga.

Seni kui meil maksvusele pole pääsnud ajakohasem hindamissüsteem, võivad ped.-nõukogud teha siiski katseid õpilaste psühholoogiliste karakteristika kokkuseadmisega, sest vaimliste ja hingeliste omaduste hindamine nõuab mitte ainult psühholoogia ja pedagoogika tundmist, vaid ka pikemaajalisi tegelikke kogemusi. Kuid ka maksva hindamisviisi juures peaks ped.-nõukogu vähemalt kokkuleppe saavutama üksikute mõistete tõlgitsemises ja leidma hindamisel enam-vähem ühtlase mõõdupuu. Ei saa kuidagi leppida olukorraga, kus iga õpetaja mängib oma hindamised hindamisraamatusse ja ped.-nõukogu ainult konstateerib istumajäänute ja teise klassi üleviidute arvu. Seda enam, et leidub õpetajaid, kes küllalt ei süvene oma töösse ega tunne oma õpilaste võimeid ja aasta lõpul hindavad neid juhuliselt ja pealiskaudselt. Nii mõnigi neist käib siis abitu näoga ringi ja palub kaasõpetajaid abiks olla. Mäletan üht säärast õpetajat-vaimuliku, kes lõpuks hindas õpilaste teadmusi usuõpetuses teiste hindamiste järgi: oli õpilasel mõnes aines „nõrk“, sai ta ka usuõpetuses „nõrga“. Seetõttu osutus, et algkooli esimeses klassis oli, välja arvatud matemaatika, kõige rohkem nõrku usuõpetuses! Et hindamine ei kannaks juhulist laadi ja oleks enam õiglane, et vältida soovimatuid konflikte ja rahulolematusi, peab ped.-nõukogu arutama läbi üksikult kõik õpilaste tunnistused, olgugi, et ühe õpetaja

käes on vahel terve klass ja teised arvavad, et neil seetõttu ei tarvitsegi selle õpetaja hindamiste vastu tunda huvi. Av. algk. sead. järgi viiakse õpilased üle järgmisse klassi õppetöö edu ja üldise vaimlise arenemise põhjal ped.-nõukogu otsusega. Õpilaste vastuvõtmine ja vastavaisse klassidesse paigutamine, õpilaste kohta käivate määruste väljatöötamine, õppevahendite soetamine ning kooliruumide jaotamine kuulub samuti ped.-nõukogu ülesannete hulka. Kokku võttes võib öelda, et ped.-nõukogu on koolielu korraldav ja juhtiv organ, kooli süda, mille tegevusest oleneb kogu kooli areng. Üksik õpetaja ei suuda kuigi palju kooliarengule mõjuda, sest õpetuslik-kasvatustlikud uuendused eeldavad ka kogu koolivaimu ja -korra vastavat muutmist. Üksiku õpetaja uuenduskatsed, kui nad ei leia kaasabi ja poolehoidu teistelt õpetajatelt, ei anna soovitavaid ja märgatavaid tulemusi. Seetõttu on tähtis, et ped.-nõukogu oleks ühiseks, tugevaks, oma kooli eest hoolitsevaks pereks ja kõigi töö oleks koordineeritud ühisele sihile jõudmiseks.

Ped.-nõukogu, kui kooli juhtiv organ, on ka vastutav koolitöö korralduse eest, nagu lausub üks hamini ringkiri. Mitte ainult koolijuhatajal ei lasu vastutus kooli edu ja heakorra eest, vaid ka kõigil õpetajail. Seega ei tohi ükski õpetaja jääda ükskõikseks, kui arutatakse mõnd kooliellu puutuvat küsimust. Keegi meist ei või jääda ükskõikseks pealtvaatajaks ka siis, kui tema arvates koolijuhataja või kaasõpetajad toimivad valesti või ülekohtuselt, tuues koolielule kahju. Ei või öelda, et küll nad iseenese eest vastutavad ise, mina töötan korralikult ja nende töö minusse ei puutu. Mäletan üht juhtumit, mis sündis koolis, mille õpetajakond püsis umbes sellisel arvamusel, ja nii koolijuhataja kui kaasõpetajad ei püüdnudki üht kolleegi, kes oma töös oli äärmiselt lohakas, korrale kutsuda. Koolinõunik seda kooli revideerides, leidis selle õpetaja käes oleva klassi äärmiselt nõrga olevat. Õpetaja vahandas end klassi halva koosseisuga ja koolijuhataja ning kaasõpetajad sattusid piinlikku seisukorda, sest keegi ei

tahtnud ju olla kolleegile pealekaebajaks, ja tõendasid tema väiteid. Seejuures arvasid nad muidugi, et nad on heateo korda saatnud kaitstes oma kolleegi, kuid kellelgi neist ei tulnud vast meelde, et see nende päästev vale oleks võinud sündimata jääda, kui nad oleksid püüdnud vähegi mõjuda oma hoole-tule kolleegile ja temale meelde tuletanud tema kohustusi. Unustasid ka selle, et oma võõriti mõistetud korrektsuse ja seltsimehelikkuse tõttu on nad täiesti unustusse jätnud nende 30—40 noore elu ja tuleviku, kelle eest kool peaks kandma suurimat vastutust. Igal õpetajal peab olema moraalset julgust alati otsekoheaselt avaldada omi vaateid ja tõekspidamisi, kuigi seejuures võib ta sattuda teistega vastollu ja isegi tülli. Meil ei taheta aga sellest tihti aru saada, vaid kujutellakse õpetajat ametnikuna, kes teistest olenemata teeb omaette temale määratud töö ära ja lahkub. Nii soovitati ühele õpetajale, kes juhatajaga tema ebapedagoogilise tegevuse tõttu konflikti sattus, mitte ainult kaasõpetajate, vaid ka ülemuste poolt, et ta ei segaks end temasse mitte puutuvasse asjusse, vaid piirduks oma klassitööga. Ei tarvitsegi nii väga karta omavahel tekkivaid tülisid, sest tüli tuleb ikkagi likvideerida mõne kompromissiga, kuna kartus tülide eest sunnib meid tihti jääma passiivseiks pealtvaatajaks, ja nii mõnigi elulise tähtsusega küsimus jääb otsustamata, tuues kahju kooli edule. Kuid muidugi mõista tuleb tülidest ja konfliktidest võimalikult hoiduda, sest muidu võib saada võimatuks igasugune produktiivne koostöö. Õpetajate, nagu teistegi inimeste, vahel võivad tekkida sümpaatiad ja anti-paatiad, kuid ped.-nõukogu koosolekuil peame unustama need isiklikud vahekorrad ja nägema oma kaaslastes kaastöölisi, ametivendi ühisel kutsetööl. Sügav huvi ja tõsine armastus oma töö vastu on tähtsamaid tegureid, mis aitab õpetajat tõusta kõrgemale isiklikkudest vahekordadest. Ja iga õpetaja, eriti aga koolijuhataja kohus on aidata kaasa, et ped.-nõukogus valitseks soe ühistunne, üksmeel, vastastikune lugupidamine. Sagedamaks tülide tekitajaks on „noorte“ ja „vanade“ vahekord. Noo-

red, tulvil täis uusi ideid ja püüdeid, asudes tegelikule tööpõllule, vaatavad tihti kõrgilt, üle-õla vanemaile õpetajale, alahinnates nende tööd. Vanemad aga suhtuvad sageli noorte uuen-duskatseisse, nende püüdeisse tuua uut, värskemad õhku kooliellu, irooniliselt, tehes isegi neile takistusi. Siin peab valitsema suurim taktitunne ja vastastikune arusaamine. Noored pidagu meeles, et ka nemad kord vananevad ja ei või kindlad olla, et nende vaated ja tõekspidamised ka ei jää eluvoolust maha ega kivine. Vanad aga, kuigi nad ei suuda aru saada kõigist uuendustest ja ei pea neid õigeiks, ei tohi kunagi teha nooremaile, kel on usku ja jõudu oma püüete elluviimiseks, takistusi, vaid peavad suhtuma neisse vähemasti heatahtlikult. Ja kõigi võimed ei ole ühesugused. Üks suudab ja võib rohkem kui teine ja kel enam jõudu, võimeid ja aega, peab ka rohkem andma. Õpetaja ei tohi muutuda oma tõekspidamiste fanaatikuks, vaid peab tihti neid revideerima ja vahel loobuma nii mõnestki, tema arvates tarvilikust kavatsusest, silmas pidades kooli kõngemaid üldsihte ning meeles pidades, et keegi ei oma ju absoluutse tõe patenti. Ped.-nõukogu õigele alusele rajatud tööga, koosolekutega, kus arutatakse kooliellu puutuvaid küsimusi, peetakse vastastikku referaate ning vaieldakse õpetuslikkude ja kasvatuslikkude probleemide üle, omandab tööühingu ilme ning on tähtsamaid eneseharimise vahendeid. Sellisena aitab ta kaasa õpetajaskonna haridusliku ja kõlbla tasapinna tõstmisele. Meie praeguses kirjusus õpetajaskonna peres leidub küllalt isikuid, kes ei seisa oma kutse kõrgusel. Nad kas ei oma küllaldast ettevalmistust oma kutsele või on madala kõlbla väärtusega ja juhuliselt sattunud koolialale. Ka tulevikus, vaatamata igasugustele selektsioonidele, pääseb ikkagi koolipõllule mittekohast elementi. Nende üksikute mittekohaste õpetajate tegusid ja eksimusi üldistatakse aga tihti ja süüdistatakse kogu õpetajaskonda. Kui tahame oma kooli ja terve õpetajaskonna prestiiži väärilisel kõrgusel hoida, tuleb iga kooli ped.-nõukogul hoolt kanda oma liikmete haridusliku ning kõlbla

tasapinna tõstmise eest. Eriti vajavad kaasabi ja ergutust need, kelle tahtejõud nõrgem, kes, kas halbade ümbruskonnaolude või isiklikkude eluraskuste ja murede tõttu, kaotavad ruttu oma esialgse tööarmastuse ja teotsemisiha. Ped.-nõukogu koosolekud, kus valitseb tõsine, rõõmus töömeeleolu, võivad märksa tõsta säärase endasse usu kaotanud õpetajate eneseteadvust ja anda neile uut värskust ja töötahet. Ekslik oleks ka arvamus, et nõrkade õpetajate aitamine ja instrueerimine on ainult koolinõuniku ülesanne. Koolinõunik, külastades kooli üks või kaks korda aastas, viibib ainult mõnel üksikul tunnil ja tutvub paremal juhul õpetaja töömeetodiga, üksikute didaktiliste võetega ja õpilaste teadmuste tagavaraga. Ka testid võimaldavad peamiselt ainult teadmuste hindamist, kuid ei anna pilti õpetaja kogu õppe- ja kasvatusloost. Harilikult märkab koolinõunik õpetaja nõrka tööd alles viimasel tunnil, sagedamini siis, kui nõrga õpetaja juhutada on terve klass mitu aastat järgimööda. Oma revideerimise üldtulemustest peaks koolinõunik informeerima mitte ainult juhatajat või üksikut õpetajat, vaid ped.-nõukogu, kui kooli juhtivat organit. Sel informeerimiskoosolekul võiksid ka lahendusele tulla õpetajate vahel tekkinud lahkarmused koolisse puutuvais küsimustes. See väldiks suuremate avalikkusesse ulatuvate tülide tekkimise. Ka tutvuks siis koolinõunik ped.-nõukogu tegevusega ning kooli kasvatusliku küljega. Ped.-nõukogu on miniatüürne parlament. Sellisena peab ta omama kindlat kodukorda, kindlaid traditsioone, sest kindel kord tagab ka kindla ja otstarbeka tööviisi ja töömeeleolu. Üheks tingimuseks oleks juba koosolekute protokollimine. Selleta muutuvad koosolekud tihti mitte millekski kohustavaks lobisemiseks. Teadmine aga, et iga liikme arvamus ja ettepanekud fikseeritakse, sunnib igauhte kaaluma oma sõnu ja väiteid, sunnib suuremale enesekriitikale. Av. algk. seaduses on ka kindlaks määratud ped.-nõukogu koosolekute minimaalne arv, nimelt kord kuus õppeajal. Millist pilti pakuvad aga tihti ped.-nõukogu protokolliraamatud? Üks koosolek aasta alul

õppetöö jaotamisega, õpilaste hindamisprotokoll jõulu ajal, mõni paarirealine protokoll peo korraldamisest ja hindamine aasta lõpul. Ja nii üksluiselt aastast-aastasse. Arvan, et kooli pedagoogiline elu peab ka kajastuma ped.-nõukogu protokollides. Lehitsedes aga mõnd säärast protokolliraamatut, tundub, et ka selle kooli pedagoogiline elu on liikunud sama ametlikult monotoonselt päevast päeva. Ei ole näha loomisrõõmu ega laiemaid, kaugemaid väljavaateid.

Koosoleku korra looja ja tema eest vastutaja on koosoleku juhataja, tavaliselt koolijuhataja. Ka terve ped.-nõukogu tegevuse, seega ka kooli heakorra eest vastutab tegelikult koolijuhataja, kellel on õigus paluda ped.-nõukogu seadusevastaste ja koolielule kahjulikkude otsuste annulleerimist kõrgemate instantside poolt. Ped.-nõukogu liikmete vastutus on enam moraalne. Juhataja, kellel ei puudu taktitunne, kes on küllalt kompetentne pedagoogilistes küsimustes, aga peasi, kui tal ei puudu

tõsine huvi ja armastus oma kooli vastu, suudab ka teisi oma kooli õpetajaid kaasa tõmmata ühisele tööle, olles neile eeskujuks. Kuid kuigi juhatajaks on isik, kes ei hoolitse tarvilisel määral oma kooli arengu eest, ei tarvitse veel õpetajaskond käsi rüppe lasta. Seda energilisemalt tuleb tal siis teotseda ja sundida ka juhatajat tööle. Nii mõnigi kool on osa õpetajaskonna üksmeelse, intensiivse koostöö abil tõusnud tavalisest kõrgema tasapinnani, vaatamata juhataja ja mõne üksiku õpetaja tegevusetusele ja isegi töötakistustele.

Hoidugem kõnelemast halba oma koolist, hoidugem süüdistamast juhatajat ja kaasõpetajaid, vaid mõelgem enne järele, kas oleme ka ise oma kohustused kooli vastu täitnud, kas oleme püüdnud kõik teha kooli olukorra parandamiseks. Ja tuletagem meelde Diesterweg'i sõnu: „Igalpool on kool seda väärt, mida õpetaja ise on ja kooli järgi võib otsustada parimini õpetajast endast“.

Kirjanduse arvustisi ja ülevaateid.

V. Tamman, *Huvitaja I*.

Aabits ja alglugemik I õppeaasta jaoks. IV trükk. V. Tamman'i kirjastus Tartus 1930. VIII + 192 lk. Hind ?

R. Reiman.

Autor jaotab *Huvitaja I* kahte ossa: aabits ja alglugemik. Ometi on praeguses koolis aabits alglugemikuks, kuna lugemistehnikat harjutatakse liikuva tähestiku ja teiste vahenditega, seepärast jääb selline jaotus tarbetuks.

Sisulist süsteemi on lugemikust võimatu leida. Tõsi, kogu lugemisvara on ühenduses lapse reaalse ja kujuteldava koduga, kuid tihedat sisu *kontsentratsiooni*, järkjärgulist pidevat hargnemist otsid asjata. Eriti lõtv ja juhuline on sisuliselt aabitsa-osa, kus vormilised raskused, peamiselt häälikute-tähtede järjekord ja kasutada olev arv, on röövinud sisult elumahla, mida ei suuda asendada R. Kivit'i vaevalt keskpärased illustratsioonid. Märgin teemad: lapsed näevad hiirt, ahvi, hüüavad, imetle-

vad ampelmanni, lõhuvad kruusi, käivad moosi kallal, laulavad, viskavad (!) noolt, mängivad peitu, küsivad muna, vaatavad siili, lähevad seenile, küsivad roosi, annavad koerale saia, vaatavad mängukaru, mõõka, saavad õunu, söidutavad laevu, söödavad tuvikesi, söidavad suvel ja talvel; rott, veski, linnupesa, pääsuke ja lõoke, heinal, jänes, hiir jahukastis, kerjus, lumesõda, rebane, jõulud, uni, krokodill, õhtu, sõdurid, haige vanaema.

Alglugemiku osa teemad järjekorras: Juku kodune elu, sünnipäev, veesõit äpardusega jne., Atsi aabitsa-seiklus metsas, pannkoogi seiklused, tütarlapse juhtumused metsloomadega, kass, hiir, koer, notsud, kukk ja kana, kits, prussakas, hobune, jänes, orav, auto, varblased, jaaniöö ja sõnajalaõis, Mäidu kodune elu (kord.), lastepidu, koolis, jõulud, kingsepp ja kääbused, tütarlaps päästab kuningapoja nõidusest, Endeli seiklused hobuse, kala ja linnuga, Kusti kodu (kord.), sõitmas,

suvitamas, koolis (kord.), koer (kord.), papagoi, hiir (kord.), jänes (kord.), hobune (kord.), Punamütsike hundiga, jõuluõhtu (kord.), jaanipäev (kord.), lumimemm. Loetelus paistab silma *kordumine ja juhalisus, ka ühekülgisus* (loomad peamiselt); peale selle on vahele kiilutud proosapalu ja luuletisi, millel pole vähemutki sidet ümbritsevaga, näit. „Lapsed ja raha“ (72), „Veere; värten, vuringa“ (71), „Kääbused“ (80), „Meie Muki“ (87), „Poodniku papagoi“ (88), „Noor hiir“ (89), „Sõnakuulmatu jänespoiss“ (90), „Meie Esku“ (91) jt.

Lugemisvara üksikasjaliselt sisaldab pea võrdselt head ja halba. *Vastuvõetavaid lapseparaseid luuletisi* olgu nimetada: V. Anderson'i kogust „Meie kiisul kriimud silmad“ (43), J. Bergmann'i ja T. Riomar'i „Kiiss-kiiss“ (39), E. Enno' „Tikk-takk“ (23), „Tiluke kukk“ (51), „Tibukese unenägu“ (53) ja „Kuju“ (81), „Piiri pääri, pääsukene“ (l. 31), rahvalaul „Sokukene“ (57), K. Söödi „Aidu-raidu“ (41) ja „Uni tuleb“ (73), V. Tamman'i „Ratsasõit“ (61), „Tule siia, tuvikene“ (l. 26). *Proosapalu*: „Aino unenägu“ (l. 39), G. Caspari „Ats metsas“ (62), F. Dörfel'i „Varblased“ (66), Venn. Grimm'ide „Metsamajake“ (82) ja „Kääbused“ (80), „Ilmar ja Muri“ (l. 19), „Ilmar ja kerjus“ (35), A. Kitzberg'i „Kaks ajalehepoisikest“ (78) ja „Pannkook“ (24—29), A. Kivika „Lumimemm“ (95), J. Kuhlberg'i „Vahva kukk“ (52), muinasjutud „Seitse kitsetalle“ (56), „Kukk, kass, koer ja oinas“ (60) ja „Punamütsike“ (92), A. Oengo-Johanson'i „Atsi ja Helga jõuluõhtu“ (93), E. Peterson'i „Polla“ (46), piltpalad: Lapsed vahivad hiirt (l. 1), Ilmar lõiganud näppu (l. 3), Aino hõikab teisi (l. 4), Muri haugub (l. 5), Aino katkise kruusiga (l. 7), Ema tabab Ilmari (l. 8), Lapsed laulavad (l. 10), A. Rull'i „Noor hiir“ (89), A. Swan'i „Ats ja aabits (16—22), V. T. „Kallaste pere“ (86) osad „Sõit rongis“, Indiaanlased“, „Tiiger“, „Sünnipäevade pühitsemine“ ja „Õnnetus kooliteel“, Z. Topelius'e „Punane majake“ (94), P. Werth'i „Mees kirsipuu otsas“ (68). Kahjuks „Seitsme kitsetalle“ ja „Puna-

mütsikese“ lõpud kordavad teineteist.

Suur osa lugemisvara aga kannatab *sisutuse tõttu*, eriti aabitsa-osas, kus mõjuvad juba nimetatud raskused. *Luuletisi*: E. Enno' „Patsupats“ (30), „Nõõ, las käia“ (47), „Kits, kits, mäkerdi-mäks“ (55), „Notsukesed“ (49), „Uisutamas“ (77) ja „Meie Atsi sukadkingad“ (15), „Lastelehe“, „Juku“ (1), Oro-Nurmiku aabitsa „Muri ja Mall“ (45), „Singel vingel“ (40), K. Söödi „Kassikene, kiisukene“ (42-a) ja „Meie Intsu“ (44-a), „Värsket lund“ (l. 36). *Proosapalu*: E. Enno' „Mis Tiisu tegi“ (44), O. Fritz'i „Sõnakuulmatu jänespoiss“ (90), „Hiireke“ (40), „Jänes ja Muri“ (l. 32), „Kass ja kull“ (38), „Kaks sõitu“ (l. 27), A. Kitzberg'i „Hansu-Mäidu“ (74), J. Kuulbergi „Pisuhänd“ (65), „Ilmari sullepea“ (76), „Laste rõõmu“, „Julge prussakas“ (58), O. Luts'u „Parbu-jutt“ (48), „Leo veskit meisterdamas“ (l. 29), „Lihavõtte-muna“ (54), Löwenberg'i „Endli lõbusõit“ (84), „Muusika“ (l. 42), E. Peterson'i „Pisike Pilleke“ (31—36), J. Parik'a „Sõnajala-õis“ (70), „Pöösas linnupesa (l. 30); piltpalu: Ahv (l. 2), Lapsed imetlevad mängumeest (l. 6), Poisid ja ema hõikavad (l. 9), Leo lugemas (l. 11), Leol on nool (l. 12), Lapsed mängivad peitu (l. 13), Ema (14), Aino palub emalt muna (l. 15), Siil (l. 16), Saluse seenile (l. 17), Aino palub roosi (l. 18), Karul kell kaelas (20), Muri ajab Kiisut taga (l. 21), Leol on mõök (l. 22), Onu kinkis Ainole kuus õuna (l. 23), Vesi voolas (l. 24), Vanaisa kinkis Ilmarile laeva (l. 25), Rott tuli linnast (l. 28), Reinuvader-rebane (l. 37), A. Swan'i „Kiisu ja Miisu kü-laskäik“ (42), V. T. „Kallaste pere“ (86), osad „Kusti“, „Salme ja väike Sulev“, „Isa ja ema“, „Õhtul“, „Linalakk“, „Lennuk“, „Salme äpardus“, „Sulevi tinasoldatid“, „Vanaisa piip“, „Raudteejaamas“, „Tädi juures“, „Lapsed jäävad maale“ ja „Kusti läheb kooli“, „Poodniku papagoi“ (88), Z. Topelius'e „Juku“ (2—14), „Meie Muki“ (87).

Huvitud või üle jõu lastele on oma ainega või sõnastuse kuivuse ja abstraktsusega: *luuletisi* — J. Bergmann'i „Jõululaul“ (79), A. Haava' „Minu vanaema“ (69), J. V. Jannsen'i „Õhtu

palve" (37), R. Kamsen'i „Koolimine" (75), Fr. Kuhlbars'i „Võimlejate laul" (64) ja „Õo nüüd jõuab" (l. 41) — moonutatud, M. Körber'i „Kodu" (83), rahvalaul „Kuldakapja kõrvikene" (59), „Miks nii hilja" (78-a), J. Tamm'e „Veere, värten" (71) ja „Hommikulaul" (59), „Õues tähtis taevatelk" (l. 38); *proosapalu* — Ilmari õun (43), M. Kampmann'i „Meie Esku" (91), „Lool" (32), „Orav ja tuul" (63).

Kasvatustliku väärtuseta: *luuletisi* — E. Enno' „Juss" (67), *proosapalu* — A. Kitzberg'i „Notsu ja Possa" (50) väga kahtlase lõppmoraaliga, „Lapsed ja raha" (72) — tasumine rahaga, V. T. „Kallast pere" (86), „Klassis" narritamisega ja „Kortsunud põll" alanava kinkimisvõttega, Z. Topelius'e „Juku" (2—14) seerias „Juku tüdruku riides", „Jukul jälle omad riided seljas" („Tüdruku riides ei või aga keegi olla mehine...").

Luuletistest on paljud *kirjandustliku* väärtuseta. Olgu nimetada „Juku" (1), E. Enno' „Patsu-patsu" (30), „Nõõ, las käia" (47), „Kits" (55), K. Söödi „Kassikene, kiisukene" (42-a), „Meie Intsu" (44-a) jt.

Aabitsa-osas kasutab autor alul fonoomilist, hiljem normaalsõnalist meetodit ja püsib oma põhimõttel järjekindlalt. Klusiilidega aga ei tule me toime normaalsõnalise meetodiga, siin peame võtma appi foneetika. Autor esitab kaks tähestikku, suure ja väikese antiikva. Tähestik on järjestatud raskuse- ja sageduseprintsibiil: i, a, u, o, e, l, n, m, s, r, k, õ, v, t, ä, p, h, j, d, b, g, ü, ö. Käesolev järjekord arvestab ka kirjutamise raskusi ja võimaldab tarbekorral lugemise ja kirjutamise paralleelset õppimist.

Raamatu keel on üldiselt korralik. Olgu märkida vigu ja ebakindlusi:

Sõnakujusid: mu pro muu (15), varssi pro varsti (46), ulatanud pro ulatunud (51), omal, omale (53, 62) pro endal, endale, aaviku (72), tarvita pro tarvitse (153), vars pro varss (179) jt.

Käänmine: tähtis pro tähis (38), suureräti (136), tasku pro taskut (137), hani pro hane (188) jt.

Lause: a) objekt — Kas sa ei võiks

lubada oma aabits meile (63), ... ja seda kõik ilma *sõidupileti* ostmata (164) jt.; b) kongruents — õe Leilile (23) jt.; d) muid konarusi — ... ei ole kuulda päale kella tiksumist pro tiksumise (134), pääsis *ära* (37), *ega* nemad ei jookse (163) jt.

Interpunktsoonivigu: l. 53, 77, 106 jm. Asjatult ei tarvitata aabitsa-osas mõningaid märke.

Raamatu *välimus* esimesest pilgust näib vastavat oma ülesandele: paber korralik, trükk puhas, aabitsa-osa arvestab lapse silma kohanemisvõimet vastavates mõõtudes, tähekujud rahuldavad, rikkalikult illustreeritud, aabitsa-osas värviliselt. Kuid just illustratsioonidega ei ole asi korras: need on haaratud siit-sealt — tellitud kunstnikelt, korjatud ajakirjust, raamatuist jne., millest kõigepealt nende *jühulisus* ja *ebahühtlus*: head kõrvu labastega ja vigastega. Eriti labased näod on aabitsa piltidel (R. Kivit'i omad), kuid samalt kunstnikult on vastuvõetavamaid näit. lk. 41, 50, 56, 58, 87, 92 jt. Enam-vähem lähevad ka E. Järv'e omad, kuid H. Lehepuu' omad on kehvad. Üldiselt aga ei küüni neist ükski kõrgemale keskpärasest näitlikustamisest, kuna aabitsas oleks kunstilistel illustratsioonidel suur ülesanne.

V. Tamman'i *Huvitaja I väärtused* on aabitsa-osa meetodilises korralduses, üksikutes lugemispalades ja võrdlemisi korralikus keeles, tõsised *puudused* aga sisu süsteematuses, osa lugemisvara sisutuses ja luuletiste ebalapsepärasuses ja ebakirjanduslikkuses. Raamat ei ole halvem ega parem meie teistest I õppeaasta lugemikest ja teda võib nagu neidki esialgselt tarvitada.

V. Tamman, Huvitaja II.

Lugemik II õppeaasta jaoks. III trükk.

V. Tamman'i kirjastus, Tartus, 1930.

VI + 248 lk. Hind ?

R. Reiman.

V. Tamman'i *Huvitaja II* pakub lugemisvara II õppeaastale, mille valikuprintsibiiks peab olema *laps oma lähema* (reaalse ja fantaasia-) *koduga*: lastelood, laste- ja kodumuinasjutud, loomalood, lastelaulud, mõistatised jne.

Autor jagab oma raamatu 9. eluval-laks: 1. *Laste elust* — 14 luuletist ja 14 proosapala, 2. *Metsa teelt* — 5 luule-tist ja 12 proosapala, 3. *Vetevallast* — 6 luuletist, 11 proosapala ja 1 pala mõstatisi ja vanasõnu, 4. *Kenal kevadel ja soojal suvel* — 9 luuletist, 17 proo-sapala ja 1 pala mõstatisi, 5. *Sumedal sügisel ja pakasel talvel* — 15 luuletist ja 19 proosapala, 6. *Lookesi loomadest* — 9 proosapala, 7. *Inimeste elust* — 1 luuletis ja 12 proosapala, 8. *Muinas-maalt* — 1 luuletis ja 6 proosapala ja 9. *Puhtus, tervis, töö* — 14 proosapala, 1 pala mõstatisi ja mõistatiste võti. Sel juhulisel jaotusel ei ole *alust*. Kuid *süsteemi puudus* on palju sügavam: lu-gemisvara ei avardu järkjärgult lapse eluringele vastavalt, vaid on korduvalt segi paisatud, ja õpetajal tuleb teha enne kasutamist põhjalik valiku- ja süstematiseerimistöö. Süsteemi küsi-mus ei ole emakeele lugemikus vähem tähtis kui teaduslikus käsiraamatus: ainult see võib hoida ainete, motiivide (ka sõnastuslaadi) *kordumisest* ja *ühe-külgsusest*, mis käesolevas lugemikus on silmatorkavad.

Lapsepärasuse nõuet autor püüab täita sellega, et pakub lugemisvara, kus peamiselt lapsed tegelasteks, küsimata, kas see alati vastab lapse arenemisele ja huvidele. Eriti torkab silma ebalap-sepärasus *luuletistes*. Enamus on lüü-rilist laadi kirjeldised, lapsele üle jõu või huvitud, tihti täiesti sisutud ja eba-kirjanduslikud. Olgu nimetada: J. Berg-mann'i „Palve“ (23) ja „Päev looja läeb“ (149) — üle jõu, E. Enno' „Vara hommikul“ (1) — luulekehv ja „Rohu-tirts“ (82) — sisutu, M. Heiberg'i „Rutta, rutta, ruunakene“ (142) — üle jõu, K. Hermann'i „Kalapüük“ (47) — vemmälvärss, üle jõu, J. Hurda „Vast-lalaul“ (115) — sisu- ja luulekehv, K. A. Hindrey' „Kelgutamas“ (113) — sa-ma, A. Jaakson'i „Heinamaal“ (78) — sama, J. Janson'i „Läbi sahiseva lume“ (111) — sama, Fr. Kamsen'i „Jõulu-kingid“ (119) — sama, M. Körber'i „Merel“ (51) — üle jõu ja luuletu, M. Lipu ja E. Peterson'i „Emaie“ (7) — üle jõu, J. Liiv'i „Õhtul“ (27a) — sama, A. Oengo-Johanson'i „Suplemas“ (61) — luulekehv ja huvitu, A. Piirikivi'

„Viisk, põis ja õlekõrs (57) — vemmäl-värss, „Ojakene“ (59) ja „Talvel“ (107) — sisu- ja luulekehvad, üle jõu, A. Rein-wald'i „Jõulupuu“ (117) — üle jõu, A. Suurkase „Karjamaal“ (70) — luule-kehv ja huvitu, K. Söödi „Upa-upa, oa-lilli“ (3), „Sõjamees“ (19) ja „Piitsa-varrest ratsaruun“ (37) — vemmäl-värssid, „Häiu, lahke lapsukene“ (5) ja „Uni, tule“ (25) — sisutud, „Minu ko-du“ (9) — üle jõu, V. T. „Hõisassa“ (28) — sisutu, „Liigu, me laevuke“ (45) — üle jõu, „Karjase laul“ (76) — luulekehv, M. Veske' „Oh, mis ilus“, (87) — huvitu ja luulevaene, A. Virgo' „Heinamaal“ (80) — sama, E. Wöhr-mann'i „Lapsed tuppa“ (103) — kuiv ja targutlev, autori nimeta „Sügise lä-henemine“ (88) — üle jõu ja luulekehv. Rahvalaulud „Vares, vaga linnukene“ (38) ja „Lõikaja laul“ (84) ei taha hu-vitada II õppeaasta last. Mõnigi luuletis võiks kuuluda nooremaile aastaille: E. Enno' „Marjule“ (34), H. Visnapuu' „Mina, väike poisiklutt“ (121).

Rahuldavad enam-vähem 51 luuleti-sest ainult 14, neist mõnigi kehvapool-ne: J. Bergmann'i „Oh kui ilus“ (72), J. Hermann'i ja P. Tekkel'i „Kevade tulek“ (62), R. Kamsen'i „Juba kased kohavad“ (65) ja „Küll on kena kel-guga“ (101), J. Oro' „Jahimees Juss“ (59) ja „Talihommik“ (109), G. Pöld-mann'i „Liumäel“ (99), rahvalaulud „Kiigelaul“ (13), „Mardi-laul“ (97) ja „Kuku, kägu, kuldalindu“ (40), J. Riom-ar'i „Nüüd lahkud linnuke“ (90), „Jass ja kass“ (11), J. Salu' „Ringi-laul“ (21), J. Tamm'e „Arka, nukku“ (15).

Proosa lugemisvaras on algupäran-deid vähe, neist hulk ümber tehtud, kuna enamus on loodud laenatud aineil või tõlgitud. Selle materjali peapuudu-seks on *sisutus* — igav, huvitu pisias-jaline kirjeldus, tihti otsitud juhtumus-tega, või kalduvus labasesse anekdooti. Seda sisutust suurendab ainete ja pilti-de *kordamine*. Olgu nimetada: auto-rita „Ilmar ja Aino“ (2) — igav, kunst-lik kirjeldus, „Laevaõnnetus“ (52) — sisutu, J. Frapan'i „Aednik Pilv“ (155) — kuiv, venn. Grimm'ide „Seitse kaar-nat“ (143) — väheütlev, nähtavasti üm-berjutustuse tõttu, B. Grinczenko' „Lö-

vi ja mees“ (126) — tühine anekdoot, R. Henning'i „Aurikul“ (160) — väheütlev, J. Jaigi „Tont“ (64) ja „Iiri Rotu“ (129) — sisutud ja labased, J. Jaunsudrabinš'i „Vesiveski“ (55), „Heinaeg“ (79), „Palukad“ (93) ja „Kartulivõtmine“ (94) — kuivad kirjeldused otsitud juhtumustega, O. Kuusalo' „Tiriliiit“ (129-a) ja „Meie Tuti“ (66) — kuivad ja väheütlevad, „Lastelehe“ „Haige Viiru külaline“ (136) — kuiv, „Rätsep ja kuu“ (137) — labane anekdoot, O. Luts'u „Kalad“ (54) väheütlev anekdoot, „Kuusk“ (118) — reaalne ja muinasjutuline element segi, E. Peterson'i ja J. Lattik'a „Karjapoiss on kuningas“ (71) väheütlev kirjeldis, E. Peterson'i „Kaerakülv“ (128), „Suvi-vihm“ (77), „Sügise lähenemine“ (92), „Koolimine“ (95), „Esimesed talveröömud“ (96) ja „Rähn jahil“ (125) — kuivad kirjeldised, rahvanali „Vanaõeluse silm“ (134) — sisutu, K. Raitio' „Rukkilõikus“ (83) — kuiv kirjeldis, saksa tõlke „Lumivalgeke“ (147) ja „Tisleri töökojas“ (156) — väheütlevad, H. Scharrelmann'i „Sepikojas“ (157) — sama A. Sommersalo' „Sipelga-kuninganna“ (154) — sama, soome muinasjutt „Vägev Ants“ (144) — tühine, R. Soar'e „Minu karjapõlv“ (75) — labasevõitu, V. T. „Kuidas tekivad jõed“ (53), „Mesilased kevadel“ (73), „Pääsukeste minek“ (91), „Lumesõda“ (98), „Kingsepp Lepik“ (141) ja „Kuidas jõuame kiiresti edasi“ (161) — pealiskaudsed, Z. Topelius'e „Juku Maru“ (16) — labane oma kuberneriga rattaviskamisel, „Juku Taevasmäel“ (104) — sisukehv ja moraliseeriv, Vachterov'i „Laast kõneleb“ (135) — väheütlev.

Kasvatustlikust seisukohast kõige suuremaks puuduseks on autori *juhustemeetod*, mis laseb kõik kriitilised seisukorrad lahendada väliseil tegureil: jumalal, isal, emal, onul, tädil, rikkal (!) lapsel, härral või proual appituleku, kingitiste, õpetiste jne. abil. See võte arendab lapses passiivsust ja eluvõõrust. Otse piinlik-labaselt mõjub rikkaste üleolev kinkimine, mida saadab harilikult tüütav moraliseerimine. Sest kasvab *psühholoogiline valskus*, mis suurendab lugemisvara sisutust. Olgu

nimetada: autorita „Noor kaubapakkuja“ (112) — rikas, helde proua päästmas, T. Braks'i „Varas“ (27), inglise tõlge „Väikese Jaani palve“ (22) — moraliseeriv, A. Lehvä' „Jaani ja Jüri“ (58), Perrault'i „Saabasjalgne kass“ (145) — petmine, A. Rull'i „Salomoni kohus“ (133), J. Schlez'i „Meister Varas“ (158) — pealetükkiv, A. Sommersalo' „Aadu, kes kartis vett“ (152) — kordav ja pealetükkiv, soome tõlge „Maasikad“ (12) — tore kindral päästmas, A. Svan'i „Kevade otsijad“ (63) — tõlkija moonutatud („Eestlaste rinnus on jää veel paksem kui merepinnal. Nende südames asub viha ja jonn...“), „Kerjus, kelle saatis Jumal“ (120) — rikka kingitistega, taani tõlke „Kiusatus“ (24) — juhuline ja labane („See oli teavaingel, kes sind tõmbas seelikust“), „Altvälja Priidu“ (28) — jälle kindral! V. T. „Miina sünnipäev“ (140) — hea proua kingitistega.

Siiski on proosa vald parem luuletiste omast. *Vastuvõetavaid* lapsepäraseid proosapalu on mõnikümmend: V. Avenarius'e „Karvalull“ (128), M. Beringer'i „Aadukese jõulurööm“ (110), P. Dehmel'i „Jõulud sahrvis“ (114), A. Dussanzen'i „Päikese kasutitatar“ (14), venn. Grimm'ide „Tähesadu“ (4), C. R. Jakobson'i lug. „Purdel“ (46), „Veetilga elukäik“ (50), J. Jaunsudrabinš'i „Vähil“ (49), A. Kasesalu' „Väike Sulev“ (100), A. Kitzberg'i „Piibelehe-neitsi“ (41), „Karu ja juukselõikaja“ (146), J. Kuulberg'i „Kuld-muna“ (148), H. Käkikoski' „Lehti heinamaal“ (81), Juh. Liivi „Siili pärast“ (33), „Linnupesä“ (69), P. Lauri' „Suplemas“ (48), A. Lydecken'i „Agu ja Viivi muinassaarel“ (60), O. Luts'u „Pahur pörsas“ (68), D. Mamin-Sibirjaki' „Jänes keskpüks“ (37), muinasjutud „Talutaat ja rebane“ (30), „Rebane ja hunt“ (31), „Rebane ja kurg“ (89) ja „Kaks külma“ (102). H. Niemi' „Kuidas tehakse raamatuid“ (159), A. Parnanen'i „Armutu emand“ (138). E. Peterson'i „Lindude ja loomade sõda“ (39). G. Ruser'i „Henn toonekure pe-sast“ (18), A. R. „Vabadik ja jänes“ (130), A. Rull'i „Tihane“ (122), „Toonekurg-ema“ (124), rahvajutt „Kuld-nokk“ (123), A. Sommersalo' „Värske

ja rikutud õhk" (150), „Priidu supelvannis" (151), „Anni ja tema abilised" (153), H. Scharrelmann'i „Võilille elulugu" (64), soome tõlked „Virvekese kanaarialid" (6), „Sinised kindad" (8), „Ülased" (10) — kõik kinkimisega, „Marjul" (85), A. Svan'i „Orav ja kuuseke" (44), „Jõuluõhtu metsas" (116), L. Tolstoi' „Teder ja rebane" (29), Z. Topelius'e „Kaks korda kaks on neli" (20), „Juku hundijahil" (43), „Aino" (56) ja „Jahimehed" (163), J. Trojan'i „Seene varjus" (86), V. T. „Pääsuke ja varblased" (127), „Kõik töö" (102), H. Wagner'i „Lumehelvete jutustus" (108), vene tõlge „Raudteevaht Kaasik" (139), Ch. Virtzenius'e „Ilmar ja Linda jõulutaadi juures" (106), M. Vungi „Esimene pääsuke" (67), O. Wildermuth'i „Kuldsarvedega põder" (35). Mitmed neist küll ulatuvad vaevalt keskpärasuse-tasemeni, kannatades sisukehvuse, juhuste-võtte ja sõnastuse kuivuse tõttu.

Kohasematena *vanemaile* õppeaastaille näivad C. R. Jakobson'i „Õiglane talumees" (131), O. W. Masing'i „Peidetud varandus" (132) ja Z. Topelius'e „Jüku Robinsoniks" (42).

Vanasõnade seas on mõndagi kohatud lapsele: Armas laps, kibe vits (164), Rumal sunnib rusikaga (164), Uhkus tuleb enne langemist (164), Vanasõna ei valeta (14), Vaikne vesi, sügav põhi (61-a) jt.

Autor armastab ümber teha ja parandada algupärandeid nii sisult kui keelestiililt. Kui nooremal õppeaastail pedagoogilistes sihtides tuleb leppida sellega vähenõudlikkudes proosapalades, on see täiesti taunitav luuletistes.

Raamatu *keel* on korralik, kuigi ei puudu vigu. Olgu märkida:

1. Sõnakuju: roll pro rull (12), paendusid pro paindusid (35), nairi pro naeri (151) jt.

2. Pöörmine: sattuks (138), leotud pro leotatud (51) jt.

3. Lause: a) objekt — nägid... suure rästiku päevapaistel end soendavat (143), lase mu sisse (224) jt.; b) tarbetuid sõnu — ega Salmei teisi kindaid ei olegi (22), ega tuhni ka (122) jt.

Illustratsioonidega on sama hädamis I jaos: neid on paljudest allikatest (ajakirjust, raamatuid, päevapiite, tellituid), sellest nende juhulisus ja ebaühtlus. Kaugelt suurem osa neist ei suuda alati teksti näitlikustadagi, rääkimata tunnete äratamisest ja ilumeele harimisest. Palju on labast käsitööd. Olgu nimetada: lk. 1, 3, 4, 5, 6, 9, 14, 20, 23, 25 jt. Ei ole mõtet kehvelde üksikesemete joonistel nagu lk. 95, 143, 144, 198, 202, 203, 204, 207, 243, 244. Ei puudu tehniliselt abitud ja vigaseidki: lk. 36, 39, 57, 60, 69, 179, 199, 245 jt. Sellisel sihitul ja valimatul illustreerimisel ei ole mingit mõtet, vastupidi see tõsiselt alandab raamatu väärtust kooliraamatuna.

Trükitehniline külg on korras: tähed kohased, trükk selge, puhas, paber valge, tugev.

Huvitaja II väärtuse moodustavad mõnikümme vastuvõetavat proosapala ja korralik keel. Tõsised puudused: lugemisvara täielik süsteemitus ja suure osa sisutus, lapsepärasuse puudus ja eriti luuletiste ebakirjanduslikkus ületavad väärtusliku, mille tõttu seda lugemikku ei saa koolidele soovitada.

V. Tamman, Huvitaja III.

Lugemik III õppeaasta jaoks. II täiendatud trükk. V. Tamman'i kirjastus Tartus 1929. 294 lk. Hind ?

R. Reiman.

V. Tamman'i *Huvitaja III* on koostatud III õppeaasta jaoks. Selle õppeaasta lugemisvaraks on õppekava järgi jutustised kodukoha praegusest ja endisest igapäevasest elust, kohalikud muinasjutud ja lood loomade elust, lastekohased rahvalaulud ja mõistatised, eepilise ja eepilis-lüüriilise sisuga luuletised.

Raamatus tõrkab silma üldine süsteemi puudus. Autor jaotab oma lugemiku 6 osaks: 1. *Laste elust* — 14 luuletist ja 28 proosatööd, 2. *Inimeste elust ja tegevusest* — 2 luuletist ja 10 proosatööd, 3. *Loodusest ja loomade elust* — 1 luuletis ja 14 proosatööd, 4. *Muinasmaalt* — 14 proosatööd, 5. *Kohalikke muinasjutte* — 17 proosatööd ja 6. *Mit-*

mesugust — 11 luuletist ja 15 proosatööd, mis näilikult tahavadki vastata õppekavas märgitud aladele. See jaotus ei oma jällegi *ühist alust*. Edasi valik ei kasva pidevalt sisult ja vormilt lapse arenemistarbeile vastavalt, vaid jääb juhuliseks koguks, mida raamatu tarvitaja peab korraldama, lugemisvara valides ja järjestades pidevalt avarduva töö jaoks.

Luuletisi on lugemikus I ja II jaoga võrreldes ootamata vähe — 28, enamusest lüürika. Neist on enam-vähem *vastuvõetavaid* III õppeastale 10: L. Koitudla' „Ema süda“ (22), Juhan Liiv'i „Hommik“ (46) ja „See on mu ema“ (102), K. E. Malm'i „Kask“ (26), rahvalaulud „Kui ma olin väiksekene“ (1), „Lapse tänu“ (44), „Ema haul“ (109) ja „Laulik“ (119), M. Veske' „Kui mu kallist isatalu“ (7) ja „Minge üles mägedele“ (28).

Ülejäänud luuletised kas *ei vasta* III õppeasta arenemisastmele või on jälle *sisutud ja ebakirjanduslikud*. Sisutud ja huvitud on: E. Enno' „Hällilaul“ (5), R. Kamsen'i „Ühes tähtis taevatelk“ (41) — ka „Huvitaja“ I, J. Oro' „Lillekesed“ (121), rahvalaul „Millal saame, hellad, ühte“ (117), A. Reinwald'i (?), „Õhtul“ (33), K. E. Söödi „Vihmale“ (107), H. Valma' „Laulev raudteerong“ (125), J. Võõmis'e „Talve ootel“ (35). Ülejõulised: J. Bergmann'i „Jõulukesed, jõudke jälle“ (37) ja „Nüüd kallid jõulupühad käes“ (39), P. Jakobson'i „Lahkumine“ (113), M. Lipu „Võimlejate laul“ (20), J. Oengo-Johanson'i „Jairuse tütar“ (123), rahvalaul „Üles, üles, hellad vennad“ (3), A. Rennit'i „Kallis kotus“ (111) — murdeline, G. Ph. Roth'i „Talvelaul“ (115) — sama, M. Veske' „Karjapoiss“ (18), G. Oie „Õrn ööbik“ (57). Neist kirjandusliku väärtuseta: J. Bergmann'i „Jõulukesed, jõudke jälle“ ja „Nüüd kallid jõulupühad käes“, P. Jakobson'i „Lahkumine“, J. Oengo-Johanson'i „Jairuse tütar“, J. Oro' „Lillekesed“, A. Reinwald'i „Õhtul“, K. E. Söödi „Vihmale“, H. Valma' „Laulev raudteerong“, M. Veske' „Karjapoiss“.

Vastuvõetavad luuletised on lüürilised, enamusest eleeigid, ainestik kitsapiirilised: laps, ema, kodu, rütm ühe-

külgne: trohhäus ja jamb. Need ei suuda täita III õppeasta vajadusi.

Proosat on lugemikus 98 tööd, algupärandeid ja tõlkeid, ilukirjanduslikke ja populaarteaduslikke. *Vastuvõetavat* materjali on üle poole. Nimelt: J. Aho' „Jutt jänese pojast“ (64), E. de Amicis'e „Härä ja söemüüja“ (24) ja „Kangelastegu“ (25), autorita „Majakavaht“ (104), J. Bregmann'i „Jõuluõhtu Ülejõel“ (38), V. Bonsels'i „Mesilase Maa ja põgenemine“ (67), „Roosimajake“ (68) ja „Maa ja vangipõlv ämbliku juures“ (69) — kuigi liiga targad ja lõigetena segavalt poolikud, D. Defoe' „Robinson Crusoe“ (54) — ümberjutustis paiguti elutu, A. Haava' „Kodavere kiriku kell“ (52) ja „Talvetaat“ (79), E. Jakobson'i „Laevaõnnetus“ (106) — kuigi juhuline, J. Jannsen'i „Albikära Ants“ (47), A. Kitzberg'i „Sauna-Kärdu jõulud“ (40), J. Kunder'i „Vennake ja õeke“ (70), P. Laur'i „Sõit jäätükil“ (36), J. Lattik'a „Hunt“ (59) — kuigi kuivavõitu, O. Luts'u „Õnnetus jääl“ (10), „Arno haige“ (11) — kuigi tunduvad katkendelised, ja „Märkmeid Ants Ivaski päevikust“ (42), D. Mamin-Sibirjak'i „Vana varblane“ (55) ja „Sääsk“ (61), M. Metsanurga „Mäidu ja Miku“ (19), C. G. Mikkelsaar'e „Kuidas Karla sai kooli“ (6), muinasjutud „Kaks kotti“ (71), „Metshaldjas“ (74), „Emajõe kaevamine“ (84), „Peipsi järve tekkimine“ (88), „Miks Tallinn ei saa valmis“ (90), „Oleviste kirik“ (92), „Pärnu uputus“ (97) ja „Vigala kiriku kell“ (99) — M. J. Eisen, „Vaeslapse käsikivi“ (72) — Fr. Kreutzwald. „Veealused“ (73) — J. Kõrv, M. Nurmik'u „Madu“ (63), P. Rosegger'i „Metsalillekene lume all“ (29), „Kuidas ma kinkisin armsale Jumalale oma pühanäevakuue“ (30), „Kuidas ma tõin jõulurõõmu“ (31), „Kuidas ma läksin Trusega ja tuln tagasi Maishega“ (32) ja „Minu esimene raudteesõit“ (53). E. Tenmann'i „Noor Washington“ (43) ja „Kunstniku abi“ (50), L. Tolstoi' „Suuremeelus“ (51) ja „Rikkus Jumalalt“ (122), Z. Topelius'e „Eli Rem“ (27), ja „Uisutajad“ (34), J. Turgenev'i „Näpp“ (108), tõlked (autorita) „Tüürimees“ (49), „Koera truudus“ (60), Siita ja

tema isa" (110) ja „Vanaisa ja poja-poeg" (118).

Ülejäänud proosas on enamuse ebalapsepäraseid *sisutuid* ja *huvituid* palu, ka *ülejäõulisi* mõni. Paljud on puhtkirjeldavat laadi. Motiivid ja koguni terved pildid korduvad. Loomalugude puuduseks on inimliku sihtiteadvuse kandmine loomade tegevusse, mis takistab tunnetamist. Need on: E. de Amicis'e „Võimlemistunnis" (23) — ülespuhutud, poseeriv, Ch. Andersen'i „Ingel" (77) — raske, kohasem IV õppeaastale, Venn. Grimm'ide „Õnnelik Ants" (78) — väheütlev, F. Fählmann'i „Vanemuise laul" (85) ja „Endla järv" (89) — rasked, esimene kohatu oma pseudomütoloogilise Vanemuisega, J. W. Jannsen'i „Rikka and ja vaese and" (48) — kohasem IV õppeaastale, L. Kyösti' „Muri ja kits" (66) — väheütlev, J. Lattik'a „Vana sõber" (12) — sama, „Hobune" (114) — kuiv, O. Luts'u „Aino esimest päeva koolis" (8), „Müris-taja" (9), „Jõuluõhtul kirikus" (12), „Viiulit proovimas" (13), „Uued koolivennad" (14), „Äpardus reesõidul" (15), „Tootsi viimne koolipäev" (16) ja „Kõju" (17) — lõiked ja selle tõttu sisutult poolikud, muinasjutud: M. J. Eisen'i „Rahaauk" (75) — sisukehv, „Karjapoiss kuningaks" (81) ja „Kolm õde" (82) — kohasemad vanemaile, „Virtsjärve tekkimine" (87), „Naisaare tekkimine" (94), „Haapsalu härjad" (95), „Rootsi kuninga taskukell" (96), „Rootsi Raudpea Karistes" (98) ja „Tartu Toomkiriku võtmekandja" (100) — oma maateaduslike ja ajalooliste motiividega sobivamad IV õppeaastal, J. Kunder'i „Rikas ja vaene vend" (76) ja „Ahjualune" (80) — väheütlevad, M. Nurmiku „Parandatud haige" (126) — kohasem vanemaile, E. Peterson'i „Pereheitmine" (62) — väheütlev, rahvajutt „Karul kell kaelas" (65) — tühine anekdoot, „Päikese laste" „Esimene sõna" (124) — vanemaile, P. Rosegger'i „Kui vanaema viidi ära" (58) kordab § 56, lõpp ei ole kohane III õppeaastale, R. Soar'e „Vidiit" (56) — kohasem II õppeaastale, A. Svan'i „Jutupaun" (83) — vanemaile, H. B. Stowe' „Neegrinise emasüda" (105) — sama, V. T. „Minu esimene linnasõit"

(86) — kuiv kirjeldis, L. Tolstoi' „Hüpe" (103) — vanemaile, Z. Topelius'e „Võitlus Varbola kantsil" (4) — sisuvaene ja sihilik, T. Vitismann'i „Ülemiste järv" (91) — kuiv kirjeldis, J. Üksi' „Esimest korda Tallinnas" (93) — sama.

Leidub ka palu, mida ei saa õigustada *kasvatustlikult* seisukohalt. Tendentsiline kunstlik kombineerimine ja juhuste-meetod toovad palju võltsi sissu ja vähendavad pala eluväärtust, mõjudes tunnetamist moonutavalt. Nimelt: autorita „Enesevalitsemine" (101) — raskepärane ja pealetükkivalt õpetlik, Dal'i „Varas" (45) — kaheotsalise moraali, J. Kangru „Austa oma vanemaid" (21) — juhuste kogu, eksimus lunastatakse rahaga (!), „Päikese laste" „Karistatud sõnakuulmatus" (120) — kuiv ja pealetükkiv, Z. Topelius'e „Väike Lembit" (2) — „suur härra" head tegemas, labane poisi-tüdruku põlglik eraldamine, M. Vungi „Oinas" (116) — vallatuste loorberitamine.

Vastuvõetav proosavalik ei ole väga vaene sisu poolest: on haaratud õige mitmekesiseid eluvaldu, kuid juhulisuse, süsteemituse tõttu jääb pealiskaudseks, kuna esitus küündib harva üle käskpärasuse.

Ei saa mööduda vaikides autori *redaktsioonist*. Autor lubab endale kaht laadi vägivalda teoste kallal: lühendab ja teeb töid ümber sisuliselt ja „parandab" stiili. Kui seda on vaja pedagoogilistes sihtides, peaks toimima tõsise takti ja kunstitundega, võimaluse korral astudes ühendusse autoritega, aga mitte rätsepalikult lõikama kääridega, nõeluma ja triikima. Esimese näiteks olgu luuletis „Õhtul" (33), mis tehtud A. Reinwald'i „Õhtul" ja M. Veske' „Õhtu õhud sõudvad" järgi ja ristitud A. Reinwald'i omaks:

Õhtul.

Õhtu õhud sõudvad sala
lehti libistes,
lustil laksu lööb nüüd kala
järve selguses.
Orust tõuseb kastevilu
udus hiljuksi;
õitsetule hele ilu
vilgub vagusi.

Linnukene uinub rahul
laiul latvadel,
kasemetsa lehk'val lahul
ööbik hüüab veel.
Voogudesse vajus päike,
laande lauluhäääl,
õhtuehe viimne läige
kustub taeva pääl...

Kuldses ilus kuu säääl kumab,
tähed säravad,
palved tõusvad taeva poole,
lahti väravad.
Püha vaikus vaarikutes,
uinub ilmamaa;
puhka rahus, lapsukene,
väsind oled sa!

Huvitaja III § 33.

Õhtul.

Lahkelt lapsi lahkumaie
kutsub õhtu kelluke,
päeva vaevast puhkamaie
une pehme rahule.

Püha vaikus varikutes,
rahu üle ilmamaa;
puhka rahus, vaene ori,
väga väsind oled sa !

Kuldses ilus kuu seal kumab,
tähesilmad säravad,
palved tõusvad tähte' poole,
lahti taeva väravad.

Ilma vaeva, leinavalu
varjamas on vaikne öö —
seal kus päike igavene,
lõpeb ilma vaev ja töö.

A. Reinwald.

Õhtu õhud sõudvad.

Õhtu õhud sõudvad sala
lepa lehti libistes.
Lustil laksu lööb nüüd kala
järve pinna selguses;
pea jääb ta hingama.
Maga sa
rahuga,
helde, ilus neiuke!
Head ööd soovin sinule.

Orust tõuseb õhtu vilu
udus üles hiljuksi.
Õitsetule hele ilu
vilgub kaugel vagusi;
pea saab ta kustuma.
Maga sa jne.

Iga lind nüüd hingab rahul
puude laiul latvadel,
kasemetsa lehk'val lahul
üksi ööbik hüüab veel;
pea jääb ta unuma.
Maga sa jne.

Veski silmast sorab maha
vesi ikka vilesti.
Kaldal pajupõõsa taha
sirab allik jõeale.
Laul, nii helju, hüüa ka:
Maga sa jne.

Eha helgib veel nüüd vähe,
ehataht nii heledast'.
Minu silm ei kinni lähe,
ei ta vaibu valvamast;
kaua veel küll valvab ta.
Maga sa jne.

M. Veske.

Teisi näiteid:

Kui Aino isaga jõudis koolimajasse, olid
tunnid juba alanud.

Huvitaja III l. 21.

Kui Aino isaga koolimajasse jõudis, olid
tunnid juba pääle hakanud.

O. Luts, Huvitaja I.

„Kes teab, mis tund see neil praegu säääl
peaks olema“, ütles ta ja vaatas seltsimehele
küsivalt otsa.

Huvitaja III l. 39.

Kes teab, mis tund see neil nüüd ka peaks
olema praegu“, ütles ta ja vaatas seltsimehele
küsivalt naeratades otsa.

O. Luts, Kevade II.

Keegi sõidab tänavalt lähemale. See on
Kuslapi isa, kes tulnud pojale järele. Kuslap
peab minema karja.

Huvitaja III l. 48.

Toots ja Imelik kõneleksid veel imelisest
tembust, aga keegi sõidab koolitänavalt lähe-
male ja Imelik tunneb Kuslapi isa ära. Kusla-
pile on järele tuldud. Kuslap peab karja mi-
nema.

O. Luts, Kevade II.

Tõlgetes armastab autor labaselt
„eestistada“ ka tegelaste ja kohtade ni-
mesid.

Lugemiku keelega võib üldiselt ra-
hul olla. Märgin vigu ja konarusi:

Sõnakujusid: shokolaad (6), hulu-
ma (85), truilt (164), hurisemine

(168), sammeldunud (72), paendu (182), säe pro sea (48), võimata pro võimatu (92) jt.

Muutmine: rukkid pro rukkeid (3), naerid pro naereid (80), sukke pro sukki (95), kirjuid pro kirjusid (162), millegiga pro millegagi (40), hani pro hane (216) jt.

Liitmine: ülemere (126), häbemata-väikene (82), kõigetargemat (187) jt.

Lause: a) objekt — ...täidab kogu akna pro akent (3), kord õnnestus mul püüda metsast kinni *rohelise papagoi* (143), kas Jumal ei ole annud sulle *nooruse ja tervise* (289) jt.; b) rekt-sioon — pääle lihtsa õhtusöögi pro lihtsat õhtusööki (182) jt.; d) tarbetuid sõnu — *ega* jää sääl *ei* kanna (89), *ega* minagi pole jäänud... (106) jt.; germanisme — kujutasid ette (6), välja rääkides (84), elatasid endid (56) jt.

Illustratsioonid pakuvad samasugust valimatut segu kui II jaos: tellitud käsitööd, päevapilte, pilte raamatuist, ajakirjust, kunstitööde reproduktsioone jne. Sest nende juhulisus ja kirevus. Enamus ei jõua teksti näitlikustadagi, rääkimata kunstilisest elamusest. Olgu näiteks lk. 8, 52, 120, 164 jt. Palju on tühiseid üksikesemete pilte: lhk. 180, 181, 183, 193 jt. Ei puudu abitud ja vigasedki: lk. 18, 21, 45, 47, 163, 218, 262, 263, 279 jt.

Trükitehniline külg on korras.

Huvitaja III luuletistest kõlbab 10, proosatöist pool lugemisvaraks III õppeaastale. Raamatu puudused on süsteematuses, luuletiste valikus, kõlbliku proosamaterjali ühekülgsuses ja redaktsioonis. Eelmise trükiga võrreldes on lugemik paranenud, kuid uue õppekava nõudeid silmas pidades ei tahaks teda koolidele soovitada.

Politsei-loomaaed.

Valter Uibopuu, Suletud ring.

Romaan. K.-ü. „Loodus“, Tartus, 1930. 248 lk., hind 1 kroon.

Bernhard Linde.

Käesolevgi teos on kuulunud „Looduse“ tänavuaastasele romaanivõistlusele, kuid pole seal auhinda saavutanud, küll aga sealt kaasa toonud auhindajate

soovituse trükkimiseks ja nüüd äsja ilmunud.

Teose aine on uudne meie kirjanduses ja seni meil täiesti käsitamata: poliitseinikkude elust ja olemisest. Autor on seda kirjeldanud realistlikult, kuigi ainestik ise juhib rohkem naturalistlikule käsitlusele. Tundub selgesti, et autor on teotsenud vähemal määral oma mõtteleannuga kui võrdlemisi laialiste ja üksikasjugi küündiva nägemise ja teadmisega, andes edasi vaid kuuldud-nähtud tõsiasju igapäevasest elust, mis aga üldises kokkuvõttes kujunevad päris metsikuks loomaaiaaks, mis õigustaski mind võtma oma artikli pealkirjaks „politsei-loomaaed“, kuigi meie tundsime seni Tallinnas vaid „politsei-ogorodi“ väheveetleva juurvilja-aiana. Valter Uibopuu teeneks jääb, et ta on rikastanud meie kirjanduslikku maateadust uue, metsikult jõhkra poliitsei-dshungliga, milleks osutuvad sellised isamaalised ja vajalikud asutised nagu kesklinna ja sama linna alevi poliitsei-jaoskonnad, kuhu autor on paigutanud oma esikteose tegevusest rõhuva enamuse, nii tege-laste arvult kui ka ajaliselts.

Algab tegevus poliitsei-jaoskonna palgapäeva meeleolude kujutusega ning kandub sealt siis kõige närusemate pättide-joodikute abielupaari lobudikku, kelle tütar teenib kirjeldatud poliitsei-jaoskonnas. See neiu kannab oma väikese palganatukese isale-emale — joomiseks. Järgneb poliitsei kantselei-preili elulugu minevikust: kuidas Elli kasvab ja saab hariduse oma kauge sugulanna pool ja selle surma järele satub üle kümne-aastase vahemaa järele uuesti oma vanemate juurde, kes kihutavad tütarlast teenima tänavale raha enesemüütmisega, et neil aga oleks raha — joomiseks; kuidas Elli sellele vastu paneb kuni leiabki koha poliitsei-jaoskonnas. Usinale ja virgale tütarlapsele heidab silma aastatelt märksa vanem konstaabel, kes rühib ihnsa mehena koguda raha, et kord osta kas maja või talu. Ellile tähendab abiellumine pääsemist oma vanemate kodusest põrgust ja konstaabel jälle kalkuleerib, et kahekesi teenides võiksid nad elatuda naise palgast ja tema oma palk läheks tervelt pankra hoiule, tulevase kinnisvara os-

tuks. Teostubki see abielu ja mees ning naine teenivad samas jaoskonnas, millele teeb lõpu kakelus. See tekib mehe ja teise konstaabli vahel, kes hakkab lipitsema noore ja kena proua ümber. Selle kokkupõrke tagajärjel otsustab komissar määrata proua Kuke teenistusse sama linna teise jaoskonda, mille komissari Laane magamistoast on aga läbi käinud kõik selle jaoskonna naisametnikud, peale vanatüdruku Kännu, hoolimata viimase pealetikkumisest igale „pikki pükse kandvale olevusele“, nagu ütleb autor. Algab võrkude kudumine ka proua Elli ümber. See on pikk ja kestev võitlus, milles komissar Laanel on kaks truid abilist: tema alaline armuke sama jaoskonna ametnik proua Laast, keda hüütaksegi „komissari abikaasa kohustetäitjaks“ ja Elli mees konstaabel Kukk, esimene teadlikult, viimane aga oma ihnsuses ja vanaduse tuimuses. Need tõukavadki Elli Laane armukeseks, mis kestab kauem kui on kestnud Laane vahekorrad ühegi teise naisega varem. Elli armub kogu hingega Laanesse. Kuid selle õnne esimeseks mõraks on Elli lahkumine oma mehe juurest ja kolimine Laane poole, kes paigutab Elli talle võetud korterisse elama. Elli õnne ülimalt tipuks on politsei-pall, millel Laane näeb vaid teda, kuid alates pallist läheb kõik allamäge: Laast saab uuesti Laane lennikuks ja Elli elab üle kibeda armukadeduse aja-järgu, millest autor on eriti esile nihutanud selle raamatu jõhkrama kohta: Laane sünnipäeva pühitsemine linna veeres restoranis, milline pidutsemine kujuneb täieliseks sigatsemiseks ja orgiaks, nagu sellist pole leida üheski varem ilmunud eesti ilukirjanduslikus teoses. Siin viivad noored konstaablid oma purjus oleva kaasametniku neiu Kaariku lihtselt põõsa taha ja käivad siis korda oodates oma himu rahuldama ja kositavad sellega ka oma tuttavaid. Kuid see neiu Kaarik oleks seda kõik lubanud ka täitsa kaine peaga, kui uskuda autori kirjeldusi. Üks jõhkrus jookseb siin võidu teisega ja hommikul laotakse joobnuid sünnipäevlasi nagu puud autodele, et neid linna tagasi küüditada.

Kui konstaabel Kukk on veekara-

finiga purustanud, — küll kergelt, — komissar Laane pea ja Elli oma uputuse katsegi teinud, vallandab Laane Elli ametist ja ta ongi tänaval, nagu soovitasid talle tema vanemad neiupõlves. Tema esimeseks tänavalt leitud tuttavaks on Elli kaasametnik, idealistlik noormees, keda jaoskonnas kutsuti „süütuks neitsiks“, kes luuletas ja armastas salaja Ellit. Sellel noormehel on juhiks ta kogenenum kaasametnik, kelle kahega ööbibki Elli võorastemajas ja neilt saadud raha heidab noor naine järgmisel hommikul oma vanematele — joomiseks.

See on äärmiselt õudne ja jõhker peatükk meie kaasaegsest politsei-ametkonnast, mis autor avastab uudismaana meie kirjandusele. Peab tunnistama, et autor ei ole seda kõike sugugi üksikasjaliselt välja maalinud, vaid suhtub kirjeldatud röövedestesse vägagi tagasihoidlikult, kujutades neid mitte naturalistlikult, vaid püüdes kogu aeg paraja realismi piirides. Kuid seda vähem lohutav ongi kogu see elajalik elu, milles vähkrevad kõik selle romaani tegelased, harimatud ja haritud, sest mõnegi konstaabli kohta teatab autor, et see on üliloolis käinud. Ainukeseks tegelaseks, kelles on alal püsinud veel midagi nooruslikust naiivsest idealismist, on „süütu neitsi“ nimeline ametnik ja konstaabel Jõgi, kuid esimenegi kustutab teose lõpul oma armastuse idealismi leegikese ostes Ellit tänavanaaisena.

Kogu teose kestes ei leia meie ainustki sädet mingist vaimsest elust, ei mingit huvi poliitilise või ühiskondliku elu avalduste vastu, vaid kogu kirjeldatud politsei-ametkond on autorit uskudes hullem mülgas ja kloak, kui kõik Peebud, — see on Elli joodikute ja varguses tabatud vanemate nimi, — kogu meie vabariigis kokku, milles hukub ka selline vastupanev ja kõigiti eeskujulik naine, nagu oli oma põhiloomult Elli. Nukraks muutub meel, kui väike osagi kujutatust vastab tõelistele oludele. Kogu sellest teosest paistab meile vastu, et selle kirjutajaks ei ole inimene, kes kõneleb meile inimestest ja sündmustest, mis oleksid tekkinud tema mõtlenus ja seal küpsenud elulisteks kujudeks, vaid et meil on autoris tegemist

mehega, kes lahtiste silmega on vaadelnud elu, millega tal on tulnud eriliselt kokku puutuda ja mille kirjeldamine on olnud temale vast mingiks hingeliseks vajaduseks, nagu ta sõnades väljendatud kurbus, õudus ja iga muugi tunne juba märksa kergemalt kantav kui nähtu oma mõtetesse ja südamesoppi-desse sulgumine, mis mitmekordistab valu nende nähiste puhul.

Käesolevat teost ei tulegi sellepärast võtta niivõrt kirjandusliku teosena, kui just mingi ühiskondliku protokollina, mis on koostatud kogu andmete ulatuses ja kõrvalnähiste kirjeldustes, kuna ühiskondlikkude kaebelustena esinevad selles raamatus need, kes tavaliselt ise kirjutavad protokolle teiste süütegude kohta, olles ise suuremad süüdlased nende ees, kelle kohta nad koostavad protokolle.

Õudse ja valutava hingega paned käest selle raamatu, milles pole ainustki päikesepaistelist päeva, pole ühtegi rõõmust sädelevat tundi, pole ainustki hetke, mil lugeja tunneks, et elu ilu naeratav palg oleks pöördud kujutatud tegelaskonna poole.

Kurbadele meeleoludele viiv ja nukurust, elu-tühjust ja -õudu tekitav raamat on „Suletud ring“, mille on koostanud oskuslik protokollija, kelle kogutud andmed ise haaravad meid enam, kui seda kunagi teha oleksid suutnud autori veel arenemata kirjandusliku väljenduse võimed. See pole küll kuigi kirjanduslik teos selles leiduvatel kunstiväärtustelt, kuid siiski haarav raamat, mille iga rida läbistav „süüdistan!“ on kindlasti usutavam just meie uueaegse ühiskondliku kombeelu dokumendina.

Piiblilugusid algkoolile ja leerilastele.

J. A. Luur ja A. Grünberg.

Algkooli III—IV klassile vastavalt uusile õppekavule. Piltide ja Palestiina kaardiga. K. K.-ü. „Töökooli“ kirjastus Tallinnas 1930.

Prof. H. B. Rahamägi.

Möödunud aasta lõpul, jõuluks, ilmus koolinõunik J. A. Luuri ja praost A. Grünbergi poolt „Piiblilugusid väike-

sile“. Mõeldud oli ta kodulapsile ja I ja II klassile, vastavalt uusile õppekavule. Juba siis oli mul rõõm juhtida tähelepanu selle raamatu headele külgedele. Vahepeal on needsamad autorid avaldanud järgmise jao III ja IV klassile. Võtsin heas usus ka selle jao kätte — ja pean ütleva: *ma ei ole petunud*. Autorid on oma tööd jätkanud endises vaimus ja hoos ja on meie lastele andnud õpperaamatu, mille järele oli ammu juba tarvidus.

Raamatus leidub rohke arv Vana ja Uue Testamendi piiblilugusid, nimelt 64 vanast ning 69 uuest. See rohke arv piiblilugusid on paigutatud süstemaatiliselt heade osade- ja paragrahvide nimetuste alla. Peale selle on üksikuile osadele antud vastavad kokkuvõtlikud pealkirjad, nõnda et nii õppimiseks kui ka kordamiseks ning orienteerumiseks hea aparaat käepärast. Lugude lõppu on paigutatud „kuldseid“ teri, salme ning osi pühakirjast, tähelepanu juhitud vastavatele katekismi osadele, esitatud äratavaid küsimusi ning laulmiseks ja tundekülje äratamiseks ja süvendamiseks vaimuliklike laule. Pean ütleva, et kohati on tsitaadid Piiblist ja vaimulikkudest lauludest salmid väga asjatundlikult ja tabavalt valitud. Need tsitaadid näitavad, kuidas ometigi Jumala ilmutus on omas sügavuses ikka üks ja sama, vana kuid ikka uus tõde. Pildid on ju üldiselt valiku poolest head, kuid on olemas veel tabavamaid; kahjuks on nad väikesed ja tehniliselt vähem õnnestunud kui esimeses raamatus. Kuid meil on ju tegemist ka juba vanemate lastega, kes saavad läbi ka vähemate piltidega.

Ühe küsimuse olen jällegi uuesti endale seadnud: Kas on võimalik sel kujul anda õpperaamatuid mõlematele konfessioonidele, nii evang.-luterlastele kui ka apostlik-õigeusulistele. Mulle näib, et see pole just otstarbekohane. Kui ei saa asju ühte sulatada, siis ei ole hea ka paralleelselt neid anda, mis äratav ehk lastes ilmaasjata küsimusi, selle asemel, et pöörata peatähelepanu asjale enesele.

Ajakirjanduses on juhitud tähelepanu mõnele väärarutusele, mis olemas D osas, „Lühikeses õpetuses õigeusust“,

mille redigeerinud ülempreester *Nikolai Päts*. Need vääratused on muidugi halvad, kuid nad tulevad parandada. Meie kooli ja lastele neid õpetada ei sünni. Nad on ka parandatavad ja peaautorid on seda teinud.

Võin ainult rõõmu tunda hra J. Luu-

ri ja A. Grünbergi poolt antud „piibli-lugusid“ teise jao üle ja soovitaksin omaltpoolt teda tarvitusele võtta.

Ei tea praegu tõesti eesti keeles pa-remat usuõpetuse õppe- ja käsiraama-tut.

Kooli ja õpetajaskonna päevaküsimusi

Organisatsioonide teateid ja kroonika.

Õpetajate üldkongressi kava valmis.

Õpetajate X üldkongress peetakse 27. ja 28. det. k. a. Tallinnas Tütarlaste Kommerts-gümnaasiumi saalis. Tööjaotus kongressil on järgmine:

Esimene päev 27. detsembril.

Esimene üldkoosolek kella 10.—13. Kongressi liikmete registreerimine (kella 9-st alates). Kongressi tööle rakendamine. Referaat: Kas võimaldab uus avalikkude algkoolide seadus ühtluskooli põhimõtte edukat teostamist? — refereerib E. Martinson.

Lõunavaheaeg kella 13.—15.

Teine üldkoosolek kella 15.—18. Referaat: Koolimaa küsimus — refereerivad A. Kutser ja A. Kuks.

Kongressi esimese päeva õhtul korraldatakse koosviibimine (algus kell 20).

Kongressi teine päev 28. detsembril.

Kolmas üldkoosolek kella 9.—12. Referaat: Õiguslikud normid õppejõudude teenistusseaduse eelnõus — refereerib A. Susi.

Lõunavaheaeg kella 12.—14.

Neljas üldkoosolek kella 14.—18. Referaat: Õpetajate ametiseseadmine — J. Uustalu ja J. Rummo. Lõpuks resolutsioonide hääletamine ja kongressi töö lõpetamine.

Kongressi kaardi võtmisel tuleb esitada hääleõiguse saamiseks oma ühingu poolt välja antud mandaat, teistel — liikmekaart ja maksta kongressi kulude katteks 1 kroon. Koosolekute saali minekul, sõna küsimisel ja hääletamisel tuleb esitada kongressi kaart.

Ühiskorter väljastpoolt Tallinnat sõitnud kongressi liikmeile on korraldatud Noorte Meeste Kristliku Ühingu ekskursantidekodu ruumides Lai tän. 1. Magamiseks osalt koditid (põrandal), osalt voodid ühes padja ja te-

kiga (ilma pesuta) 50 sendist kuni 1 kroonini ööpäev. Soovi korral võib saada ka voodipesu 50-sendise lisamaksu eest. Samus ruumes leidub ka einelaud.

Riietehoid kongressi ruumides (keldrikorral) on maksuta.

Gümnaasiumi-õpetajate II kongress.

E. Õ. Liidu keskkooli-õpetajate toimkonna kavatsuste kohaselt peetakse gümnaasiumi-õpetajate II kongress Tallinnas 30. ja 31. märtsil ja 1. aprillil 1931. a.

Kongressi esialgne kava on koostatud järgmiselt:

Kongressi esimesel päeval 30. märtsil: referentide ja kongressi korraldajate ühine nõupidamine; õpperaamatute ja õppevahendite näituse avamine; kongressi tööle rakendamine. Referaadid: Gümnaasiumi ülesanded Eesti ühiskonnas; kasvatustöö probleeme ja nende tegelik lahendus gümnaasiumis; õpilaste isetegevus ja omavalitsus gümnaasiumis. Läbirääkimised ja resolutsioonide vastuvõtmine esitatud teemade alusel. Tutvumisõhtu ja ühine õhtueine.

Kongressi teisel päeval 31. märtsil: Referaadid: Õpilaste töö viljastamine; töökooli ideed ja kuju gümnaasiumis; õpilaste teaduste hindamisviise. Näitetunnid. Ekskursioon gümnaasiumi hoonetesse, kabinettidesse ja klassidesse. Läbirääkimised ja resolutsioonide hääletamine. Koosolek Valitsuse ja Riigikogu liikmetega ja seltskonnategelastega. (Kavas: kõned, tervitused, laul, muusika).

Kongressi kolmandal päeval 1. aprillil: Referaadid: Gümnaasiumi-õpetaja kooli ja

ühiskonna liikmena; gümnaasiumi-õpetaja organiseeritud kutseühingu liikmena; õpetaja teenistuslikud suhted ja ülesanded. Läbirääkimised ja resolutsioonide hääletamine. Valimised. Kongressi lõpetamine.

Kongressist võtavad osa hääleõigusega kõik gümnaasiumide ja teiste keskkoolide õpetajad ja toimkonna poolt kutsutud külalised. Osavõtt kongressist on maksuta. Väljastpoolt Tallinnat tulnud kongressiliikmeile korraldatakse ühiskorter. Kongressi büroo aadress kuni 26. märtsini: Tallinna, Rataskaevu 22. Kongressist osavõtjatele püütakse muretseda soodustusi sõiduks raudteel. Kongressist osavõtjatele on võimaldatud kavas esitatud küsimuste kohta esineda sõnavõtjatena või kaasreferentidena, millest võib ka varem teatada toimkonnale. Kongressi materjalid, referaadid jm. kui ka üksikasjalik päevakord saadetakse koolidele ühes ankeetlehega veebruaris 1931. a. Sooviavaldused ja teated palutakse esitada aegsasti kuni 1. veebruarini büroole.

Ajalooõpetajate kongress

peetakse 1931. a. jõuluvaheajal. Esiialgu oli küll kavatsus pidada kongressi juba käesoleva aasta lõpul, kuid et paljud õpetajad jõuluvaheajal peavad ajaloo õiendama eksameid, siis pidas Ajaloo Õppekorralduse Toimkond soovitatavaks kongressi edasilükkamise.

Emakeele-õpetajate III kongressi kokkukutsumine edasi lükatud.

Kuna jõuluvaheajal erakorraliselt peetakse õpetajate X üldkongress, ning et kahe suure kongressi pidamine ühtejärge osavõtjatele liiga raske, siis on otsustatud emakeele-õpetajate III kongressi kokkukutsumine edasi lükata juunikuusse, mil õpetajaid suuremal arvul Tallinnasse saabub Soome-Ugri hõimukongressile sõidu puhul.

Baltiriikide õpetajate III kongress

peetakse 28. ja 29. juunil 1931. a. Kaunases. Kongressi kavas on järgmised küsimused:

1) Kool ja elu. 2) Vahekord õpilase ja õpetaja vahel. 3) Vahekord kooli ja lastevanemate vahel. 4) Rahuaade ja kasvatus.

Soome-Ugri IV kultuurkongress

peetakse 16., 17. ja 18. juunil 1931. a. Helsingis. Kongressi üldkava on juba peajoontes

välja töötatud. Kongressile sõitjail on võimalik osa võtta ka Soome laulupeost, mis korraldatakse 19.—21. juunini.

Omavalitsusteenijate I üleriigiline kongress

peetakse Tallinnas Raekoja saalis 4. ja 5. jaanuaril 1931. a. Kongressi hääleõiguslikeks liikmeiks on kõigi omavalitsusteenijate kutseorganisatsioonide iga algava 25 liikme kohta valitud 1 esindaja. Need kohad, kus veel puuduvad organisatsioonid, valivad oma teenijate koosolekuil samuti iga algava 25 teenija kohta 1 hääleõigusliku esindaja. Peale selle valivad kutseühingud sama palju sõnaõigusega kongressist osavõtjaid.

Pedagoogiline ühing „Kool ja Kodu“ asutatud.

Kooliuuenduse näituse mõjutusel on Tallinnas ühe osa õpetajate ja lastevanemate eestvõttel asutatud pedagoogiline ühing, mis tahab selgitada kooli ja kodu vahekorrasse puutuvaid küsimusi ja kaasa aidata kooli ja kodu vastastikusele lähendamisele ja teineteise paremale mõistmisele. Seks otstarbeks esmaajoon on hakatud korraldama avalikke koosolekuid. Koosolekute kavas figureerib peale ettekannete ja läbirääkimiste ka õpilaste laul, näituste korraldamine, demonstratsioonid jne.

Peeter Adamsoni ametijuubel.

6. detsembril k. a. pühitses Viljandi linna III algkooli juhataja Peeter Adamson 25-aastast koolitegevuse juubelit ja 45-ndat sünnipäeva.

Koolitegelasena on Adamson kolleegide poolt lugupeetud. Organiseeritud õpetajaskonna tegevusest on ta innuga osa võtnud, olles E. Õ. Liidu asutamisest saadik Viljandimaa õpetajate esindajaks E. Õ. Liidu asemik-kudekogus, kaua aastaid E. Õ. Liidu juhatuses esindajaks Viljandi linna haridusnõukogus, umbes sama kaua Viljandimaa Õpetajate Liidu esimeheks, mitmel aastal Viljandimaa õpetajate esindajaks maakonna haridusnõukogus, juhatanud õpetajate suvekursusi Viljandis ja olnud tegev muiski õpetajate ja väga paljudes üldistes ettevõtetes.

Õppejõudude teenistusseaduse eelnõu

esitas Haridus- ja Sotsiaalministeerium juba mõne aja eest Vabariigi Valitsusele. Valitsus andis eelnõu Kohtu- ja Siseministeeriumi Kodifikatsiooni Osakonda läbivaatamiseks. Viimane ei kuuldu rahul olevat seaduse-eelnõu distsiplinaar-paragrahvidega.

Uus keskkooli tüüp loomisel.

Haridus- ja Sotsiaalministeeriumis on välja töötatud uue keskkooli tüübi projekt, mille abil tahetakse maal asuvaid keskkooli nõnda ümber korraldada, et nad annaksid praktilisele elule vastava hariduse ja võimal-

daksid ka edasiõppimise kõrgemais õppeasutistes.

Kava on saadetud ka Õp. Liidule seiskoha võtmiseks ja arvamuste avaldamiseks.

Ministeerium hakkab oma hääle- kandjat välja andma.

Ajakirjanduses on ilmunud teateid, nagu kavatakse Haridus- ja Sotsiaalministeerium välja andma hakata ajakirja, milles tahetakse avaldada ministeeriumi määrusi, ringkirju, korraldusi, tarvitamiseks soovitatud ja soovitamata jäetud kooliraamatute nimekirju ja muud ametlikku materjali.

Välismaalt.

Läti keskkoolid (gümnaasiumid).

E. Vitenberg-Lieknis.

Raskel ilmasõja ajal, kui Vene valitsus evakueeris kõik keskkoolid balti provintsidest sise-Venemaale ning jättis läti rahva ja ta noorsoo saatuse hoolde, tekkis läti õppekeelega keskkooli avamise mõte. 12. veebr. 1916. a. avas Läti Haridusselts tütarlaste gümnaasiumi ja poeglaste reaalkooli. Need olid esimesed üldhariduslikud läti keskkoolid.

Sõja lõppedes ja iseseisva Läti tekides hakati väga tõsiselt mõtlema rahvaharidusele ja koolide avamisele. Juba 1918. a. detsembris otsustas haridusministeerium ühes Riia linna esindajatega anda 3 linna maja, mida tarvitasid sakslased, läti lastele koolide sisseadmiseks. Samuti otsustati avada keskkooli maal.

1920. a. veebruari kuul on juba 31 läti õppekeelega keskkooli ja neis õpib 4405 õpilast. Keskkooli võrgu arenemisest selgema pildi saamiseks olgu tähendatud, et kümne aasta pärast, s. o., 1929/30. õp.-a. on Lätis 53 läti keskkooli 10.520 õpilase 1000 õpetajaga. Samuti on vähemusrahvustel nimetamisväärt arv kooli: venelastel 11 gümnaasiumi 1382 õpilase ja 203 õpetajaga, sakslastel 10 gümnaasiumi 2066 õpilase ja 221 õpetajaga, juutidel 18 gümnaasiumi 1853 õpilase ja 305 õpetajaga, poolakatel 3 gümnaasiumi 323 õpilase ja 44 õpetajaga, valgevenelastel 2 gümnaasiumi 102 õpilase ja 28 õpetajaga,

leedulastel 1 gümnaasium 87 õpilase ja 16 õpetajaga ja üks segarahvuse gümnaasium 189 õpilase ja 32 õpetajaga. Kokku 99 gümnaasiumi 16.522 õpilase ja 1849 õpetajaga.

Mulle näib, et need arvud ei näita üksnes läti rahva suurt huvi hariduse vastu, vaid nad tõendavad ka Läti suurt lojaalsust vähemusrahvuste vastu. Eel-pool nimetatud keskkoolist peavad omavalitsused kaunikele hulga ülal. Eriti Riia linn ohverdab suuri summasid hariduse edendamiseks; linn peab ülal 8 keskkooli ja 7-et toetab võrdlemisi suurte abirahadega. Riia linna poolt ülalpeetavast 8-st keskkoolist on 4 läti ja 4 vähemusrahvuste lastele. Linnale läks iga õpilane 1929. a. maksma 290 latti (Ekr. 207). Riia linna koolid asuvad avarates, ilusates remonteeritud ruumides ja on rikkalikult varustatud õppeabinõudega. 1930. a. andis linn koolidele õppeabinõude muretsemiseks üksi umbes 200.000 latti.

Iseseisvuse algusest peale on läti kool ühtluskool, s. o., 4-aastane keskkool on 6-aastase algkooli otsene jätk. Üldhariduslikes keskkooles õpetatakse: läti keelt, võõrkeeli, vanu keeli, mateemaatikat, kosmograafiat, füüsikat ühes praktiliste töödega, keemiat ühes prakt. töödega, maateadust, geoloogiat, ajalugu, kodanikuteadust, psühholoogiat, loogikat, joonistamist, kunstiajalugu, võimlemist, poeglastele sõjaväelist õpust, majapidamist, laulmist, muusikat, tervishoidu, usuõpetust ja eetikat. Kutselaadiliste gümnaasiumide kava on

täiendatud praktilise iseloomuga õppeainetega.

Üldhariduslikke keskkooles nimetatakse gümnaasiumideks ja reaalgümnaasiumideks. Nad jagunevad:

1) Klassikalisteks gümnaasiumideks kreeka, ladina ja ühe uue keelega. Nende koolide õppekavasse on peale keelte võetud need õppeained, mis soodustavad klassikalisest kultuurist arusaamist;

2) Gümnaasiumi esimene haru — ladina ja kahe uue keelega;

3) Gümnaasiumi teine haru — kolme uue keelega. Mõlema haru õppekavas domineerivad humanitaar-õppeained.

4) Gümnaasiumi kolmas haru ehk praktiline gümnaasium — kahe uue keelega ja üldhariduslike humanitaar-õppeainetega. Selle haru õppekavas on 10 tundi praktilise iseloomuga õppeaineid, nagu majapidamine, tervishoid, käsitöö, stenograafia ja raamatupidamine.

Üldhariduslike keskkoolide hulka arvatakse ka reaalgümnaasiumid end. reaalkoolid. Nende koolide õppekavas on ülekaalus loodusteaduslikud õppeained ja matemaatika.

Õpilane loetakse keskkooli lõpetanuks, kui ta on saanud kõigis õppeainetes vähemalt rahuldava hinnangu. See lõputunnistus ei anna veel õigust ülikooli astumiseks. Selle õiguse saamiseks tuleb õpilasel sooritada 6—7 haridusministeeriumi poolt määratud eksamit. Eksamite sooritaja saab kupsustunnistuse ülikooli jaoks.

Õppekavu läti keskkoolile antakse välja juba kolmandat korda. Ei või öelda, et need oleksid hästi läbimõeldud ja vastaksid XX-da sajandi kooli nõudeile. Siin ei või süüdistada ainult haridusministeeriumi, vaid tuleb süüdistada ka õpetajate seltsi, kes pole suutnud tasapisi põhjalikult ja igakülgselt uusi õppekavu välja töötada. Neis lähedasi õppeaineid kooskõlastada. Peab lootma, et tulevikus mõlemad läti õpetajate liidud sellele tähtsale küsimusele pööravad tarvilist tähelepanu. Praegustes õppekavades leidub palju tarbetuid peenusi, mitme õppeaine materjal pole kohastatud õpilase arenemisele ja arusaamisele.

Rääkides üldiselt võib öelda, et õpilaste teadmused tugevnevad ja süvenevad. Kuna keskkool lõpetatakse väga noorelt, 17—18 aastasel, siis on märgata puudusi õpilaste üldises arenemises ja filosoofilises mõtlemises.

On olemas koole, kus väga tõsiselt mõeldakse kooli eesmärkidest ja ülesandest. On koole, kus hästi korraldatud kabinetid ja laboratooriumid: Mii-tavi, Jekobpils, Riia I, II, III ja IV gümnaasiumis. On ka keskkooles, kes püüavad leida teid, kuidas ainete õpetamist muuta ratsionaalsemaks. Kaks keskkooli, üks Riias, teine provintsis, on asunud oma õppetöö korralduses aineklassidele, kabinetidele, kus kõik õppeabinõud käepärast. Mõnes keskkoolis aineõpetajad katsuvad dalton-plaani abil tööd edukamaks muuta. Osa õpetajaid püüab leida sarnast töömeetodit, mis annaks soovitavaid tagajärgi õpilase arenemisele ja teadmuste omandamisele.

Pedagoogilisel alal uute teede otsimisega teotseb agarasti Läti Õpetajate Liidu Pedagoogiline Büroo oma sektsioonidega. Keskkooli sektsiooni töö oli 1930. a. õige hoogne, sektsiooni töökava oli järgmine:

1) Keskkooli eesmärk ja ülesanded; 2) praegune Läti keskkool; 3) keskkooli võrk ja keskkooli politika; 4) keskkooli demokratiseerimine ja demokr. vabariigi kodaniku kasvatamine; 5) õpilaste omavalitsus, isetegevus, õpilaste ringid, ajakirjad, kooperatiivid jne.; 6) keskkoolide tüübid; 7) keskkoolide õppekavad ja tunniplaanid; 8) keskkooli õppeainete meetodika; 9) ühisõpetuse ja ühiskasvatuse küsimus; 10) keskkooli vahekord alg- ja ülikooliga; 11) lastevanemate osa keskkooli elus; 12) erakeskkoolid; 13) uuendatud keskkool; 14) keskkooli õppeaeg.

Töökavas loendatud küsimustest otustati 7; võeti muu seas vastu järgmised teesid keskkooli eesmärgi ja ülesannete kohta:

1. Keskkooli ülesandeks on kasvatada harituid, selge mõistusega, töökaid, loovaid ühiskonna liikmeid, kes tahavad ja suudavad teadlikult töötada kaasa meie riigi ülesehitamisel demokraatlikkudel alustel; tühtlasi arendades

kasvandikkude võimeid hariduse jätkamiseks ülikoolis, või anda neile võimalusi valmistada mõneks teiseks tööks.

2. Ühiskonna, looduse ja kunstiseadustest arusaamiseks on tarvilik kõigis keskkoolis maksma panna õppeainete ja õppekavade sunduslik miinimum kõigi õpilaste jaoks.

3. Teaduslike meetoditega tutvumiseks ning ettevalmistamiseks praktilise elu nõuetele valib õpilane mõne õppeaine spetsialiseerumiseks. Nende õppeainete valikus tuleb õpilasele anda suurim vabadus. Eriõppeaineile määratud tundide arv ei või olla vähem $\frac{1}{3}$ koolitöö ajast.

4. Õpetajate organisatsioonid ja õpetajad haridusministeeriumiga koos töötavad välja õppekavad ja määravad kindlaks sunduslikud õppeained, kuna edaspidine spetsiaalne õppekava väljatöötamine jääb pedagoogika- ja koolinõukogu hooleks, kes need siis saadavad kinnitamiseks hariduslikele keskvalitsustele.

5. Õppekava ulatus ja sisu tuleb kooskõlastada õpilase arenemisastmega, huvidega, töökäigu kiirusega ning ajaga, mis määratud vastavale õppeainele.

6. Õppematerjali valikul tuleb eesõigus anda neile osadele, mis soodustavad arusaamist praegusest elust ja kultuurist.

7. Spetsialiseerumine õppeaineis ei pea laiendama teoreetilist kursust, vaid tutvustama õpilasi mitmesuguste töö ja teaduslike meetoditega.

8. Õpilase füüsilise ja vaimlise võimeid tuleb arendada kooskõlas tema füüsilise ja vaimlise konstruktsiooniga. Sellepärast tuleb klasside asemel moodustada grupid, mis koosnevad ühtlaselt arenenud ühesuguse töövõimega õpilastest. Töö meetod peab olema uurimine, mitte nii nagu praegu, s. o. õpetamine. Õpilane töötab iseseisvalt, õpetaja aitab ja kontrollib töötagajärgi.

9. Õpilase iseseisva töö sooritamise tuleb kodust üle tuua kooli. Mittevastava paljude õppeainete tunnikava asemel tuleb võtta tarvitusele pikem aeg iseseisvaks töötamiseks.

Teesid erakoolide kohta:

1. Valitsuse abiraha tuleb anda ainult neile keskkoolidele, kes otsivad uusi

teid pedagoogikas, kusjuures nende koolide õpetajaid tuleb ühtlustada õiguste ja palga suhtes riigi keskkoolide õpetajatega.

2. Riigiasutistele tuleb valvata, et eelpool nimetatud nõuded leiaksid täitmist.

Praeguse keskkooli korralduse üle mõtteid vahetades peatuti pikemalt kooli- ja pedagoogika-nõukogu juures. Kaaluti praeguses seaduses ettenähtud õigusi, otsustati neid kasutada ja nõuda lastevanemate esindajate sissepääsu pedagoogika-nõukogudesse.

Keskooli reformimise suhtes võeti vastu järgmised teesid:

1. Igas gümnaasiumis tuleb organiseerida õpetajate-otsijate rühmitused pedagoogilise aktiivsuse loomiseks ja rühmituste ning pedagoogika-nõukogu koosolekuil ette kanda referaate pedagoogiliste küsimuste üle.

2. Katsuda organiseerida keskkooli dalton-plaanile vastavalt ja kursuse süsteemi järgi.

3. Anda tugevat vaimlist baasi isiksuse arendamiseks.

4. Tuleb pöörata tõsist tähelepanu õpilase seltskondlikule kasvatusel.

5. Töö ja õpilase tervise huvides tuleb katsuda osa klassi tööst toa seinte vahelt välja viia — üheks nädalaks või pikemaks ajaks linnast välja sõita ja töö korraldada vabas looduses.

6. Keskooli hariduse võimaldamiseks tervislikult nõrkadele noortele tuleb avada erilised „metsa-koolid“.

Teesid ühisõpetuse ja ühiskasvatuse kohta:

1. Ühiskasvatus ja ühisõpetus on soovitatavad.

2. Suuremates keskustes, kus mitmed keskkoolid, tuleb lastevanematele ja õpilastele vabadus jätta otsustamisel, kas käia ühiskoolis, või poeg- ja tütarlastele eraldi korraldatud koolis. Poeg- ja tütarlaste erikoolide õppekavad peavad olema ühtlased, üheväärtuslikud ühiskoolidega.

Kui läheks korda realiseerida osagi siin esitatud küsimustest, siis oleks see suur samm edasi läti keskkooli ümberkujundamisel.

Töötame ja püüame!

Riia raskelt-kasvatatavate laste kooli põhijooni.

Dr. M. Möller ja V. Videniek.

Lätis kõigi 7—16 aasta vanuste elanikude kohta maksev koolisundus tõi endaga kaasa nähte, et harilikkude alg- ja keskkoolide kõrval ikka enam ja enam arenes erikoolide süsteem.

Erikoolide ülesandeks on teotseda nende lastega, kes ühe või teise kehalise või vaimlise puuduse tõttu ei saa võtta osa tööst normaalseis õpetamisraames, kuna viimane ei vasta nende laste erilisele konstitutsioonile ja puudustest tingitud erisugustele kasvatamis- ja õpetamisnõudeile.

Läti erikoolide korraldus on arusaadavalt enam arenenud pealinnas Riias, kui suurimas 338.000 elanikuga keskkohas. Nimelt leiduvad Riias erikoolid kurtummadele, pimedatele, vaimliselt mahajäänud (abikoolid), tiisikushaigetele (metsa- ja vabaõhukoolid) ja raskelt-kasvatatavatele lastele.

Riia abikoolide korraldus, mille ülesandeks on hoolitseda kergemakujuliselt defektsete laste eest, baseerub üldiselt tarvitatavaile põhimõtetele ja ainukeseks iseäralduseks neis on emakeele eriline rõhutamine, kuna linnakoolivalitsus peab ülal erilisi abikoole läti, saksa, vene ja juudi rahvusest lastele.

Samuti peetakse linna poolt ülal nõrgamõistuslike laste kool (Heilerziehungsanstalt), kuhu paigutatakse raskemakujuliselt defektset lapsed, nõrgamõistuslikud epileptikud ja hoolitsust vajavad idiodidid. Kasvatamis- ja õpetamisvõtted on selles koolis täiesti vastavad kasvandikkude rasketele intellektuaalsetele defektidele.

Edasi tuleb tähtsa asutisena mainida linna noorsoouurimis- ja kutsevaliku instituuti, mis koolipsühholoogilistes küsimustes teenib kõiki Riia koole.

Abi- ehk raskelt-kasvatatavate laste kooli paigutamise eel peab käima kasvandiku järele vaatust instituudis. Keskasutisena on instituudil võimalus töötada kaasa, tänu ülevaatele meie maa koolinoorsoos esinevaist kõrvalkaldumistest normaalsest arenemiskäigust, erikoolide väljakujunemisele põhjanevalt. Keskasutise tegevuspiirkond ja rikkalik statistiline materjal, mis saadud ekspertisidest, katseist ja nõuandeist, võimaldasid noorema erikoolide tüübi — raskelt-kasvatatavate laste algkooli — loomisel tegelikkude olukorda kasva-

vas generatsioonis suurel määral arvesse võtta.

Raskelt-kasvatatavate laste probleem näib olevat tänapäev eriliselt akuutne, tänu arenevale psühholoogilistele vaadetele. On suur tarvidus kasvatuslike võtete järele, mis oleksid sihitud individuaalselt, kuid siiski kooliklassi ühiskonna piires, mis oleksid läbiviidavad ja kohased ebasotsiaalse või koguni antisotsiaalse noorsoo juures, et seda osalt täiesti väärtuslikku inimmaterjali tagasi võita kasulikeks liikmeiks rahva organismile. Praktilisi katseid seda probleemi eksternaadi kujul lahendada on seni igatahes väga vähe, suuremal hulgal vast ainult nn. kasvatusklassides Berliini koolides. Üldiselt on aga igalpool erioppeasutised avatud nende laste jaoks, kes on psühhopaatilise või närvilise konstitutsiooniga, ebaterve arenemiskäiguga või halva miljöö tõttu normaalsesse olukorda sobimatud. Üldtoodud silmas pidades võiksid ehk Riias läbiviidud uued katsed teatud huvi pakkuda, kuna tagajärjed, mis saavutatud lühikese aja, kõigest 3 poolaasta, jooksul, meid kohustavad alatud suunas hoolsalt töötama.

Statistiliselt ümbertöötatult see õpilasmaterjal, kes oma käitumisega ja reageerimisviisidega suurel määral koormas normaalset kooli, rikkus klassi korda või ei suutnud õpetamist närvlikkuse tagajärjel jälgida, seejuures puuduliku intelligentsust üles näitamata ja Riia koolidele vastuvõtmatu oli või kelle juures erimeetodite tarvitamisel ei saavutatud rahuldavaid tagajärgi, kujutas kaks aastat tagasi järgmist pilti: veidi üle 2500-jal instituudis läbiuuritud „närvlikul“ lapsel avaldus: reskekujulise psühhopaatilise konstitutsiooni nähted 10,8% juures, kergemakujuline psühhopaatiline konstitutsioon selgete neurootiliste nähetega 55,2% juures, üldine närvlikkus 11,6% juures, orgaanilised närvihaigused ja epilepsia 2,8% juures, nõrgamõistuslikkus mitmesugusel astmel 19,6% juures. Instituuti uurimiseks saadetud laste hulgas oli rohkem poeg- kui tütarlapsi ja nimelt: 60,6%, viimaseid 39,4%. Enamuse poeg- ja tütarlastest moodustasid 9½ kuni 14½ aasta vanused, kusjuures eriliselt 13. eluaasta mõlemast soost laste juures selliste nähete kokkukujumise poolest välja paistis, mis sundis koole nõudma psühholoogilist ekspertiisi.

Läbitöötatud statistiline materjal näitab, et kergemakujuline psühhopaatiline konstitutsioon ja neurootilised nähted koormavad suurel määral meie algkoole. Lubatagu siin

märkida järgmist: aluseks võttes Riia kooliõpilaste üldarvu saame instituudi statistika põhjal järgmise pildi: 1000 õpilase kohta tuleb 4 nõrgamõistuslikku, 6 raskekujuliselt vaimliselt degenererunud ja 15 kergemakujulise psüühho- ja neuropaatilise konstitutsiooniga last. Sugugi vähema tähtsusega pole nende nähete statistiline ümbertöötamine, mida koolide poolt kui eriti negatiivseid alla kriipsutati. Esimeses järjekorras tuleb siin nimetada neid lapsi, kes ei õpi ja koolitööd ei jälgi; neid on õpetajate andmete järgi 40%. Meie materjali hulgas oli valetajaid ja varastajaid 7%, tooreid 2,4%.

Suur on nende protsent, kes aktiivselt tööd segavad, s. o., distsiplineerimatud, rahutud, kontsentreerimisvõimetud, tähelepanematud, jämedad jne. ja mitte vähem kui 46%. Neile vastandid on eneses kinnised, enam või vähem opositsiooni kalduvad passiivsed lapsed, keda meie materjali hulgas oli 11,4%. Nii võime öelda, et koolil, kes peab raskelt-kasvatavaid elemente koolinoorsoo hulgas sotsiaalsele elule kasvatama, tuleb teha tegemist peaauglikult aktiivselt tööd segavate, distsiplineeritute ja kergemakujulise psühhopaatilise konstitutsiooniga lastega. Materjali üle otustamiseks osutuvad väga tähtsaks märkused koduseist vahekorrist. Uurimislehtedel leiame, et meie materjali hulgas tervelt 40%-il märkus tehtud: „puudub kodune kasvatus“ ja 14%-il: „ebaõige kodune kasvatus, kahjulik miljöö“ jne. Nii tuli asutataval erikoolil suurel määral arvestada seda, et asendada kahjulikku ja puuduvat kodust kasvatust.

Peale selle tuleb eriti mainida lapsi, kes on eelpuberteedi ja puberteedi eas, s. o., 11—14 aasta vanuseid; selles vanuses õpilasi on Riia koolis üldstatistika andmete põhjal 52%, kuna meie materjali hulgas 74% 11—14 a. vanuseid oli esitatud psüühho-neuropaatidena. Pärivuse suhtes võime muuseas konstateerida, et 35% juures uuritavate hulgast olid süüdi vanemad-alkoholikud, kusjuures näib, et alkoholi tarvitamine vanemate poolt on eriti mõjutanud laste närvide keskorganeid üldise alaväärtuslikkuse suunas: nimelt oli psühhopaatide hulgas alkoholikute lapsi, kellel madalad intellektuaalsed võimed 18%, rääkimistakistustega 12% ja voodi märjakstegijaid 14% kogu juhtudest.

Siinkohal puudub võimalus lähemalt peatuda erinähete ja eritüüpide juures, kelle eest uuesti asutatud kool peab hoolitsema. Oli aga a priori selge, et raskemad juhud, nagu süs-

temaatiline vargus, valetamine, raskekujuline toorus, seksuaalne lodevus ja muud, mida instituudi materjalis oli 10%, eriasutises hoolitsemist peavad leidma; meile näib otstarbekohane ja paremaid tulemusi tootav materjali tubli söelumine erikooli jaoks. Seevastu olgu raskelt-kasvatatavate laste kooli peahuvi — suurt hulka kergemakujulisi psüühho- ja neuropaate, konfliktidesse kalduvaid opositsioonilisi ja neurootilisi elemente ja kahjulikus miljöös elavaid lapsi oma hoole alla võtta. Sellele vastavalt on valitud ka kooli asukoht, mis kui aedkool teotseb õpilastega kella 9 homm. kuni kella 7 õhtul.

Raskelt-kasvatatavate laste kooli õppejõudude kollektiiv, tihedas kontaktis linna haridusosakonnaga ja noorsoo uurimisinstituudiga, valis kooli oleskelu teisel poolaastal organiseerimistöö aluseks dalton-plaani, et luua tööle suuremat elastsust ja laste kollektiivile vastavat ning teadliku distsipliini ja töökorraldust.

Töö algab rühmades hommiku kell 9 ja kestab vaheaegadeta kuni kella 10,30. Kella 10,30—11,30 seatakse klassid hommikueinele minekuks, einestatakse, tehakse väike puhkus. Kell 11,30 algab jälle töö, mis kestab kuni 13,30. Kella 13,30—15 on lõuna. Kell 14 vahetavad õpetajaid teised, kes töötavad kuni kella 18,30 õhtul, mil lapsed lahkuvad koolist. Kella 15—16 on töö vaba valiku järgi: sport, mängud, lugemine, jalutamine vabas õhus, ekskursioonid lähemasse ümbrusse jne. Kella 16—17 on õhtueine ja lühike puhkus; pärast seda võivad nooremad, eelklassi ja I klassi õpilased, igakord kasvataja erilise loaga, koolist koju minna. Vanemate rühmade (2, 3, 4 kl.) õpilased töötavad veel tund aega ja võivad koolist lahkuda kell 18. Kogu õppekava on jagatud kuuülesandeks, viimased omakorda — päevaulesandeks. Kuuülesanne sisaldab vastavalt klassile, 120—150 erilist tööüksust, mis olgu täidetud kuu jooksul. Ülesannete teemad ja lähemad näpunäited leiduvad seinal olevais tabelleis või erivihkudes. Iga õpilane peab kirjutama kogu kuu töö kompleksi diagrammina selgelt ja arusaadavalt kuu äärel väljaantud töökaardile. Töökaardil on iga üksiku töö jaoks eriruum, mille õpilane või õpetaja pärast seda, kui vastav töö on tehtud, ära antud, kontrollitud ja vähemalt rahuldavaks tunnistatud, täidab punase pliiatsiga. Kui mõni õpilane pole kõiki töid sooritanud, siis täidetakse puuduvate tööde ruum sinise pliiatsiga ja ärakiri kaardist saadetakse õpilase vane-

matele. Samuti saadetakse ka kõigi teiste kaartide ära kirjad vastavatele vanematele. Suuliste kui ka kirjaliste tööde kontrollimine toimub klassis õpilaste juuresolekul. Õpilane valib ise, misuguse töö kuuülesannetest ta silmapilgul soovib teha, ühe tingimusega: valitud ainet võib alata ainult seda tööd, mis järgneb enim tehtule. Ei edene õpilase töö, on ta väsinud, või mõnel muul põhjusel pole ta meeleolustatud edukaks tööks, ning kui õpetaja katsed teda tööle ergutada ei anna tagajärki — võib õpilane vabalt klassist lahkuda. Harilikult saadab ta siis aja vabas ruumis mööda, kus võimleb või mängib samuti töölt lahkunud seltsilistega. Selles ruumis peab korda alatasa õpetaja.

Harilikult töötavad kella 9—10.30 kõik õpilased, erandeid juhtub väga harva. Samuti töötavad heameelega peaaegu kõik pärast hommikueinet kella 11.30—13.30. Mida lähemale nihkub lõunaeg, seda rohkem on neid, kes jätvad töö klassis. See protsess toimub meie koolis täiesti vabalt. Peale lõunat kella 17—18 töötatakse heameelega, kuigi mitte nii edukalt kui enne lõunat. Eriti ei edene raskem vaimline töö: võõrkeeled ja matemaatika. Kuivõrra selline töö režiim on ratsionaalne ja kohane, näitab tulevik.

Esimene õppeaasta (1929/30) oli meile väga ebasoodus: oli vaja leida vastavaid õpetajaid, keda nagu õpilasigi, kool sai järk-järgult; haiguse ja muil põhjustel oli kool 2 korda suletud. Kõigele sellele vaatamata rahuldavad meid esimese aasta töö tagajärjed: nooremas rühmas (15 õpil.) sooritasid ettenähtud aastatöö 87%, keskmises rühmas (12 õpil.) — 58% ja vanemas rühmas (9 õpil.) 78%. Ülejäänud jätkavad lõpetamata töid tuleval aastal. Kuid on ka neid, kes sooritasid üle ettenähtud normi 20—40% tuleva aasta ülesandest.

Seesuguse vaba töö režiimiga saavutasime kasvatustöös suuri paremusi: polnud vajadust õpilasi tööle õhutada karistustega ja sundimisega, missugused võtted eelmistes õppeasutustes õpilastes oli tekitanud sügavat vaenu kooli ja õpetajate vastu; saavutasime maksimaalseid võimalusi kasvandikkude ja kasvatajate lähenemiseks, missuguses asjaolu esimesel kooli olemasolu aastal näeme suurt tähtsust tuleviku kohta — kooli elu ja vahetõrgete arenemiseks; ja, lõppeks, niisugune režiim tekitas õpilastes terve tahte enesedistsiplineerimiseks ja enesekasvatamiseks.

Ametliku õppekava täitmine ei olnud

meile eesmärgiks kui niisugune — ta oli abinõuks õpilaste distsiplineerimisel ja kasvatamisel elule.

Meie suurimaks eesmärgiks on — parandada laste iseloomu mitmekesisid vigu, õpetada neid elama ja töötama ühiskonnas, milleks 90% meie õpilastest pole kohased. Siin seisab pikk ja raske tee ees. Me valisime vaba kaastöötamise ja vaba valiku meetodid; esimesel poolaastal valitses kaos, milles kanatlikult elasime. Nüüd on see juba minevikus — lapsed ühes õpetajatega otsisid viimati heatahtlikult paremaid ja kohasemaid ühiselu vorme ja õppeaasta viimase poole kohta võime öelda, et selle alused ka leidsime. Kooli õpilaste ringid, kelle juhatuse organid valvavad üldkoosolekul vastuvõetud seaduste ja korralduste täitmise järele, kutsudes sõnakulmatuid korrale ja vastutusele võttes täiskogu koosolekuil.

Kasvatustlik efekt on mitu korda suurem sellest, mida oleks saavutanud parim kasvataja ettekirjutiste ja käskudega. Seda ratsionaalset kasvatustlikku suuna tahame edaspidi alal hoida, teda süvendades ja arendades, ja luua kindel baas kogu meie kooli sisemise elu ja töö süsteemile.

IV rahvusvaheline kodukasvatuse kongress.

(Järg.)

Em. Peterson.

Kongressi soove.

3. Sektsioon.

I

Algkasvatuse tähtsus.

Algkasvatusel on määratu tähtsus lapse tulevase moraali arenemise seisukohalt. On väga soovitatav, et kõik vanemad, isad ja emad, veenduksid selles ja juhiks oma tähelepanu sellele.

Kui usaldatakse lapsed koolieelseisse asutistesse, peavad vanemad võtma osa laste kasvatamisest, et sisendada neisse tundeid, millest kujuneb hiljem nende õilne ilmavaade. Emadekoolid olgu samal ajal vanemate kasvatamise keskkohaks.

II

Kehaline kasvatus.

Kehaline kasvatus on ema esimene mure. Ta peab äratama lapses arusaamist tervishoiust sõna ja eeskujuga. Ta peab hästi tundma lapse toitmist, riidetust ja korteri tingimusi ja õpetama lapsele kehalisi harjutusi, mida see tema juhatusel tegema hakkab.

III

Tunnete, tähelepanu, vaatlemise ja mõtlemise kasvatus.

On väga soovitatav:

- 1) valmistada ette naist väikelapse kasvatamise ülesannetele;
- a) koondada emasid võtma osa lastehoiu organisatsioonide tööst lapse huvides;
- b) tutvustada noori tütarlapsi, tulevase emasid heade kodukasvatuse meetoditega tundide ja loengute varal ja võimaldada neile praktilise õpetuse pealtkuulamist;
- 2) propageerida laste mänguasjade ja laste tegelemisvõimaluste head valikut.

IV

Harjumuste tekkimine ühes karakteri kujundamisega, vigade parandamine.

Tuleb vaadelda lapse individuaalset karakteri joont, mis esile tungib temas, kuigi see veel kindlaks kujunemata; vaatlusi toimitagu psühholoogilisest ja pedagoogilisest vaatekohast, jälgides kõiki lapse eluavaldu, lapse mängu, vahekorda teiste lastega, kombeid ja vahekorda õpetajatega. On tähtis, et kasvatajad oleksid järjekindlad oma nõudmistes, et nad sisendaksid lapsesse head eeldused ja head kalduvused.

Lapse pahedega tuleb võidelda tema karakteri tundmaõppimise ja tema sotsiaalse- ja pärivusmiljööga tutvumise teel.

V

Lapse sõnakuulmatuse põhjused.

Tuleb kõige pealt kindlaks teha, miks laps sõna ei kuule, seda eriti siis, kui on tegemist kangekaelse või anormaalse lapsega; sel juhul on tarvis pidada nõu arstiga ja jõuda selgusele, kas sõnakuulmatus ei ole patoloogiline nähe.

Arvestatagu asjaolu, et sageli pahe võib olla iseloomujooneks, mis teistsugustel eeldustel tähendaks hüvet; need pahed vajavad erilist uurimist ja võivad saada konstruktiivseks kasvatuseks, kui neid kasutada lapsele soodsas kasvatussuunas.

Asjata on reageerida lapse sõnakuulmatusele, kui pole selge selle põhjus; on tarvis jõuda selgusele, kas sõnakuulmatus on tingitud lihtsast psüühilisest põhjustest või ta on tingitud füsioloogilistest asjaoludest.

VI

Esimeste muljete ja kujutluste mõju, mänguseltsilised ja nende valik.

1) Muljed, mida lapsele pakub esimene ümbrus, on kustumatud ja mõjuvad kogu elua.

2) Last ümbritsevad isikud peavad olema veendunud oma vastutuse suuruses; laps saagu neilt ainult häid muljeid, sest on ju nemad need, kes varustavad last esimeste kriteeriumidega.

3) Lapse loomulikud mängukaaslased on tema õed ja vennad. Viimaste puudusel tuleb neid asendada samaealiste seltsilistega. Tuleb hoiduda rikutud lastest. Kui mängukaaslastel on halbu harjumusi, juhtigu ema lapse tähelepanu nendele, et vältida halba mõju ja kindlustada last edaspidiste eluaastate kontrollimatute kokkupuutumiste suhtes.

4) Laste asjad olgu puhtad ja meeldivad.

5) Lastele antagu vähe mänguasju, kuid need olgu puhtad, kenad, tugevad ja arendagu lapse keha (näit. pall, võimlemisvahendid), lapse mõistust (näit. liiv, ehitusklotsid, savi voolimiseks, maalimisvahendid), lapse esteetilist maitset (näit. nukud, pildid loodusest, pildialbumid).

6) On soovitatav anda lapsele harimiseks aed või lillepeenar aias või mõni koduloom, et ta harjuks armastama loodust ja hoolitsema elusolendi eest.

7) On tarvis laialt levitada arusaamist lapse esimeste muljete tähtsusest ja juhtida kõigi vanemate tähelepanu sellele kui tähtsast on muljed, mida lapsed saavad oma kodust.

IV seksioon.

I

Kodu ja kooli koostöö.

Kongress avaldab järgmisi soovet:

1) vanemad olgu ühel nõul õpetajatega oma laste normaalse ja vaimlise arengu juhtimisel;

2) kool organiseerigu end paremini:

a) et vältida ületöötamist, tuleb koondada õppekavu ja vähendada ülesandeid, lihtsustada õppematerjali ja kooskõlastada seda õpilase vanadusega;

b) arvestada elunõudeid;

d) mitte ära juhtida lapsi neile sobivalt kutselt ja mitte kasvatada eluvõõraid inimesi;

e) arendada mälu kõrval kõiki teisi või-

meid, harjutades neid aktiivseteks ja praktilisteks;

- g) enam valmistada ette lapsi nende tulevasele kasvataja ülesandele.

II

Noorsoo ettevalmistus kasvatuslikele ülesandele.

Kodune kasvatus vajab kvalifitseeritud tööjõude, vanemaid, kes saanud kutseelise ettevalmistuse; empirism ei ole mõeldav.

Noorte tütarlaste ettevalmistamine ema ja sotsiaalsele ülesandele, poeglaste kasvatamine isa ülesandele on teostatav kõigil õppeastmel. Algust tuleb teha õpetajaid ettevalmistavais asutistes (seminar, pedagogium), et saada tarvilikkude oskustega õpetajaid mainitud eesmärgiks. Rahvakoolis tuleb äratada huvi koduse elu vastu: nukk, maimuke, väikelaps köidavad nii tüdrukute kui poiste tähelepanu. Rahvakooli lõpetanuile nõuame sunduslikku ja maksuta, nii teoreetilist kui praktilist ettevalmistust lapsevanema kutsele.

Kesk- ja igasugustes kõrgemais koolides kujundab õpilaskond soodsa pinna vanema kutsele ettevalmistuseks. Algusest peale tuleb seda teha praktiliselt, võimaldades õpilastele töötamist väikelaste koolides ja osavõtu varal laste hoolekande tööst. Ülikoolides ja teistes kõrgemais õppeasutistes loodagu perekonna- ja sotsiaalse kasvatuselise õppetoolid nii naistele kui meestele.

Igal maal olgu oma perekonnakasvatuse instituut, mis teotseks käsikäes Rahvusvahelise Kodukasvatuse Instituudiga Brüsselis; viimane on siduvaks lüliks kõigi rahvusvaheliste instituutide vahel, on uurimuste kesk-

koht, on kõigi teiste propaganda-organisatsioonide kolle.

Mõrsjate ja noorte vanemate jaoks korraldatagu kursusi, avatagu emadekoole, asutatagu organisatsioone, mis propageeriksid rahvapäraselt kasvatuslikke teadmisi; levitatagu ajakirju, näidatagu filme, korraldatagu näitusi jne.

Mõjuvad isikud kõigis maades algatagu liikumist, mille eesmärgiks olgu noorte ettevalmistus kasvatajakutsele. Eraorganisatsioonid ja ametlikud asutised kaalugu, kuidas teostada seda õpetust ja leidku abinõusid, et avataks vähemalt vanematekoolid ja kursused noortele, eriti mõrsjaille.

III.

Perekonna-pedagoogika õpetus.

Et tänapäeval kodukasvatuse tähtsus üldtunnustatud, soovib kongress:

1) et kõigis täienduskoollides ja keskkoolides nii tüdrukuile kui poistele õpetataks perekonna-pedagoogikat; see õpetus olgu juhitud parimaist meetodeist, täiendatud praktiliste harjutustega vilunud õpetaja juhtimisel;

2) ülikoolid ärgu piirdugu perekonna-pedagoogika alal teotsemast ainult praktilistes seminarides, nad korraldagu psühho-pedagoogilisi uurimusi laste kallal ja perekonna-pedagoogika alal, korraldatagu kursusi ja loenguid lapse psühholoogia ja perekonna-pedagoogika üle, antagu välja populaarset pedagoogilist kirjandust ja avatagu nõuanderaamatukogusid lastevanemaile.

(Järgneb.)

Toimetusele tulnud kiri.

V. A.

„Kasvatuse“ toimetusele.

Tartu Õpetajate Selts palub Teie lugupeetud ajakirjas avaldada siia juurde lisatud resolutsioon, mis vastu võetud Seltsi üldkoosolekul 28. nov. s. a.

Esimeses:

E. Nurm.

Kirjatoimetaja:

V. Simtman.

IV üleriigilisel naiskongressil Tallinnas esines proua Helmi Mäelo kõnega „Sotsiaalsed pahed ja võitlus nen-

de vastu“, kus muu seas leidub lause: „Ka tuleb Tartus ette prostitueerijaid naisõpetajaid“ (vaata „Postimees“ nr. 303. 9. nov. s. a.). Oma süüdistust põhjendas proua Mäelo andmetega, mis olvat saadud tervishoiu-osakonna ametnikkudelt Tartust ja Tallinnast. Kuna Tartu tervishoiu-osakond hiljem avalikus kirjas („Postimees“ nr. 315 s. a.) tagasi lükkas sääraste andmete olemasolu ja Tallinna linna komblusvalvekoht teatab, et proua Mäelo ei ole pöördunud komblusvalvekoha juhataja ega ametnikkude poole mingisuguste andmete

saamiseks (vt. „Päevaleht“ nr. 318. s. a.), siis põhjendab proua Mäelo nüüd oma süüdistust isiklikult teada olevate faktidega, milliseid aga tema avaldada ei soovivat.

Tartu õpetajad lootsid, et pr. Mäelo öeldud lause tagasi võtab või avaliku seletusega esineb, mis õpetajaid rahul-

dab. Et seda sündinud ei ole, siis protesteerib Tartu Õpetajate Seltsi üldkoosolek kergelt lendu lastud süüdistuse vastu, mis on heitnud inetu kahtlustuse kogu Eesti, eriti aga Tartu õpetajakonnale mitte ainult kodumaal, vaid välisriikide esindajate ja ajakirjanduse kaudu ka välismaal.

Uusi raamatuid.

Kaks nooti koolidele.

„Talvine õhtu“ (V. Ridala sõnad). Hind 80 s.
„Võiks otsast alata ...“ (E. Enno sõnad).

Hind 1,20 s.

Deklamatsioon muusika saatel on meie koolides veel üsna uus asi, sest puudusid sellekohased noodid. Nüüd on noor komponist Joh. Tamverk loonud saatemuusika kahele meie uuemale luulepärlile. Juba käsikirjana olid need levinud Tallinna koolides. „Võiks otsast...“ on nagu loodud kooli aastapäeva jaoks, kangastades ja mängitades mälestusi minevikust. „Talvise õhtu“ puhul võime tunda, kuidas Ridala nukrus saatemuusikaga on süvendatud ja hellalt heliseb. — Nootide välimus on meie olude kohta otse luksuslik. Olgu avatud neile iga eesti kooli ja iga muusikaharrastaja ukсед.

— M. Nurmik.

„Noorusmaa“ III almanak. Koostanud E. Martinson. Eesti Õpetajate Liidu kirjastus, Tallinnas 1930. a. Hind 1 kroon 50 senti.

Yrjö Karilas. Sokrates ja Diogenes. Redigeerinud M. Nurmik. Seeria „Vaimusuurused“ nr. 1. „Töökooli“ kirjastus Tallinnas, 1930. a. Hind 25 senti.

Yrjö Karilas. Tule ja raua mees. (Georg Stephenson). Redigeerinud M. Lepp. Seeria „Vaimusuurused“ nr. 2. „Töökooli“ kirjastus, Tallinnas 1930. a. Hind 25 senti.

Üldõpetuse töökava maa-alkoolidele. I ja II õppeaasta. Toimetanud A. Oengo-Johanson, Tallinna XII algkooli juhataja. Eesti Õpetajate Liidu pedagoogilised ja metoodilised raamatud nr. 10. E. Ö. Liidu kirjastus Tallinnas 1930. a. Hind 1 kroon 50 senti.

Kümme aastat Eesti Naisliitu. 1920.—1930. Väljaandja „Eesti Naisliit“ Tallinnas, 1930.

Noore naisõpetaja abiventil. L. K. R.

nr. 23. K/ü. „Loodus“, Tartus, 1930. a. Hind 1 kroon.

Hilja Valtonen avab oma teoses noore, omal käel elatuva naisõpetaja Liisa Harju elu tema rõõmude ja norgudega. Liisa Harju on eneseteadlik naine, kes suudab ja oskab olusid enesele soodsaks kujundada, ilma et seejuures väärataks teelt. Teose tagapõhjaks on ääretum Põhja-Soome lagendikumaa, mis oma monotoonsuse ja lihtsusega vajutub inimloomusse.

Autori hoogne ja värske jutustamisviis ja põhjamaa karge huumor peletavad lugejast ilmavalu ja elutraagika. Rõõmsa muigega piitsutatakse teoses seltskonna silmakirjalikkust ja ajast ning arust vaateid elu kohta. Autori mänglev kerge kujutamisviis joonistab meisterlikult elulisi ja usutavaid tüüpe, hoidub aga seejuures sügavatest psühholoogilistest arutlustest ja ühiskondlikkudest probleemidest.

See on elurõõmus ja elujaatav teos, mis pälvib kindlasti meilgi sama menu kui Soomes, kus teda viie aastaga kuus trükki läbi müüdi.

Külvaja kalender 1931. Toimetanud E. Kubjas. E. Karskusliidu väljaanne. Hind 30 senti.

Sisus: Kalendaarium. Posti, telegraafi, telefonitakse. Mõõdud. Kas terve või haige? — dr. phil. nat. A. Audova. Halvad tagajärjed — M. J. Eisen. Petlikud jõuandjad — jutust Tiisikuse surevus ja alkohol — dr. med. Rud. Bandel. Kas on alkohol kirikuveinis paratamata vajalik — R. Hansson. Kui palju Eestis tarvitatakse alkoholi ja mis see maksab. Alkoholi tarvitamise tagajärgi Eestis. Eesti karskusorganisatsioon. Tähtsamaid rahvusvahel. karskusorganisatsioone. Tähtsamaid seadusi ja määrusi alkoholiküsimuses. Alkoholikute nõuandepunkt Tartus. Abielu nõuandekohad. Emade ja laste nõuandekohad. Kutsevaliku nõuandebürood. Eesti kultuurkapital. Mõnede tähtsamate seltskondl. lii-

tude, ühingute ja asutiste aadresse. Uudiseid karskuskirjanduse alal. Mõningaid soovitavaid raamatuid ja ajakirju vabaharidustöö alal. Rahvastik Eestis. Statistilisi andmeid Eesti kohta. Tähtsamaid sündmusi Eesti ja üldisest karskusliikumise ajaloost.

J. P. Jacobsen. Niels Lyhne. Romaan, taani keelest tõlk. K. Freiberg. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1930. a. Hind 3 kr.

„Niels Lyhne“ on andeka inimese elu, kes algab noore tõusva luuletajana, kes otsib, kes armastab, kes saavutab elukõrgusi ja elusügavusi, kes siirdub siis kündma maad tegeliku põllumehena ja elama õnnelikku abielu, kes matab naise ja lapse, armastades nii, et ise põleb selles tuhaks, ning kes lõpetab elu võideldes sõjamehena väikese, kuid ühtlasi suure isamaa eest. Südamelu keerdkäigud, usu elu otsingud ja olematuks mõistetud jumala kõmin kõrges. Kõik see haruldase kaasaelamisega, sügava ellutungimisega ja kaugele mõeldud mõtetega. Iga üksikasi on siin paljuütlev ja raamat on mitmekordselt sisukam kui seda näitab tema tagasihoidlik suurus. „Niels Lyhne“ on praegusele otsimisajale lähidane, kuid ka erinev: temas on palju taanilist. Lyhne on küll üldnimilik hing, kuid seejuures ka teravasti taanlane.

August Strindberg. Tõsielulised utoopiad. Tõlk. M. Grünfeldt. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1930. a. Hind 3 kr.

Neli novelli Šveitsi mägedest. Siin oli võimalik XIX saj. lõpul mõelda vabamaid mõtteid ja teha neid jõudumööda ka teoks. Strindberg otsib neis novelles teid paremini korraldatud ühiskonna poole, kus inimene oleks vaba, loomulik, lihtne, looduselähedane ja võimeline edasiarenguks. Uus ühiskond nõuab uusi inimesi, senised inimesed ei saa pugeda sellesse nagu uude ülikonda, vaid nad peavad ümber kujunema, nad peavad enesega heitlema, neid tabab tagasilangus vanusse vaadettesse ja harjumustesse, nad peavad üle saama eneses peituvast kuristikest. Kas on uus inimlikum ühiskond võimalik? On's see utoopia? Strindberg näitab, et need utoopiad võivad saada tõsieluks. Sellele võitlusele uue inimese ja ühiskonna teostuseks on Alpide lumiharjad ja ergutav päike mõjuvaks tagaseinaks.

Hans Kruus. Talurahva käärimine Lõuna-Eestis XIX sajandi 40ndail aastail. Pikema saksakeelse kokkuvõttega ja 2 kaardiga. 480 lk., hind 12 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1930. a.

Mag. H. Kruusi töö on lai ja põhjalik uurimus sündmustest ja olukordadest usuvahetuse ajajärgul 1841.—1848. a. vahemail, mil talurahvas hakkas luteriusust massiliselt üle minema veneusku, lootes sel teel saada maad ja vabaneda mõisaorjusest. See liikumine haaras Võrumaad (ühes praeguse Valgamaaga), Tartumaad, Viljandimaad, Pärnumaad ja Saaremaad. Liikumise suurusest annab veel tunnistust, et üleminejaid oli umb. 65000 ja mõnes kihelkonnas kuni 77% kõigist elanikest. 1840 aastate talurahva käärimine on jätnud jäädavaid jälgi eesti edaspidises arengus ja näitab rahva toleaeagset majanduslikku ja õiguslikku olukorda kui ka rahva psüühilist lainetust noil raskeil aegadel. Peale puhteadusliku tähtsuse omab H. Kruusi teos veel teist väärtust — ta on arusaadav ja huvitav lihtsemalegi lugejale, kuna ettetoodavad tõsiasiad on kõigile mõistetavad ja käsitlus on viidud läbi kindla sirgjoonsusega ja selgusega. Uurimus jälgib sündmusi nende ajaloolises tekkimise ja käärimise järjekorras — see lasseb sündmustikul elava olla ja püsida põnevana nagu mõnes tusedas ajaloolises romaanis. Rahutuste peamine põhjus — rahva karjiv olukord — annab sündmustele tugeva hoo ning viljaikaldused viivad meeled mässuni ärevaks. Nagu ölekõrrest haarati kinni lootusest, et riigiusku astumisega käsib keiser neile anda vabadust ja maad. Tuhanded on puudutatud, ärevus on haaranud talupoegi, mõisnikke, pastoreid, preestreid, ametnikke, piiskoppe, kindralkubernere ja võimumehi Peterburis. Mängu astuvad politsei ja sõjavägi. Mõistetakse kohut, karistatakse ja lõpuks tuleb käsk, et igäüle peavad mõisnikud takistamatult lubama minna veneusku. Miks ei läinud nüüd eestlased kõik venekiriku hõlma, võimaldades eriti soodsa venestamissöödamaa? See on mitmepõhjuseline nähtus ja teos lahendab selle küsimuse täie valgusega. Kui teaduslik töö on millalgi rahvale mõistetav ja huvitav, siis peab seda olema küll mag. H. Kruusi teos.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinna, Rataskaevu t. 22. Tel. 434-63.

Tellimishind: aastas 5 kr., poolaastas 2,50 kr., üksiknumber 75 s.

Vastutav toimetaja: Ernst Martinson.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit.

„KASVATUSE“ 1930. a. SISU.

A. Üldsisulised kirjatööd.

	Nr.	Lk.
<i>Joh. Käis</i> : Isetegevus kasvatuses	1	1
<i>A. Susi</i> : Kelle teenija on õpetaja?	1	7
<i>R. Bibikov</i> : Kooli hoolekogu ja tema tegevus	1	11
<i>H. Schmidt</i> : Kooliraamatukogud	1	13
„ „	2	73
„ „	3	113
<i>A. Veiderman</i> : Õpetaja tegevus koolis ja väljaspool kooli	2	49
<i>E. Rosenberg</i> : Õpetaja ametisseastumine	2	55
<i>A. J. Möller</i> : Õpetaja ametialane tegevus	2	59
<i>Arn. Susi</i> : Koolivalitsus, koolinõunik ja õpetaja	3	97
<i>L. Skomorovska</i> : Dr. Zegarski ja tema kool Gdynias (Orlovas)	3	101
<i>H. Summer</i> : Ühepäevane täienduslõuna	3	110
<i>N. Nurmiste</i> : Aruame Riia „Valsts Tehnikums'i“ juurde korraldatud sõidust	3	116
<i>H. Rajamaa</i> : Õpetajateseminarid vae-kausil	4	153
<i>H. Reiman</i> : Õpilaste edasijõudmine koolides	4	155
<i>H. Reiman</i> : Õpilaste edasijõudmine koolides	8	374
<i>M. Meisi</i> : Töö hariduslikust väärtusest	4	167
<i>B. Rea</i> : Hoolekogude kaitseks	4	172
<i>K. Orviku</i> : Õpetajate ekskursionsiooni-jaama tegevusest	4	174
<i>A. Kista</i> : Õpilasekursioonidest	4	177
<i>A. Kuks</i> : Muljeid välismaa haridus-oludest	4	180
<i>A. Elango</i> : Võitlus kooli pärast	5	201
<i>J. Rummo</i> : Rootsi kaudu Helsingõri	5	209
<i>J. Grünthal</i> : Testide-kursused ja eksa- -mite-komisjon	5	221
<i>A. Pedussaar</i> : Dalton-plaan	5	223
„ Taani kooli lugemistuba	5	226
<i>J. Käis</i> : Algekooli-õpetajate ettevalmis- -tuse pedag. ja sotsiaalsed alused	5	228
<i>E. Oissar</i> : Mõtteid meie keskkooli reformiks	5	237
<i>E. Viirok</i> : Ringkäik Tallinna puies- -tikkudes	5	243
<i>A. Seppel</i> : Õpilaste toitlusoludest Saaremaal	5	248
<i>A. Elango</i> : Luuletav noorsugu	6	265
<i>A. Raud</i> : Kooli aineramatukogudest	6	272
<i>J. Uustalu</i> : Ulakate laste kasvata- -mise küsimusest	6	277

Nr. Lk.

<i>J. Port</i> : Kooliaedade ülesanded ja korraldus	6	280
<i>V. E. Poisman</i> : Tundmuse osa õpetuses	7	313
<i>J. Uustalu</i> : Kool ja elu	7	325
<i>H. Rebane</i> : Meie keskk.-noorsoo hinge- -elu peegeldusest tema luulekat- -seis viimasel aastakümnel	7	327
— „ — — „ —	8	378
<i>A. Elango</i> : Prof. Peeter Põld peda- -googina	8	361
<i>A. Fluss</i> : Kooli vaim	8	364
<i>A. V.-H.</i> : Klassiruumid kaunimaks	8	370
<i>A. Janson</i> : Õpetajatemaja	8	388
<i>P. Laja</i> : Estetismi kaitseks	9	420
Kasvatusteaduslik nädal ja kooliuuen- -duse näitus	10	457
<i>B. Rea</i> : Pedagoogika-nõukogu tegevu- -sest	10	475
B. Üksikuid aineid käsitlevad kirjatööd.		
<i>E. Markus</i> : Geograafia endises Tartu seminaris	3	108
<i>E. Ritso</i> : Neli põhitehet algebraliste arvudega	4	164
<i>M. Kangro-Pool</i> : Muljeid Viini alg- -koolide joonistamisest ja töö- -õpetusest	7	319
<i>K. Mölder</i> : Loodusteadusliku vaatle- -mise ja mõtlemise kasvatamisest	8	366
<i>J. Roos</i> : Eesti keele ja kirjanduse õpetamine eesti keskkoolis ise- -seisvuse ajal	9	409
D. Kirjanduse arvustisi ja ülevaateid.		
<i>Ilmar Reiman</i> : H. Tammsaare, Tõde ja õigus II	1	19
<i>Ilmar Reiman</i> : Peet Vallak, Relvad vastamisi	1	20
<i>E. Oissar</i> : Handbuch der Pädagogik	1	21
<i>E. Markus</i> : J. Kents, Eestimaa	3	121
<i>Ilmar Reiman</i> : Marie Under, Õnne- -varjutus	3	125
<i>Ilmar Reiman</i> : Aino Kallas, Hundi- -mõrsja	4	186
<i>Ilmar Reiman</i> : A. Tamman, Vidriku parun	4	186
<i>J. Väinaste</i> : H. Haljaspõld, Võõrsõ- -nade leksikon	5	249
<i>J. Kents</i> : Mõningaid ääremärkusi hra dr. phil. nat. E. Markuse J. Kentsi „Eestimaa“ 2-se trüki arvustuse puhul	5	252
<i>B. Linde</i> : A. Kirsimägi, Puhastustuli	5	254
<i>J. Väinaste</i> : Eesti õigekeelsuse-sõna- -raamatu II köite ilmunise puhul	6	289

	Nr.	Lk.		Nr.	Lk.
<i>J. Kents</i> : „Loodusevaatleja“	6	294	Organisatsioonide teateid ja kroonika	3	142
<i>Ilmar Reiman</i> : Kaks ajaromaani	6	296	„ „ „ „	4	188
<i>A. Vaigla</i> : Kolm kaunist kirjakest	7	334	„ „ „ „	5	257
<i>V. Nõges</i> : L. Sapozky, Kujutava geomeetria ja konstruktiivse perspektiivi algõpetus	7	335	„ „ „ „	6	298
<i>J. Väinaste</i> : Uusi kooliraamatuid emakeele alalt	9	422	„ „ „ „	7	352
<i>A. Raud</i> : A. Haava, Siiski on elu ilus	9	428	„ „ „ „	8	396
<i>R. Reiman</i> : V. Tamman, Huvitaja I	10	481	„ „ „ „	9	431
— „ — — „ — Huvitaja II	10	483	I üleriigiline tööstuslikkude koolide õpetajate kongress	8	390
— „ — — „ — Huvitaja III	10	486	— „ —	9	436
<i>B. Lінде</i> : V. Uibopuu, Suletud ring	10	490	Organisatsioonide teateid ja kroonika	10	493
<i>Prof. H. B. Rahamägi</i> : J. Luur ja A. Grünberg, Piibililugusid algkoolile ja leerilastele	10	492			
			I. Karskus		
E. Ajakirjanduse ülevaade.			Karskus	1	47
<i>E. Martinson</i> : Inetu süüdistus	1	24	„	2	92
<i>E. Martinson</i> : Ajakirjanduse ülevaade	3	138	„	5	260
			J. Ametlikke teateid ja määrusi.		
G. Välismaalt.			Avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seadus	4	197
Välismaalt	2	86	Aval. algk. seaduse muutmise seadus	6	303
„	3	149	Määrus avalikkude keskkoolide humanitaar-, reaal- ja majapidamisharu tunnikavade kohta	6	304
„	4	197	Määrus aval. keskkoolide kommerts- ja põllumajandusharu tunnikavade kohta	6	306
„	5	260	Määrus aval. keskk. aiamajandus- ja ehitustehnikaharu tunnikavade kohta	6	308
„	6	300	Määrus aval. keskk. aiamajanduseharu tunnikavade kohta	6	309
Õpetajate õiguslik seisukord Lätis	6	301	Määrus õppetöö vaheaegade ja pühade kohta	6	309
Läti Õpet. Liidu pedagoogiline büroo	6	301	Õppejõudude teenistuseseadus (kava)	7	337
Õpetajate edasiharimiskursused Lätis uue kasvatu teenistuses	7	356	Määrus algkooli tunnikavade kohta	7	359
Kooliuuendusi Čehhoslovakkias	7	358			
Läti Õpet. Liidu pedagoogilise büroo ülesandeid ja kavatsusi	8	398	K. Uusi raamatuid.		
Läti Õpetajate Liidu tegevusest	8	401	Uusi raamatuid	1	48
Neljas rahvusvaheline kodukasvatuse kongress	8	402	„ „	2	94
— „ —	9	445	„ „	3	152
Neljas rahvusvaheline kodukasvatuse kongress	10	500	„ „	4	199
<i>U. Leete</i> : Nõukogude pedagoogika alus ja siht	8	403	„ „	5	263
Pedagoogiline juubel Čehhoslovakkias	9	440	„ „	6	311
Võitlus 9-nda õppeaasta pärast Inglismaal	9	441	„ „	7	360
Rahvahariduse seisukord Indias	9	444	„ „	8	407
Mis on Lätis tehtud kooliuuenduse alal	9	447	„ „	9	456
Läti õpetajate rünnak ainelise seisukorra parandamiseks	9	448	„ „	10	
Läti keskkoolid	10	495	„ „	10	503
Riia raskelt-kasvatatavate laste kooli põhijooni	10	498			
			L. Mitmesugust.		
H. Organisatsioonide teateid ja kroonika.			Gustav Ollik 60-aastane	1	44
Õpetajate IX üldkongress	1	26	<i>E. Martinson</i> : Õpetaja Vilhelm Johanson'i mälestuseks	1	44
„ „ „	2	79	Aruanne rahvapäraste taimenimed kogumisest	2	94
„ „ „	3	126	Looduskaitse osakonna üleskutse	4	198
Organisatsioonide teateid ja kroonika	1	46	Rahvasteliidu teateid	5	261
„ „ „ „	2	86	Toimetusele tulnud kiri	10	502

Ajakiri „A E D“

ilmub 1931. aastal suurendatud kujul ja täiendatud sisuga 1 kord kuus Eesti Aiandus-Mesinduse Keskseksi väljaandel.

„A E D“ on hädatarvilikuks nõuandjaks igale aednikule-mesinikule ja asjaarmastajale.

„A E D“ on ainukene eriajakiri, kus põhjalikumalt aiandust ja mesindust käsitatakse.

„A I A“ sisu eest hoolitseb uuel aastal laiendatud toimetus, kuhu kuuluvad meie paremad aianduse ja mesinduse tundjad.

Vaatamata ajakirja ligi poole võrra suurendamisele on „A I A“ tellimise hinda 1931. aasta peale tõstetud ainult veerand osa kõrgemaks. „A e d“ maksab 1931. a. 2 krooni aastas ja 1 kr. poolaastas.

5-e „A i a“ aastatellimise vastuvõtmise eest saadetakse „A e d“ 1931. aastaks 6-ks kuuks hinnata.

10-e „ „ „ „ „ saadetakse „A e d“ 1931. aastaks hinnata ehk K. Mäekala: „Tegelikud tööd mesilas“.

20-e „ „ „ „ „ „Põllumehe käsiraamat III osa“ (aiandus).

Ühele aasta tellimisele vastavad 2 poolaasta tellimist.

Hakake „A I A“ tellimiste vastuvõtjaks!

Tellimisi võib vastu võtta lihtpaberile märkides kõik need andmed, mis tähendatud allpooljärgneval tellimistähel ehk sellekohaste kviitungitega, mis Teile soovikorral „Aia“ talitusest viibimata välja saadetakse.

Tellimised tulevad ühes vastava rahaga kinnitatud kirjas „Aia“ talitusele ärasaata. Kirjas olgu tähendatud saatja nimi ja postiaadress ning äramärgitud mida soovitakse tasuks saada.

„A E D A“ võib tellida ka juuresoleva tellimistähega. Täht tuleb välja löigata ja ühes tellimise rahaga (tähitud kirjas) „A i a“ talitusele ärasaata.

„A I A“ toimetus ja talitus asub Tartus, Lai tän. 41.

Aia tellimistäht	Tellijä nimi
	Tellijä postiaadress
	Siinjuures „AIA“ tellimise raha kr. snt. Palun saata „Aed“ 1. jaan. 1931. a. kuu peale. Allkiri

ELURÖÖMSA JA TEOTAHTELISE EESTI NOORSOO
RAAMAT-AJAKIRI

„VIKERKAAR“

Nr.Nr. 1—5, s. o. tänavune V poolaastakäik ilmub
ILUSAS, KÖVAS PAPPKÖITES

HIND 1 KR. 50 SENTI.

„Vikerkaare“ köites poolaastakäik on käesoleva aja eesti parim noorsooraamat, milleta on puudulik iga kool, raamatukogu ja ka kodu.

„Vikerkaarele“ ei ole seni oma täit lugupidamist keelanud nii Riigikoolivalitsuse kui ka linnade ja maakoolivalitsuste juhid ning tegelased.

„Vikerkaare“ seni alati huvitava sisu eest on anduvusega hoolitsenud ja hoolitsevad edasi üldtuntud koolitegelased ja noorsooajakirjanikud: J. Käis, J. Parijõgi, O. Luts, A. Oengo-Johanson, M. Nurmik, H. Valma, H. Tõnisson, L. Jürisson, A. Burmeister jt. Vastutav ja tegev toimetaja M. Nurmik. Talitusjuht H. Valma. Väljaandja „Töökool“. Üksiknumber 25 senti, aastas 10 numbrit postiga 2 kr. 50 senti.

Köites „Vikerkaar“ on alati oodatud kink igale õpilasele igaks juhuks, eriti aga agaraile poistele. Eestis ainult „Vikerkaares“ on

MARGIKORJAJA OSA ja

NOORTE ÕHUASJANDUSE OSA

mis pakub erakorraliselt huvitavat igale poisile.

TELLIDA KK/Ü. „TÖÖKOOL“, TALLINNAS,

RATASKAEVU 22, TEL. 432-14.

ILMUSID MÜÜGILE JÄRGMISED MEIE TÖÖKOJAS VALMISTATUD
DIAPOSITIIVID.

VALGE SURM

(M. Joyce reis Lõunanabamaades koertega)

8 diapositiivi eestikeelse tekstiga. Hind 1,85 senti tk.

ÜRGAJA LOOMAD

7 diapositiivi eestikeelse tekstiga. Hind 1,85 senti tk.

Diapositiivid valmistatakse ainult tellimiste peale.

TELLIMISED SAATA KK/Ü. „TÖÖKOOL“, TALLINNAS,

RATASKAEVU 22.